

Mamuşa

Evlad-ı fatihan diyarı

TOPLUM BİLİM KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

100

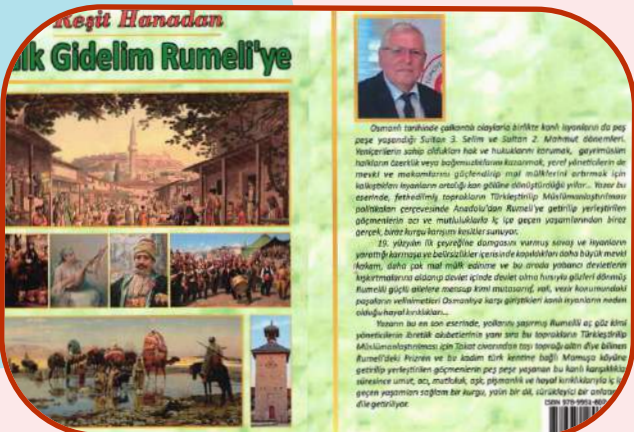
Yıl 3 - Sayı 9 - Sonbahar 2023- Mamuşa - Kosova

Daha Nice 100 Yıllara

Mamuşa'da Uluslararası Tarım Kongresi'nde çağdaş üretim uygulamaları üzerinde duruldu

Reşit Hanadan "Kalk Gidelim Rumeli'ye" adlı yeni romanında fethedilen toprakların Türkleştirilmesi amacıyla Tokat'tan Prizren ile Mamuşa'ya gelip yerleşenleri anlatıyor

Öğrenciler okullarına kavuştu

Editör`den

DAHA NİCE 100 YILLARA...

Sevgili okurlar, kısa bir aranın ardından sizlerle tekrar birlikte olmanın kıvancı içerisindeyiz. Elimizdeki Sonbahar sayımızda da sizlere bu süre içerisinde yaşanan olaylarla birlikte önümüzdeki günlerde yaşanacak ilginç toplumsal, kültürel, sanatsal gelişmeleri de yansıtmaya çalıştık.

1 Eylül belleklerimizde eğitim yılının başladığı tarih olarak yer etmiştir. Bu yıl da öyle oldu. Ne var ki, ders kitabı sıkıntısı maalesef güncelliğini koruyor. Bu yıl kitapları ücretsiz dağıtamayan Kosova Eğitim Bakanlığı sorunu ilkökul öğrencileri için ebeveynlere çocuk başına /alt sınıflar 80, üst sınıflar/ 30 Avroluk para yardımı yaparak çözmeye gitti. Yöntemi eleştiren Eğitim Sendikası'nın da belirttiği gibi bu parayla tüm kitapların temini imkansız. Bir kısmı hala basılmadığı için bunun Türkçe ders kitabı sorununu çözmeye pek bir yarar sağlamayacağı da ortada. Türk liselerindeyse durum daha da kötü. Derslerin bir kısmı yine dikte yöntemiyle yapılacak. Ders kitabı yetersizliği Türkçe eğitimin kanayan yarası olmayı sürdürüyor. Sorun, Türk halkını temsil ettikleri iddiasındaki siyasetçiler tarafından meclis kürsüsünden gündeme getirilmedikçe çözüme kavuşturulacak gibi de görünmüyor.

Sürüncemeye maruz kalan bir başka önemli konuyu da 2023 Kosova Nüfus Sayımı oluşturuyor. 2021 yılında yapılması gereken, ancak Covid 19 nedeniyle önce 2021'e, sonra 2022'ye ertelenip yine yapılamayınca 2023 yılının 1 Eylül tarihinde gerçekleştirilmesi öngörülen nüfus sayımı Hükümet'in en son kararıyla tekrar iki ay ertelenerek güya bu yılın 1 Kasım tarihinde gerçekleştirilecek. Halkımız mensuplarının da sayıma katılıp kimliklerini milli şuur çerçevesinde beyan etmelerinin ne denli önemli olduğunu sanırım ayrıca belirtmeye gerek yok.

Atatürk ve silah arkadaşları tarafından başlatılan milli Kurtuluş Savaşı'nın sonuna doğru kazanılan 30 Ağustos Zaferi'nin 101. yılı başta Türkiye olmak üzere tüm dünyada coşkuyla kutlandı. Dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan Türkleri coşkuya boğan kutlamalar söz konusu olduğunda 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nın da hiç kuşkusuz apayrı bir yeri vardır. Bu yıl Cumhuriyet 100. yaşına bastığı için kutlamalar haliyle daha renkli ve coşkulu olacak. 30 Ağustos Zafer Bayramı'yla resmen başlatılan coşkulu kutlamalar süresince düzenlenmekte olan ve düzenlenecek sayısız etkinlikler esnasında Atatürk ve silah arkadaşları tarafından önerilip Meclis tarafından kabul edilen ve yüce Türk ulusu tarafından benimsenip günümüze kadar muhafaza edilen Cumhuriyet'in ne kadar büyük bir nimet olduğu bir kez daha anlaşılacaktır. Cumhuriyet'in 100. Yılı kutlu olsun. Daha nice 100 yıllara...

Reşit HANADAN

BU SAYIDA YAZILARIYLA:

Harf Devrimi'nin Balkanlardaki Azınlıklara Yankıları

Prof. Dr. İrfan MORINA

7. sayfada

Osmanlıca'nın Evrimi

11. sayfada

U.Töre SIVRIOĞLU

Bir Balkan Rüyasına Davet

13. sayfada

Doç. Dr. Ertuğrul KARAKUŞ

Mamuşa'yı dışarıdan görmek

16. sayfada

Refki TAÇ

Kosova'da Türkçe edebiyat tarihine kısa bir bakış

19. sayfada

Dr. Altay SUROY

Osmanlı'nın öksüz ve yetim evlatları

22. sayfada

Bahtiyar SİPAHIOĞLU

Bizim Türkülerimiz

26. sayfada

Cemali TUNALIGİL

Kosova'da Çocuklar Türkçe'ye "Kuş"la Kanatlandı

29. sayfada

Prof. Dr. Salih OKUMUŞ

Yayın Yönetmeni:

*Reşit Hanadan

Yayın Danışmanı:

*Prof. Dr. İrfan Morina

*Yazı Kurulu:

*Prof. Dr. İrfan Morina

*Refki Taç

*Türker Mazrek

*Erol Morina

*Buyar Mazrek

*Reşit Hanadan

*Nazmi Morina

Türkiye Temsilcisi (Bursa):

Cemali Tunaligil

Yazışma adresi: Mamuşa Dergisi
Mamuşa Belediyesi, 20540
Mamuşa-Kosova

E- mail adresi:
mamusadergisi@gmail.com

Gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez. Yazılarda sergilenen görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

Mizanpaj ve Kapak Tasarım:
Esra Bütüç Osi

Logo: Nuri Morina

Mamuşa Dergisi, Mamuşa Belediyesi Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Müdürlüğü tarafından hazırlanıp yayınlanır.

Mamuşa'da Uluslararası Tarım Kongresi

KONGREDE ÇAĞDAŞ ÜRETİM UYGULAMALARI ÜZERİNDE DURULDU

Bilim insanı bildirisini sunarken

Mamuşa Belediyesi'nin girişimiyle 2 Eylül Cumartesi günü Mamuşa'da bir ilke imza atılarak tarım alanında ad yapmış bilim insanlarının konuşmacı olarak katıldıkları Uluslararası Tarım Kongresi düzenlendi.

Mamuşa'da ilk kez düzenlenen ve Mamuşalı tarımcılar tarafından büyük bir ilgi gösterilen kongreye TC Prizren Başkonsolosu Celal Doğan, Pamukkale Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ahmet Kutluhan, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Alptekin Yasım'ın yanı sıra çok sayıda bilim insanı, öğretim görevlisi, tarım uzmanı, tarım dernek yöneticisi, belediye görevlisi ve tarımcı katıldı.

Türkiye'den Denizli Pamukkale Üniversitesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Moldovda'dan Komrat Üniversitesi ve Kosova'dan Prizren Ukşin Hoti Üniversitesi'nde görev yapan sahalarında ad yapmış akademisyenler kongreye bilimsel sunumlarıyla katkı sundular.

Mamuşa'daki "Anadolu" İlkokulu salonunda öğleden evvel ve öğleden sonra olmak üzere iki oturum halinde düzenlenen kongrenin ilk oturumunda meyve üreticiliği, sulama yöntemleri ve Mamuşa'nın Kosova'daki tarımcılık açısından

Bildiriler ilgiye izledi

dan önemi ele alınırken öğleden sonra gerçekleştirilen ikinci oturumda ise sebze /domates, salatalık/ üretimi, sulama teknikleri, sera kurulumu ve buralarda yeni teknolojilerin uygulaması konulu bildiriler sunuldu.

Kongre oturumları aralarında konuk akademisyenler Mamuşa Belediyesi yetkilileri ve tarımcılar eşliğinde Mamuşa

Katılımcılar bir arada

ovasında açık alanlarda ve seralarda yetiştirilmekte olan ürünleri yerinde görüp inceleme fırsatına sahip olurken üreticilerden kelde ettikleri başarılar ve karşılaştıkları sorunlar, özellikle de domateslere dadanan zararlı böceklerin verdiği zararlar hakkında bilgi edinmiş oldular.

Çok sayıda akademisyen tarafından sunulan bilimsel

Katılımcılar ovada incelemelerde bulundular

açıklamalarla günümüzde tarımcılığın önemi, sorunları ve geleceğinin ele alındığı bu başarılı kongrenin katılımcı ve izleyenler tarafından Kosova'da tarımcılığın lokomotif durumundaki Mamuşa ve burada her çeşit meyve, tahıl, sebze üretimi gerçekleştiren Mamuşalı tarımcılar açısından çok faydalı bir bilimsel toplantı olduğu dile getirildi.

Mamuşa'da Demokrasi Yürüyüşü

15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ile milletinin birlik ve bütünlüğüne yönelik hain darbe girişimini lanetlemek ve bu darbeye karşı direnirken yaşamlarını yitiren kahraman şehitleri anmak amacıyla Mamuşa Belediye binasından Mamuşa Çanakkale Şehitleri Anıtı'na Demokrasi Yürüyüşü gerçekleştirildi.

Demokrasi Yürüyüşüne Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç, TC Prizren Başkonsolosu Celal Doğan, Türk Temsil Heyeti temsilcileri, Belediye meclis üyeleri, yöneticileri, çalışanları, dernek yöneticileri, din görevlileri, öğretmen ve öğrencilerle birlikte Mamuşa sakinleri de katıldılar.

Bu arada, söz konusu hain darbeyi kınamak ve hehit düşenleri anmak amacıyla gerçekleştirilen Demokrasi Yürüyüşü çerçevesinde düzenlenen " Geleneksel Türk Okçuluğu 15 Temmuz Demokrasi Kupası" Yarışması'nda dereceye giren öğrenciler de çeşitli hediyelerle ödüllendirildiler.

Demokrasi Şehitleri dualarla yad edildiler

Turkuaz üyelerinden ziyaret

Tarımsal Gelişme ve Kalkınma üzerine çalışmalarda bulunan Karaman-ermenek "Taşeli Turkuaz Yerel Eylem Grubu" üyeleri Mamuşa'ya gerçekleştirdikleri ziyaretleri esnasında Mamuşa Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç tarafından makamında kabul edildiler. Bu esnada yapılan görüşmede Mamuşa'da tarımın geliştirilmesi konusunda yapılabilecek ortak projeler üzerinde duruldu.

Torajda Yolu Hizmete Açıldı

Kosova Türk temsil Heyet Başkanlığı tarafından Mamuşalı tarımcıların Torajda mevkiindeki arazilerine kolayca ulaşabilmelerini sağlamak amacıyla yapılan yolun hizmete verilmesi için çok sayıda davetlinin katılımıyla gerçekleştirildi. TC Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı, Türk Temsil Heyet Başkanı Albay Recai Yılmaz, TC Prizren Başkonsolosluğu, TİKA temsilcileri, Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç ve belediye yönetiminin de hazır buldukları açılış esnasında söz alan Türkiye Cumhuriyeti sivil ve askeri temsilcileri Mamuşalı tarımcıların arazilerine ulaşabilmelerini kolaylaştıracak yol rehabilite ve yapım çalışmalarını ileride de severek gerçekleştireceklerini söylerken Belediye Başkanı da bu katkıları için belediye yönetimi ve Mamuşa halkı olarak Türkiye'ye müteşekkirdiklerini belirtti.

Bölgesel Kalkınma Bakanı Mamuşa'da

Geçenlerde Mamuşa'yı ziyaret eden KDTP Genel Başkanı ve Kosova Bölgesel Kalkınma Bakanı Fikrim Damka Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç tarafından makamında kabul edildi. Yapılan görüşmede Bakanlık ve Belediye arasında gerçekleştirilecek ortak projeler ele alınırken Bakan ile belediye Başkanı temeli yaklaşık iki yıl önce atılan yeni sağlık ocağı binasındaki son düzenlemeleri denetlediler.

Türkiye Cumhuriyeti 100. Yaşında Cumhuriyet'in 100. Yılı Çeşitli Etkinliklerle Kutlanıyor

Zafer Bayramı'nın kutlandığı 30 Ağustos tarihinde başlatılan ve Türkiye'nin tamamına yayılan resmi kutlamalar çerçevesinde düzenlenen 100. Yıl kutlama etkinliklerinin sonuncusu Cumhuriyetin ilanının 100. Yılına denk gelen 29 Ekim 2023 tarihinde gerçekleştirilecek. Kutlama programının finali niteliğindeki etkinlikler en kapsamlı organizasyon olacak

Cumhuriyet'in 100. Yılı Kutlamalarına İlişkin Cumhurbaşkanlığı Genelgesi

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan imzasıyla yayımlanan genelgede, milletin Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarının önderliğinde Kurtuluş Savaşı mücadelesinde her türlü yokluk ve imkansızlığa rağmen bir bağımsızlık destanı yazdığı vurgulandı.

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Çalışma Odasında

Yüce milletin, kudret ve iradesiyle vatan edindiği Anadolu topraklarını parçalanmaktan kurtardığı belirtilen genelgede, "Bu mücadele süresince milletimizin en büyük güç kaynağı istiklal ve istikbaline olan sarsılmaz inancı olmuştur. Kurtuluş mücadelemizin köklü hatırasını yaşatmak üzere Cumhuriyetimizin 100. Yılı ülkemizin dört bir yanında ve yurt dışı

temsilciliklerimizde büyük bir coşkuyla kutlanacaktır." ifadesine yer verildi.

Genelge ile 2023 yılı boyunca düzenlenecek etkinliklerin Cumhuriyet'in 100. yılına yakışır şekilde gerçekleştirilebilmesi için ihtiyaç duyulacak her türlü destek, yardım ve kolaylığın, kamu kurum ve kuruluşlarınca geciktirilmeden sağlanması istendi.

Cuhuriyet'in 100. Yılı dünyanın çeşitli ülkelerinde kutlanıyor

Cumhuriyet'in 100. Yılı başta Türkiye olmak üzere Yavru Vatan Kıbrıs ile Türk dünyasının yanı sıra dünya ülkelerindeki TC temsilcilikleri, kurum ve kuruluşları tarafından gerçekleştirilen konferans, sempozyum, sergi ve diğer etkinliklerle kaydedilip kutlanıyor.

Cumhuriyet'in 100. Yılı Kosova'da da kaydediliyor

Cumhuriyet'in 100. Yılı başta TC Priştine büyükelçiliği olmak üzere Kosova'daki Türkiye kökenli kurum ve kuruluşlarca olduğu gibi burada yaşayan Kosovalı Türkler tarafından kurulan dernek, kurum ve kuruluş, Kosova Eğitim Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren ilk, orta ve yüksek okullarda görevli öğretmen ve eğitim gören öğrenciler tarafından gerçekleştirilen birbirinden ilginç etkinliklerle kaydediliyor.

100

Cumhuriyet'e adanmış şiirler

Ali Püsküllüoğlu

29 Ekim

Cumhuriyet Bayramı
Geldi bize ne mutlu!
Bayraklarla donattık,
Güzel okulumuzu.

Sokaklarda, evlerde,
Al bayrak dalgalanır.
Onun o al rengini,
Bütün bir dünya tanır.

Yirmi dokuz ekimi
Karşınız neşeyle,
Çünkü bu günde erdik
Büyük Cumhuriyete.

Yürüyün arkadaşlar,
Hep ileri koşalım.
Bugün bayramımız var.
Gelin bayramlaşalım.

Mehmet Şahin

Cumhuriyet

Genç, ihtiyar, kadın, kız,
İşte sokaklardayız.
Başımızda ay yıldız
Seninle Cumhuriyet.

Kurtuluş Savaşı'nın
Bize armağanısın.
İnsanım aydınlansın,
Seninle Cumhuriyet.

Sen özgürlük yolusun,
Güzellikler dolusun.
Yolum doğruluk olsun,
Seninle Cumhuriyet.

Atatürk önderimiz,
Işıkli izindeyiz.
Mutluyuz, sevinçliyiz,
Seninle Cumhuriyet.

Hülya Önel

Cumhuriyet

Yirmi Dokuz Ekimde,
Cumhuriyet kuruldu
Ulus özgür sesini,
Tüm dünyaya duyurdu.

Cumhuriyet bizlere
Armağandır Ata'dan
Egemenlik sesleri
Yükseldi Ankara'dan.

Al bayrağım göklerde,
Övünçle dalgalanır.
Cumhuriyet Bayramı,
Hep kıvançla kutlanır.

Zati Arca

Cumhuriyet Marşı

Cumhuriyet,cumhuriyet
En güzel şey hürriyet.
Nice zahmet, nice emek
Verdi sana bu millet.

Gazimin sen en büyük bir
Yadigârısın bana
Nice zahmet, nice emek
Verdi sana bu millet

Dalgalansın her tarafta
Şanlı Türk'ün bayrağı
Korumaktır ve yüceltmek
Azmimiz bu toprağı

Bu vatan hiç sensiz olmaz
Ey güzel Cumhuriyet
Milletim öyle demişti
Ya ölüm ya hürriyet!

İsmail Hakkı Sunat

Cumhuriyet

Kahraman Atatürk'ten
Armağansın sen bize.
Yıldönümün çoğalsın
Katılsın sevgimize.

Bir çelenk ol da seni
Başımızda göreyim.
Yaşasın cumhuriyet
Diye çarpsın yüreğim.

Korumaya ant içtim
Seni, nabzım vurdukça.
Başımızın tacısın,

Cumhuriyet'in 100. Yılı Kutlu Olsun!

HARF DEVRİMİ'NİN BALKANLARDAKİ AZINLIKLARA YANKILARI

Prof. Dr. İrfan Morina

Anadolu'da başlatılan Millî Mücadele Hareketi, farklı coğrafyalarda yaşayan çoğunluğu başka devletlerin egemenliği altında bulunan Müslüman ve Türk Halkları arasında ciddi bir heyecan uyanmasına neden olmuştur. Özellikle Mücadele'nin galibiyetle sonuçlanması ve ardından bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması Anadolu dışında yaşayan Türkler'in bu yeni devlete olan ilgilerini daha da arttırmıştır. Dış Türkler yeni "Cumhuriyet" in devrimlerini örnek alarak kendi aralarında örgütlenmişlerdir. Diğer bir söylemle Türk Devrimi ülke dışında uygulama alanına sokulmuş, Türkler, Türkiye dışında da devrimlerin uygulayıcısı ve savunucusu olmuşlardır. Atatürk döneminde(1923-1938) özellikle Balkanlar'da yaşayan Türkler, Türkiye Cumhuriyeti'ni, Türk devrimini ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü, izlenmesi gereken ulusal bir ölümlük olarak görmekteydiler. Balkan Türkleri, Türk yönetimi dışında kaldıkları günden beri varlıklarını korumak, benliklerini yitirmemek, kısacası yok olmamak için çeşitli etkinlikler yürütmüşlerdir.

Arnavutlar'ın Osmanlı Alfabeti'nden Millî Alfabe'ye Geçiş Süreci
Tarihte zengin bir yazılı geleneğe sahip olmayan Arnavutça, 15. yüzyıldan itibaren zaman zaman farklı alfabelerle yazıya dökülmüştü. Arnavutlar'ın bölünmüş olduğu üç dinî topluluk, kendi dinine özgü sayılan alfabe kullanmayı tercih ediyordu. Böylece Müslüman Arnavutlar Osmanlı-Arap yazısını, güneydeki Ortodoks Tosklar Yunan alfabetini, kuzeydeki Katolik Ghegler ise Latin alfabetini kullandılar. 1878 Berlin Konferansı'ndan sonra gelişen Arnavut ulusal bilinci, tüm Arnavutlar'ın kullanabileceği bir yazının benimsenmesini gerektirdi. 1879'da İstanbul'da Abdül ve Şemseddin Sami Fraşeri kardeşler, Latin ve Yunan harflerinin karışımından oluşan İstanbul alfabetini oluşturdu. Bu alfabeyle bir gramer ve bir dizi okul kitabı yayımlandıysa da çok yaygınlık kazanamadı. 20. yüzyıl başlarında Kuzey Arnavutluk'taki İşkodra'da doğan Bashkimi (Başkim, "Birlik") edebiyat grubu, kentteki Fransisken rahiplerinin desteğiyle Latin harfleri esasına dayanan bugünkü Arnavut alfabetini geliştirdi. Meşrutiyet'in ilanından sonra Manastır'da toplanan Ulusal Kongre, tek Arnavut alfabetinin benimsenmesi kararını aldı. Ancak uzun tartışmalara rağmen Kongre, İstanbul alfabeti, Başkim alfabeti, ve yine Latin esaslı olan Agimi alfabeti arasında bir karar veremedi. 1909 ve 1910'da İttihat ve Terakki yönetimi Arap harflerine dayalı bir Arnavut alfabetini benimsetmeye çalıştı. 1911'de Ergiri (Gjirokastër) ve Görice'de (Korçë) Latin alfabeti lehine gösteriler yapıldı, Elbasan'da İslam ule-

ması Latin alfabeti kullanmanın şer'an küfür olduğuna dair fetva verdi. Ancak İttihat ve Terakki'ye yakın kalemelerden Hüseyin Cahit Bey'in (Yalçın) Latin alfabeti lehine ısrarlı yayınları üzerine aynı yıl İstanbul Hükümeti Latin alfabetine yönelik itirazlarından vazgeçti. 28 Kasım 1912'de Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan ederek başa geçen İsmail Kemal Bey, Başkim alfabetinin savunucularından idi. Buna karşılık 1914'te askerî bir ayaklanma ile başa geçen Esat Paşa Toptani, yeniden Türk-Arap alfabetini canlandırmaya çalıştı. Arnavutça eğitim ve okullar açılması hususunda Osmanlı yönetiminin bütün engellemelerine rağmen Naim Frasherî 1886 yılında Korça'da Arnavutça eğitim yapacak ilkokul açmak üzere hükümetten izin almayı başarmıştır. Şemseddin Sami ve diğer Arnavut aydınları tarafından hazırlanan, Arnavut okullarında okutulacak ilk ders kitapları Bükreş'teki yayınevinde basılmıştır.

Manastır Kongresi (14-22 Kasım 1908): Manastır'da düzenlenen kongre bu sorunu halletmek üzere toplanmış, alfabe sorununun çözümü için on bir kişilik bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon 4 ayrı alfabe arasından seçim yapmak üzere çalışmalara başlamıştır. Bu dört alfabe; Agimi, Bashkimi, İstanbul ve K. Kristoforridhi'nin alfabeleiydi .Güney Arnavutluk'takiler Şemseddin Sami'nin İstanbul alfabetini desteklerken, Kuzeydekiler ise Bashkimi'ninkisini destekliyordu. Sonuçta iki alfabenin kabulüne karar verildi. Arnavut alfabetinin çözümü için toplanan Manastır Kongresi Arnavut ulusal birliği açısından çok önemli bir aşamadır. Manastır Kongresi sırasında Arnavut aydınları ile Jön Türklerle ilişkiler konusunda görüş ayrılığı meydana gelmiştir. Jön Türk taraftarları ise Ohri, Debre ve Elbasan'da yeni Arnavut kulüpleri açma gayretine girmiş ve Arap alfabetinin kullanımı konusunda propaganda yapmaya başlamışlardır. Özellikle Kosova Müslümanları'nın dinsel bağlılıklarının daha yoğun olması nedeni ile bu bölgede Arap alfabeti ön plandaydı. Debre Kongresi (23-28 Temmuz 1909): Bu kongrenin toplanış amaçlarından birisi ve belki de en önemlisi Jön Türkler'in Arnavut delegelerine Arap alfabetini kabul ettirerek Manastır'daki kongreyi etkisiz hâle getirmektir. Her şeyin ötesinde alfabe konusunda da istedikleri sonucu elde edememişler ve alfabe meselesi ihtiyara bırakılmıştır. Bu noktadan sonra alfabe konusundaki fikirler daha serbest bir şekilde dile getirilmeye başlanmıştır. Arnavut istiklali fikrinde olanları bir kat daha gayrete getirdiği görülmüştür. Bu durum Osmanlı arşiv belgelerine ve meşihata da yansıyan

ve basında uzun tartışmalara yol açan Arnavutça'nın Latin harfleriyle mi yoksa Arap harufatı ile mi yapılacağı tartışmalarını körüklemiştir. Hükümet bu safhada alfabe konusu ile yapılan müracaatlarda tarafsız kalmış, memurların da bu konuda tarafsızlığı muhafaza etmeleri istenmiştir. Arnavutluk'taki okullarda okutulacak ders kitaplarının basımı için ayrı ayrı talep edilen hem Latin ve hem de Arap alfabesi kalıplarına olumlu cevap vermiştir. Fakat hükümetin tarafsız tavrı tartışmaların alevini söndürmemiş merkeze her iki fikrin taraftarlarından şikayet telgrafları yağmıştır. O kadar ki başka bir suç isnadıyla Divân-ı Harb'e sevk edilen Ergirili Eczacı Besim Bey'in sırf Latin alfabesine taraftarlığından tutuklandığı iddia edilmiştir. Basında çıkan tartışmalar, konuyu daha da içinden çıkılmaz hâle getirilmiş, Latin taraftarlığı yabancı devletlerin iğfali sonucu olduğu kanaati ve sonuç itibarıyla önce kültürden sonra da Osmanlılık'tan kopulacağı düşünceleri ifade edilmiştir.

Arap alfabelerini savunanlar daha ziyade dinî dayanaklarla Arap alfabesinin kullanılmasını istemek, Osmanlılığı istemek, Latin alfabesini istemek ise bağımsızlık taraftarlığı gibi lanse etmişlerdir. Yalnız bütün dindarların ya da ulemanın Arap harflerini istediği şeklinde bir düşüncenin doğru olmadığını ve Latin harflerinin kullanılmasını savunan ulema sınıfından kimselerin de olduğunu görmekteyiz. Harflerin din ile olan münasebeti, Meşihatı bu hususta ilgilendirmiş ve birçok yazışma vuku bulmuştur.

Bulgaristan Türkleri ve Harf Devrimi

Bulgaristan Türkleri Türkiye'de Arap harflerinin terk edilip yerine Latin harflerinin kullanılacağını duydukları zaman bu değişikliğin gerçekleşmesini dahi beklemeden bu doğrultuda çalışmalara başlamışlardır. Bulgaristan Türkleri için bu öncelikli olarak bir eğitim öğretim sorunu idi. Diğer bir söylemle Bulgaristan Türkleri için temel problem çocuklarının hangi alfabe ile eğitim yapacağı problemi idi. Bunun içindir Bulgaristan'da yeni alfabeğe geçişte Türk öğretmenleri büyük ölçüde öncülük etmişlerdir Bulgaristan Türkleri'nin en etkili ve örgütlü çalışan örgütü olan Türk Öğretmenler Birliği idi. Bu birlik 1928'e kadar olan süreçte de Türkiye'deki gelişmeleri yakından takip etmiş ve Bulgaristan Türkleri'nin Anadolu Türkleri ile paralel hareket etmesinde yol gösterici olmuştur. Bu cemiyetin faaliyetleri sayesinde önceki dönemlerde de Türkiye ve Bulgaristan'daki Türk öğrencilerin eğitim faaliyetleri paralel bir gelişme takip etmiştir. Bulgaristan Türkleri arasında yeni alfabe ile ilgili birinci problem bu eğitim sorunu idi ve bunun çözümü ilk başta halledilmesi gereken konuydu. Bunun dışında bu dönemde Bulgaristan'da Türkler tarafından çıkartılan gazetelerin yanı sıra yayımlanan kitapların hangi alfabeyle yayımlanacağı konusu tartışılıyordu. Nitekim bu dönemde Bulgaristan'ın değişik bölgelerinde Türkler tarafından çok sayıda gazete yayımlanıyordu. Bunun dışında Bulgaristan Türkleri'nin eğitimi için gerekli olan kitaplar da Bulgaristan'da basılıyordu.

Türkiye'de harf değişiminin tartışılmaya başlandığı dönemlerde Bulgaristan'da bir milyon civarında Türk bulunuyordu. Bu Türkler'in, 1700 kadar ilkokulu, 40 kadar ortaokulu, bir de öğretmen okulları vardı ve bunlarda 60 bin öğrenci öğrenim görüyor ayrıca 2000'den fazla öğretmen görev yapıyordu. Bulgaristan Türkleri'nin Eğitim öğ-

retim faaliyetlerinin büyük ölçüde Türk Öğretmenler Birliği tarafından organize edildiğini yukarıda açıklamıştık. Bu cemiyet Türkiye'de harf değişikliğine gidileceğini duyar duymaz hemen bu konudaki faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Türk Öğretmenler Birliği, daha Türkiye'de yeni alfabe kullanılmaya başlanılmadan önce 16 Temmuz 1928'de Lom kasabasında toplanan 19. Kongresi'nde Türkiye'de yeni yazıya geçilir geçilmez, Bulgaristan Türk okullarında yeni Türk harfleri ile öğretime başlanmasına karar vermiş ve bunu 3/32 numaralı tamimi ile halka açıklamıştır. Türk Öğretmenler Birliği bir taraftan bu yeni harflere geçilmesi ile ilgili altyapı çalışmaları yaparken bir taraftan da öğretmenlere yeni harflerin öğretilmesi için kurslar açmıştır. Bununla da yetinmeyen ve bu görevi oldukça ciddiye alan Türk Öğretmenler Birliği, Bulgaristan'daki Türk öğretmenlere yeni harfleri öğretmeleri için Türkiye'den geçici olarak öğretmen istemişler ve birkaç Türk öğretmeni bu amaçla Edirne'ye kursa göndermişlerdir. Diğer taraftan da Bulgaristan'da yayımlanan gazeteler aracılığı ile harfleri tanıtıcı ve öğretici yazılar yayımlamaya başlamıştır. Türk Öğretmenler Birliği bu çalışmalarının yanı sıra yeni harflerle ders kitabı yayımlamak ve bunları ders yılının başına yetiştirmek için bünyesinde bulunan öğretmenleri görevlendirmiştir. Bu görevle görevlendirilen Filibeli öğretmenlerden Ahmet Şükrü Bey, yeni harflerle "Bulgaristan Türk mekteplerine mahsus" bir Türk Alfabesi hazırlamış ve 1928 yılı içinde Hasköy'de "Çikago" basımında bastırmıştır. Basılan bu alfabe ile Türk okullarında eğitime başlanmış ve çocukların bu yeni alfabeği kısa zamanda öğrenmesi sağlanmıştır.

Yeni Türk alfabesi Bulgaristan Türkleri arasında beklenenden fazla bir ilgi görmüş ve sahiplenilmiştir. Bu durum Bulgaristan'da iki farklı grubu rahatsız etmiştir. Bu gruplardan birisi Bulgaristan'daki Türk Müftülüğü'ne bağlı eğitim yapan medrese hocaları ve bu medreselerin etrafında toplanan bir kısmı da Türkiye'den kaçarak Bulgaristan'a yerleşen gericilerdir. Bu gericiler gerçekleştirilen alfabe değişikliği ile birlikte kendileri revaçtan düşmüşler ve toplum üzerindeki etkileyciliklerinin azalmasından dolayı yeni alfabeğe karşı çıkmışlardır. Diğer bir söylemle, alfabe değişikliği ile ilgili yukarıda da temas edildiği gibi oluşacak psikolojik değişim ile birlikte alışlagelmiş olan cemaat toplumu özelliğinin kalkmasından ve toplum üzerindeki imtiyazlarından dolayı rahatsızlık duymuşlardır. Bulgaristan Türklerinin yeni alfabeğe karşı olan ilgilerinden rahatsız olan diğer grup ise bizzat Bulgar Hükümeti'dir. Bulgarlar Bulgaristan Türkleri ile Anadolu arasındaki ilişkilerin gelişmesinden ve aradaki kültürel bağların sağlanmasından endişeye kapılmışlar ve bunu engellemeye çalışmışlardır. Bulgarlar'ın endişeye kapılmasının nedeni ise, Bulgaristan Türkleri'nin eğitim ve hayat seviyelerinin yükselmesi sonucu Bulgar Hükümeti'ne isyan edebilecekleri ve kendilerini zor durumda bırakabilecekleri yönünde olmuştur. Diğer taraftan da Türkiye Cumhuriyeti'nin, Bulgaristan'daki Türkleri örgütlemesinden ve Bulgar Hükümeti'ne karşı kışkırtmasından endişe etmişlerdir. Şüphesiz Bulgaristan'da bulunan gericilerin ve Mustafa Kemal düşmanı olan gericilerin Bulgar hükümetlerine verdikleri yanlış bilgiler ve onları kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmeye

çalışmaları bu konuda etkili olmuştur. Oysa ne Bulgaristan Türkleri'nin kendi sosyal hakları dışında bir siyasi beklentileri olmuş ne de Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri yayılcı bir politika takip etmişlerdir. Dolayısı ile Bulgaristan için herhangi bir tehlike unsuru olmamışlardır.

Bulgaristan Türk okullarında yeni harflerle eğitime başlanmasından ve halk tarafından bunun kısa sürede kabul edilmesinden rahatsızlık duyan bu iki grup da boş durmamış, kaşı faaliyetlere başlamışlardır. Bu durumdan belki haklı gerekçelerle rahatsızlık duyan Bulgar hükümetlerine istedikleri fırsatı gerici vereceklerdir. Gericiler hemen Yeni harflerin yasaklanması ve öğretime eski harflerle devam edilmesi için Bulgar makamlarına müracaat etmişler ve kendilerine destek aramışlardır. Bulgar makamları böylece istedikleri fırsatı ellerine geçirmişler sotaların da gayret ve baskıları ile 10 Ekim 1928'de yayımladıkları genelge ile Bulgaristan'da 4 yıl süre ile yeni Türk harfleri yasaklanmıştır. Böylece, Bulgaristan Türkleri heyecanla karşılanan ve büyük fedakârlıklarla sahip çıkılan yeni alfabe ile eğitim kısa sürmüş ve birtakım yobazların da faaliyeti sonucu bu mücadelenin ilk bölümü hayal kırıklığı ile son bulmuştur. Ancak Bulgaristan Türk Muallimler Birliği mücadelesinden vazgeçememiş gerek Bulgar makamları nezdinde gerekse Türkiye'ye müracaatlarda bulunarak mücadelelerine devam etmeye çalışmışlardır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti devrimlerinin yurt dışındaki Türkler tarafından kabul görmesine önem vermiştir ve Bulgaristan Türkleri'ni bu haklı davalarında yalnız bırakmamıştır. Özellikle bu dönemde Sofya'da bulunan Elçi Hüsrev Bey (Gerede) bu konuyla yakından ilgilenmiş, Bulgar makamları ile görüşerek bu sorunu çözmeye çalışmıştır. Hüsrev Bey'in yaptığı yoğun görüşmeler ve Türk Muallimler Birliği'nin çalışmaları sonucu olumlu sonuç vermiş Bulgaristan Hükümeti, 14 Ocak 1929'da yayımladığı bir genelge ile Türk harfleri ile eğitimi yeniden serbest bıraktı. Bu karar Bulgaristan Türkleri arasında sevinçle karşılanmış eldeki imkânsızlıklara rağmen Bulgaristan'ın birçok yöresinde 1928/29 öğretim yılından itibaren yeni harflerle öğretime başlanmıştır. Bu öğretim yılında imkânsızlıklar ve altyapı oluşturmak için yeterli zaman olmamasına rağmen başarılı bir öğretim yılı geçirilmiştir. Bir sonraki yıl daha organize hareket edebilmek ve sorunlarla karşılaşmamak için Türk Muallimler Birliği bu konuya daha fazla eğilmiş 1929 yılında Şumnu'daki 20. olağan kongresinde bu konuyu görüşmüştür. Burada aldığı kararlar ile yeni harflerin öğretimi için kurslarını yoğunlaştırmış kitap basma işlerine ağırlık kazandırmıştır. Böylece yeni öğretim yılına daha organize girilmiş ve başarı oranı da doğal olarak artmıştır.

Bulgaristan Türk okullarında yeni yazıya geçilmiş ve başarı sağlanmıştır. Bununla yetinmeyen Muallimler Cemiyeti, Türkiye'deki Millet Mektepleri uygulamasını örnek alarak hiç okuma yazma bilmeyenlere veya sadece eski harflerle okuma yazma bilenlere yönelik, Milli Halk Mektebi, Halk Dershanesi, Alfabe Kursu ve Yeni Harfler Kursu gibi kurslar açarak yeni harfleri benimsetmeye çalışmıştır. Bunun yanı sıra Türk Bölgeleri'nde Öğretici Dernekleri kurulmuştur. Bunların dışında Bulgaristan'da yayımlanan gazetelerde de yeni harfleri tanıtmaya, insanlara benimsetme ve öğretme konusunda oldukça yoğun çalışmalarda bulunmuşlardır. Bulgaristan Türkleri'nin yeni harf-

lerle ilgili çalışmaları takip edildiğinde Türkiye'de gerçekleştirilen harf seferberliğinin örnek alındığı izlenimi doğmaktadır. Türkiye'de gerçekleştirilen çabalar neredeyse aynen orada da görülmektedir. Bu da hem Türk Devrimi'nin kabullenilmesinde hem de uygulanmasında Türkiye ile aynı yolun takip edildiğini gösteren önemli bir noktadır.

Harf Devrimi'nin uygulanması konusunda Bulgaristan'da bir farklılık söz konusudur. O da eski harflerin Bulgar Hükümeti tarafından yasaklanmamasıdır. Bulgaristan'da birçok okul yeni harflerle eğitim yaparken bazı okullar yeni harflere geçmemiş bazı gazeteler de yayınlarını eski harflerle çıkarmaya devam etmişlerdir Bu durum bir ikilik ortaya çıkarmıştır. Muallimler Cemiyeti bunu ortadan kaldırmak için Bulgar makamları nezdinde girişimde bulunmuş ve müspet sonuçlar elde etmiştir. Bulgar Milli Eğitim Bakanlığı 1930 yılında Türk okullarında Arap harflerinin yasaklandığına dair bir genelge yayımlamış ve buna uymayan okulların kapatılacağını bildirmiştir. Böylece tutucuların bütün direnci kırılmıştır ve Türk Yazı Devrimi Bulgaristan'da başarıya ulaşmıştır.

Bulgaristan'da Faşist iktidarın iş başına gelmesinden sonra yeni harflerle eğitim neredeyse yok olma aşamasına gelmiştir. Özellikle 1933'te Türk Muallimler Birliği'nin dağıtılması bunu iyice zorlaştırmıştır. Önceki dönemlerde Türkiye elçilerinin ve Bu cemiyetin ortak faaliyetleri ile bu sorunlar çözümlenebiliyordu. Ancak artık bu sorunların çözümlenebilmesi için Türk Elçiliği tek başına ve öncakilere nazaran daha sert bir hükümetle muhatap olmak zorunda kalmıştır. Elçiliğin uzun süren çalışmalarından sonra 1938'de Mustafa Kemal'in de araya girmesi ile bu eğitim sorunu kısmen de olsa çözüme kavuşturulmuş ancak bir daha eski seviyesine ulaştırılamamıştır.

Bulgaristan Türkleri Türkiye dışında yeni Türk alfabesini kabul eden ilk topluluk olmuşlar ve alfabeyle birlikte Türk Devrimi'ne ayak uydurmaya çalışmışlar ve bu alanda oldukça çaba sarf etmişlerdir.

Bulgaristan Türkleri'nin Yayınlarında Yeni Türk Alfabesi'nin Kullanılması

Bulgaristan Türkleri eğitim alanında olduğu gibi basın yayınında da yeni alfabeyle yönelmişlerdir. Bulgaristan Türkleri geçmişten itibaren birçok gazete çıkarmışlardır. Farklı şehirlerde ve bölgelerde olmak üzere Türkler kendi görüşleri doğrultusunda gazeteler yayımlamışlardır. Türkiye'de yeni harflerin kullanılması gündeme geldiğinde tartışılan diğer bir konu da Bulgaristan'daki yayınların hangi alfabe ile olacağı konusunda olmuştur. Bu tartışmaların sonucu da eğitim alanında olduğu gibi olmuş ve yeni Türk Alfabesi tercih edilmiştir. Hatta yeni alfabenin kabul edilmesi ile birlikte Bulgaristan'da yayımlanan Türkçe gazete sayısında artış olmuştur. Gazete yayınlarında olduğu gibi kitap yayınlarında da yeni Türkçe alfabenin kullanımı sürekli teşvik edilmiştir. Türklerin sahip olduğu, Sofya'da Ümit, Filibe'de Tefeyyüz ve Zarafet, Şumnu'da Terakki Deliorman'da İstikbal gibi matbaalarda yeni alfabeyle birçok kitap neşredilmiştir.

Makedonya Türkleri ve Harf Devrimi

Balkan Harbi'nden sonra Makedonya'da hayatlarını idame eden Müslümanlar'ın ve dolayısıyla Türklerin basını oldukça çeşitliydi. Ne var ki yayın hayatlarını ağırlıklı olarak Üsküp'te sürdüren Müslüman basınının içinde Türkçe ya-

yımlar çok azdı. 1927-1929 yıllarında çıkan Sada-yı Millet, 1928-1929 arası çıkan Işık gazeteleriydi. Bu gazeteler Türkçe; fakat eski yazıyla çıkmaktaydı. Yugoslavya Türklerinin kültürel olarak erozyona uğramalarında eğitim olanaklarının kısıtlılığı en belirleyici etkendi. Öyle ki Makedonya Türkleri'nin eğitim imkânları açısından içinde buldukları koşullar Bulgaristan'dakini aratır vaziyetteydi. Orta öğretim seviyesinde bir tek Türk okulu yoktu. Yeni Türk harflerinin hiçbir okula girememesi de Türkler arasındaki kültürel gelişimi engellemekteydi. Yugoslavya devletinin ilk kurulduğu dönemlerde Müslümanlar'ın eğitim hayatı nispeten iyi durumdaydı. Nitekim devletin ilk kurulduğu günlerde Üsküp'te "İrfan" ve "Tefeyyüz" adlı iki erkek okulu ve bir de kız ilkokulu vardı. Eğitim tamamen Türkçe idi. Ancak bu üç okulun isimleri 1932-1933 yıllarında Sırpçayla değiştirildi ve eğitim dili de Sırpçaya çevrildi.

1944 yılında Üsküp'ün Tefeyyüz ilkokulunda ilk kez Türkçe eğitimde Arap alfabesinin yerine, Türkçeye uyarlanmış Latin Alfabeti kullanılmaya başlandı. 1 Kasım 1928'de Türkiye'de Latin esasından alınan harfler, (Türk dilinin özelliklerini belirten işaretlere de yer vererek) "Türk harfleri" adıyla 1353 Sayılı Kanunla kabul edilmiştir. Yazı dilinde kullanılan Arap harflerinin yerine Türk harflerinin alınmasını ifade eden Harf Devrimi yapılmıştır ama Makedonya Türkleri 1944 yılının 21 Aralıkına kadar Arap Alfabetini kullanmaya devam etti. Bu bağlamda Makedonya Türkleri'nin eğitiminde harf devrimi Türkiye ile mukayese edildiğinde 16 yıl sonra gerçekleşti.

Kosova Türkleri'nde Harf Devrimi

Artık Osmanlı'nın sonunun görülmesiyle çöken karamsarlığın bir ölçüde de olsa dağılmasını sağlayan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması, bütün diğer Balkan Türkleri için olduğu gibi, Kosovalı Türkler için de, bir süredir susan ulusal duyguları coşturmaktan, mazlum gönülleri okşamaktan öte gidememiştir. Böyle olunca, Kosova'da yaşayan Türklerin hayati sorunlarının, ana ülkeleri tarafından uluslararası platformlara taşınmasına ve bunun sonucunda kimi temel hak ve özgürlüklerinin tanınmasının sağlanmasına yönelik beklentileri tamamen suya düşmüştür. Bu bir yana, Kosovalı Türklerin ana ülkeleriyle kültürel bağlarının devamı bile gerçekleşmemiştir. Bu durumda, özellikle harf devriminin de gerçekleştirilmesi ardından hızlı bir gelişim sürecine girdiği görülen Çağdaş Türk Edebiyatı'ndaki gelişmelerin izlenmesi, bütün olanaksızlıklara rağmen, bu gelişmelerden ilham alıp etkilenecek, Kosova Türk Edebiyatı'nın düştüğü suskunluktan kurtarılmasına yönelik çabaların başlatılması mümkün olmamıştır.

Not: Bu makale Vefatının 30. Yılında Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş Hatırasına düzenlenen ULUSLARARASI YAŞAYAN TÜRKÇE BİLGİ ŞÖLENİNDE okunmuştur. (30 Mayıs-1 Haziran 2012, İstanbul)

Mehmet BÜTÜÇ
Prizren, Kosova

SOYUT YARINDAN SOMUT BEKLENTİ

Kelebek kadar kafif
sonbahar kanatlarını çırparak gelecek
yaz güneşinin ölümüyle kirlenmiş
ve hala o ölümünün çılgınlığıyla
yaşam gibi taze ve duygulu
bütün renkleri bir karışıma itecek
kaderin karışımına
Samanyolu yıldızları bulvarının
son ışığını çalarken
ağlayanların yolu kimbilir nasıl olacak
kimbilir nasıl silecek gökyüzü mavisini

ve utanmış otların sakinliğini bana
uyumuş bulutların çiçeklerini bırakacak bilirim

ve kuşlar yine çıldırınca
gidince son kırlangıçlar yağmurda
kimbilir yeni bir kıyıya nasıl varacağım
sonbahar ise
rüzgar gibi hızlı
bilmek istediğim o sırlara
götürecek beni düğümleri çözerek
ve yolumu ardımdan yapraklarla örtmeyi
unutursa sonbahar

yeniden doğmazsa aydınlık güneşi
açılır yelkenim
buralarda duramam.

Osmanlıcanın evrimi

U. Töre Sivrioğlu

Osmanlıca neden ağıdalı bir şekle büründü? En önemli sebebin saray-halk ayrımı olduğunu söyleyebiliriz. Başlangıçta Osmanoğulları halkın içindeydi. Gazilerle birlikte aynı sofrada yer içerlerdi. Sonradan İstanbul'da kendi kültürünü inşa eden elit bir tabaka oluştu. Tarih bu olayın benzerleriyle dolu... Osmanlı elitlerinin payına da Arabî/Farisî tesiri düşmüştü. Son zamanlara doğru da Fransızca elbette..

Evrim ve Osmanlıca sözcüklerinin yan yana gelmesi tuhaf görülebilir. Ama doğada ve toplumsal tarihteki her nesne ve olgu gibi Osmanlıca denilen dil de aslında sürekli bir değişim içindeydi. Benim de yazılarımda tenkit ettiğim ağıdalı, en süslü en “baroque” Osmanlıca aslında bu dilin 19. yüzyılda aldığı son şekliydi. Okuyucu ne demek istediğimizi merak ediyorsa internete Tanzimat Fermanının (1839) orijinal metni yazıp okuyabilir, daha doğrusu okumaya ve anlamaya çalışabilir. Orada karşısına “gavâ'il-i müte'âkıbe ve esbâb-ı mütenevviaya mebnî ne şer-i şerîfe ve ne kavânîn-i münîfeye inkıyâd ü imtisâl olunmamak hesabıyla” ve “mücerred i'mâr-ı memâlik ve enha ve terfih-i ahâlî ve fukarâ kazıyye-i nâfi'asına münhasır” gibi uzun tamlamalar çıkacaktır. Ki o zamanlar noktalama işaretleri olmadığından fermanın nerdeyse tamamı da tek bir cümleden oluşmaktadır.

Peki, Osmanlıca hep böyle miydi? Bu sorunun cevabı olumsuz... Osmanlıca her zaman böyle “süslü” bir dil değildi ve başlangıçta halk diline de oldukça yakındı. Osmanlıca ile aramızdaki dil mesafesini dil devrimine bağlayanların düşündüklerinin aksine günümüz Türkçesi ile erken dönem Osmanlıcası birbirlerine 19. yüzyıldaki bu ağıdalı dilden çok daha yakındı. Bu konunun anlaşılması için en eskisinden en yenisine doğru belli başlı bazı Osmanlı tarihçilerinin metinlerine göz atalım... (Baştan uyarmalıyım ne yazık ki bu haftaki yazımız kolayca okunabilecek türden değil. Ama bu mevzunun anlaşılabilmesinin de başka bir yolu yok).

Zaman makinemize binelim ve II. Bayezid ve I. Selim zamanlarına geri dönelim. Bakalım erken dönem Osmanlı tarihçilerinden Oruç Bey, Tevârih-i Âl-i Osman'ından bir pasajda Osman Gazi'nin fetihlerinde sonrasını nasıl anlatıyor:

“Hicretün altı yüz seksen dokuzunda (1290/1291) Osman Gazi aldığı vilayetleri bahş eyledi. Karacaşehir sancağını ki ana İn-önü derler, oğlu Orhan'a viridi. Subaşılığını karındaşı oğlu Alp Gündüz'e viridi. Ve Yarhisar'ı Hasan Alp'e viridi....Kayın Atası Edebâli'ye Bilecük'ü viridi....”

Evet, nasıl oluyor da ben de “devrimzede kuşağa” ait olduğum halde tıpkı “İngiliz gençlerinin Shakespeare'i anladığı gibi (!)” Shakespeare'den neredeyse bir asır öncesinin Osmanlıcasını anlayabiliyorum? Bu dile Osmanlıca demek dahi zor, sarayda yazılmasına rağmen bu

dil Eski Anadolu Türkçesi denilen dille hemen hemen aynı...

Zaman makinemizi sabit tutuyoruz. Öyle ya belki de bu sade anlatım Oruç Bey'in kişisel tarzıdır. Ancak durum öyle değil. Oruç Bey'in çağdaşı olan 1520'de vefat etmiş Neşrî'nin Cihannûma'sından II. Murad'ın tahta çıkışına dair rastgele açtığım bir sayfadan alıntı:

“Rivayettir ki, çünkü Sultan Murad, müstakil padişah oldu. İki küçük karındaşı ki Yusuf'la Mahmud Çelebidir, tutup Tokat'a hapsedirmişti. Gönül gözü açılıb anları getirüb nazar-ı inayet edüb Burussa'da (Bursa'da) ulufe tayin etti. Anda (orada) oturdular. Sonra ta'unda (veba) ikisi dahi vefat etti ve kız karındaşlarından dahi üçünü Karaman oğluna viridi.”[1]

Neşrî diline biraz Arabî/Farsî katmış; ama onu da anlıyoruz. Shakespeare'in ruhu yaşıyor... Anlatım dili günümüz Türkçesinden bir şive farkı kadar farklı o kadar. Şimdi biraz zamanda yolculuk yapalım, fazla değil yüz yıl kadar ileri gidelim ve meşhur tarihçilerden Peçevî'ye (1572-1650) göz atalım.[2] Peçevî Osmanlıların Eflak ve Boğdan'a yaptıkları seferden ve Erdel Prensi Rakoçi'nin ihanetinden söz ediyor:

“Hâlâ hâkim olan Rakoçoğlu merhum Sultan İbrahim Han hazretlerinin zamân-ı saltanatında mansûb olub bu zamana dek hükümetde idi. Cibilliyetinde olan hıyanet muktezasınca dimağı fesada olmağın bundan akdem kendüsü Leh krallığı sevdasına düşüp oğlunu Erdel hakimi etmek üzere İsvec ve Eflak ve Boğdan'da istimdâd ile asker-i cem' idüp Leh memleketi üzerine yürüdüğünde Leh Kralı Atabe-i aliyyeden isti'âne ve mürâca'ı itmeğın Kırım Hanı taslîf olunup la'in-i mezbura gereği gibi güşmal virildiği balâda zikr olunmuş idi. Yine mütenebbih olmayup vârid olan evâmîr-i Aliyyeye çendan inkıyad itmeyüp 'azar-ı za'ifiyyeye mebnî bâtil cevâblar irsâl eylemiş idi.[3]

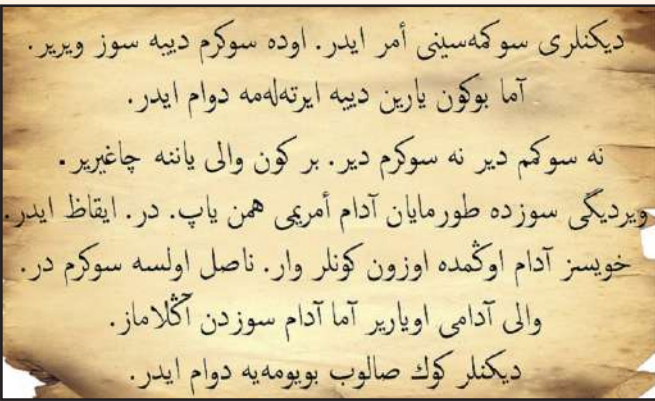
Burada dilin değişmeye başladığına tanık oluyuz. Arabî/Farsî terkipler artık belirgin hale gelmiş. Cümleler uzamış, anlatım sanatsallaşmış, edipleşmiş.

Zaman yolculuğumuza devam edelim ve saati ileri saralım. Yüzyıl daha ileri gidelim. Osmanlı tarihçilerini en büyüğü kabul edilen Naîmâ'nın çağına (1655-1716) gelelim. Naîmâ'dan Genç Osman'ın kardeşi Mehmed Çelebi'yi öldürmesi hakkında bir pasajı aktarıyoruz:

“Lâkin Mezbûr Mehemmed Han bir latîfû's-şemâ'il şehzâde-i kerîm'ül -hassâ'il idi. Katline hücûm olundukda, Osman Allah'dan dilerim ki ömr-ü devletin berbâd olup beni ömründen nice mahrûm eyledin ise sen dahi behremend olmayasın deyû hatem-i kelâm idüp şehîd olmuş ol vakt-i yes'de sûz-i derûn ve inkisâr kalb-i mahzûn ile itdüğü beddu'â icâbete kâin olup zamân-ı kalîlde mücâzât-ı zuhûr itmişdir”.[4]

Görüldüğü üzere letafet, zarafet artmakta, cümleler uzamakta, yabancı sözcükler çoğalmakta... Zaman yolculu-

ğumuza devam edelim. Sözü 18. yüzyıl tarihçisi İzzi Süleyman Efendi'ye (öl. 1755) bırakıyoruz. Konu Hıristiyan ülkelerle yaşanan karışıklık ve bunların Osmanlı karasularında bile savaşıması sonucu ticarete yarattığı sorunlar: "İstanbul'a ve sâ'ir memâlik-i İslâmiyye benderlerinde iyâb ü zehabdan münkâtı olup Âsîâne-i sa'adette ibâdullah'ın me'luf oldukları çuka ve sâ'ir ol vilâyetlerden nakl olunan eşya-yı mütenevvi'anın killet ü nedretine bâ'is b'iz zarûre bey'ü şîrâsı dahi ez'af u muzâ'af bahâ olduğundan başka gümrük hususunda dahi taraf-ı mîrîye zara u noxsân terezzüb eylediği bedîhî olmağla, mücerred terfîh-i hâl-i ibâd ve tatmîn-i bâl-i sükkân-ı bilâd-ı islâmiyye kasdıyla Devlet-i Aliyye-yi ebed müebbedin tavassutuyla islâh-ı zât'ül beyne yani Avrupa taraflarında bu vechile hâdis olan ihtilâl-ü ihtilâl ve işti'âl bulan âteş-i ceng ü cidâlin âb- sâf-ı tedbîr-i dil-i pezîr ve kavâ'id i düvel üzre enseb olan hâlât ve esbâb-ı i'tidali ve umûmen mülûk-u Nâsıra'nın ittifâk-ı ârârlarıyla men' ü def'i ve n'aire-i fitne vü fesâdın intifâsıyla urûk-ı nizâ'ü cidâlin hasm u kât'ı .....(cümle devam ediyor).

Osmanlıca metin

Şimdi yine zaman makinemize atlayarak 19. yüzyıl sonlarına Ahmed Cevdet Paşa (1822-1895) dönemine, yani dil ve alfabe devrimini yapacak olan kuşakların gençlik yıllarına tekabül eden zamanlara gidelim. Ahmed Cevdet Paşa Fransız ihtilalini ve eşitliği yerdığı bir metinde "Hukûk-ı mülkiyyet ve zevciyyeti inkâr idüp ve herkes kâffe-i husûsâtta müsâvât üzre olmalıdır deyüp birçok edânî dahi bunu mizâclarına muvâfık görmeleriyle Fransa Cumhûriyyetini bu renge boyamağa teşebbüs itdiler"[5] Devamla Cevdet Paşa "Ammâ hükûmet-i islâmiyye, hilâfet ve saltanatı câmi' olup, imâmü'l-müslimîn olan pâdişâh-ı islâm, hâmi-i şer'at ve muhyî-i saltanat olmağla, lillâhi'l-hamd bu gûne teferruk ve teşettütten berîdir"[6] diye ekliyor. Böylece Fransa'dan yayılan müsavat (eşitlik) ve serbestlik (özgürlük) gibi fenalıkların Osmanlı halkına zarar veremeyeceğini anlıyoruz.

Evet, artık "Arap alfabeli Türkçe" diyemeyeceğimiz bambaşka bir dille karşı karşıyayız. Bu artık Oruç Beylerin Neşrîlerin dili değil. Shakespeare'in ruhu bizi terk etmiş gibi... Peki, bu neden böyle oldu? Osmanlıca neden ağdalı bir şekle büründü? Bunun sebeplerini elbette böylesi bir "Pazar yazısında" çözümleyebilecek değiliz. Ama en önemli sebebin saray-halk ayrımı olduğunu söyleyebiliriz. Başlangıçta Osmanlıları halkın içindeydi. Gazilerle birlikte aynı sofrada yer içerlerdi. Sonradan İstanbul'da kendi kültürünü inşa eden elit bir tabaka oluştu. Aslında bu çok

tuhaf bir durum da değil. Tarih bu olayın benzerleriyle dolu... Tarihte hemen her sarayda halkın konuştuğundan farklı bir dilin hâkimiyeti vardı. Mesela İngiliz sarayında Fransızca sözcükler modaydı. Rus sarayı Almanca etkisi altındaydı (Büyük Petro yeni başkentini kurarken ona Rusça Petrograd değil Almanca Petersburg adını vermişti). Saray ve çevresi her dönemde ve hemen her coğrafyada kendini halktan dil konusunda da ayırmanın bir yolunu bulmaktaydı. Osmanlı elitlerinin payına da Arabî/Farîsî tesiri düşmüştü. Son zamanlara doğru da Fransızca elbette...

Osmanlı dilinin giderek süslenmesinde sanırım sosyolojik olduğu kadar psikolojik nedenler de var. Dil, imparatorluk geriledikçe daha da görkemli hale gelmiş... Osmanlı Devleti çöküş emarelerine cevaben mimari ve güzel sanatlarda aşırı süslü bir moda başlatmıştı. Dolmabahçe, Beylerbeyi gibi sarayların Topkapı'dan daha gösterişli ve süslü olduğunu herkes bilir. Bu şekilde devlet, düşmanlarına ve halkına "güçlüyüz, yıkılmadık ayakta, zenginliği nereye harcayacağımızı bilemiyoruz" mesajı vermekteydi herhalde... Teşbihte hata olmaz derler. Bu durum yaşlandıkça cildi kırışan, rengi solan insanların makyajla ve estetik müdahaleyle genç ve diri görünmeye çalışmasına benzemektedir.

NOTLAR:

- [1] Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihannüm'a*, TTK, Ankara, 1995, s.581
- [2] *Bundan sonraki alıntılar Osmanlı Türkçesi Metinleri I (Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2012) adlı kitaptan yapılmıştır.*
- [3] Yani özetle tüm uyarılara rağmen Rakoçi Leh Krallığına el koymak istediği için Polonyalıların da Osmanlıdan yardım istemesinden ve onlara yardım için Kırım Han'ının gönderilmesinden söz ediliyor.
- [4] Ölmeden önce şehzade, Genç Osman'a "dilerim ki senin ömründe de benim gibi kısa olsun" diye beddua etmişti. Nitekim anlaşıldığı kadarıyla bedduası da gerçek olmuştu.
- [5] Yani birtakım kişiler kadın-erkek herkesin her konuda eşit olması gerektiğini savundular, aşağılık birtakım insanlar da bu fikre ikna oldular diyor.
- [6] *Saltanat ve hilafet Osmanlıda bir bütün olduğundan Osmanlı tebaası Fransa'da cumhuriyet nedeniyle yaşanan karışıklıklardan etkilenmez anlamında.*

U. Töre Sivrioğlu Kimdir?

1980 yılında Gönen'de doğdu. Ege Üniversitesi'nde arkeoloji bölümünden mezun oldu. Arkeoloji alanında yüksek lisans ve tarih alanında doktora eğitimi aldı. Türkiye'nin çeşitli illerinde ve İran, Özbekistan, Afganistan gibi ülkelerde kazı ve araştırma projelerine katıldı. İran, Bizans, Osmanlı/İslam sanatı ve arkeolojisi üzerine çeşitli araştırmaları yayınlanmıştır. Arkeoloji ve tarih temalı atölyeler yapmaya devam etmektedir.

Drama "Köprü"sü "Var" imiş, Hakikaten "Dar" imiş!

Prof Dr. Ertuğrul Karakuş
Bolu-Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim Üyesi

Drama köprüsü bre Hasan dardır geçilmez

Soğuktur suları Hasan bir tas içilmez

Anadan geçilir bre Hasan yardan geçilmez

At martini Debreli Hasan dağlar inlesin

Drama mahpusunda bre Hasan dostlar dinlesin

(Drama köprüsü Hasan dardır geçilmez

Soğuktur suları Hasan bir tas içilmez

At martinini de bre Hasan dağlar inlesin

Drama mahpusunda Hasan Karakedi dinlesin)

2014 yılında Makedonya'da bir üniversiteye Türkoloji dersleri vermek üzere görevli idim. Bazen Bulgaristan yolunu takip ederek; Kapıkule, Harmanlı, Hasköy, Filibe, İhtimam, Samakof, Köstendil, Eğridere, Kumanova güzergahından Üsküp'e giderdim. Bazen de Batı Trakya yolunu takip ederek; Pazarkule, Dimetoka, Sofulu, Dedeagaç, Gümülcine, İskeçe, Kavala, Selanik, Valandovo, Köprülü, Kaplanköy güzergahından Üsküp'e gider idim. Her yolculuğumda da güzergâh üzerindeki tarihî eserleri görmeye gayret ederdim.

İkinci güzergâhı, yani Batı Trakya güzergâhını takip ettiğim bir gün, Selanik'te Eski Cami (Hortacı Süleyman Efendi Cami-Rotonda)'ni ilgiyle incelediğimi ve resimlerini çektiğimi gören yaşlı bir

adam yanıma yaklaştı ve Türkiye'nin iç bölgelerinin ağız özelliklerini çağrıştıran konuşmasıyla bana Türkiye'ye dair birşeyler sordu. Türkiye'nin iç bölgelerinden Mübadele ile gelen bir ailedenmiş. "Tarihî eserlere meraklı isen Drama'da Hasan'ın Drama Köprüsü'ne git!" dedi. "Gerçekten de çok dar! Üstünden su da geçermiş! Drama'nın yaşlıları Drama Köprüsü derler!" dedi. Drama Köprüsü'nü, bir dönem Drama'nın içerisinde olan fakat şu anda yıkılmış olan bir köprü olarak biliyordum. Köprü hakkında bildiklerimi anlattım. "Bizde resmi bile var. Siyah beyaz!" dedi. Ama vaktim olmadığı için, bu samimi insanın resmi getirmesini bekleyemedim. Esasen bir hata yapıp "Su kemerini Drama Köprüsü sanmış olmalılar." diye düşündüm. Ciddiye de almadım fakat bu mesele bir müddet zihnimi meşgul etti...

Neler biliyordum bu köprüyle ilgili? Debreli Hasan kim idi? Kimilerine göre Selanik-Kayalar yakınındaki Debre köyünden, kimine göre de günümüzde Makedonya-Arnavutluk sınırında yer alan Debre şehriden gelmişti. Makedonya'da şâhîde ve tarihî eser araştırması yaparken de birçok efsanesini duymuştum. Kimisine yaşadığı bölgenin yöneticisini kimisine göre de komutanını haksızlığa dayanmadığı için vurmuş ve Drama-İskeçe bölgelerinde "eşkıya" olarak "zenginden alıp fakire verdiği" için genelde sevilen bir kaçak-kahraman idi...

İsmi bilinen ve meşhur türküsünde adı geçen tek dostu da "Karakedi"adında idi. Hatta meşhur türküde geçen ve "varlığı tartışmalı" Drama Köprü-

sü'nü de o yaptırmış veya tamir ettirmiş idi. Birkaç yıl Selanik'te gördüğüm Anadolu Türkçesi konuşan adamın söyledikleri ile bu düşünceler, zaman zaman zihnimi meşgul etti... Ta ki Gümülçine'den birilerinin bu köprüyü ziyarete gittiğini duyana kadar...

Hatta bu gezi internette de haber olmuş. Yıllar önce Lozan Mübadilleri Vakfı Genel Sekreteri Sefer Güvenç köprü'nün bulunduğunu duyurmuş. Bursalı bir mübadil, Drama'ya yaptığı bir ziyaret esnasında, Drama Küçük Asyalı Mübadiller Derneği Başkanı Nikos Latsistalis'e elindeki fotoğrafı gösteriyor ve Drama Köprüsü'nün bu olduğunu ve onu bulmak istediğini söylüyor. Latsistalis ise Drama-İskeçe yolu üzerindeki Nusratlı (Nikiforos) köyü çıkışındaki bir su kemerinin, resimdeki

Drama Köprüsü'nün bugünkü hali

“köprü” olduğunu duyuruyor.

Fakat “Bir ‘su kemeri’ türküde bahsi geçen “Drama Köprüsü” olabilir mi?” şeklindeki sorular zihinleri kurcalıyor... Bu soru, “köprü”yü ve konumunu görene kadar bendenizin de zihninde bir soru işareti idi. Ancak Balkan Türk edebiyatının değerli yazarlarından Mehmet Türker Bey ile düzenlediğimiz bir kültür gezisi esnasında, “su kemeri”ni görünce aklımdaki bütün soruları yeniden gözden geçirdim.

Bu sorular şöyle idi:

Birinci soru; “Su Kemerini” yerine “köprü” ibaresi

kullanılabilir mi? sorusuydu. “Su Kemerini” yerine halk arasında “köprü” ifadesinin kullanıldığını İstanbul'da, Makedonya'da ve Kosova'daki araştırmalarım sırasında defalarca duymuş idim. Dolayısıyla halk arasında bir “su kemeri”ne “köprü denmesi, şaşılacak bir durum değildi. (Haricen bazı köprüler, çift fonksiyonlu yani hem köprü hem de su kemeri olarak yapılabiliyor. İskeçe yakınlarındaki “güzelim” ve “mazlum” Hamidiye Köprüsü gibi...) Bu konu aklımda netleşti.

İkinci problem, köprü'nün yeri idi. “Drama Köprüsü” ibaresi, köprü'nün şehrin merkezinde olabileceğini doğal olarak akla getiriyor. Fakat Debreli Hasan'ın “eşkiya” olarak özellikle İskeçe-Drama arasında dağlarda gezmesi, türküde geçen “köprü”nün de bu bölgede olması durumunu mantıklı kılıyor.

Aslında “köprü”nün konumu ve türküdeki veriler karşılaştırıldığında akla gelebilecek diğer sorular da yerini mantıklı açıklamalara bırakıyor. Türküde “Drama köprüsü Hasan dardır geçilmez!” diyor. Bir köprü “üzerinden geçilemeyecek kadar dar” olarak neden yapılsın? Köprü'nün yapılış amacına aykırıdır bu durum. Demek ki türküde geçen “köprü”, gerçek bir “köprü” değil, halk arasında bu sıfatla anılan bir “su kemeri”dir. Türkü'nün verdiği bilgiye göre “köprü” hem “üzerinden geçilemeyecek kadar dar” olacak hem de “suları soğuk” olacak.

Bütün bu veriler ışığında naçizane fikirim; Nusratlı (Nikiforos) köyü yakınındaki halk arasında “Drama Köprüsü” diye bilinen bu su kemerinin, “Debreli(De bre) Hasan” türküsünde geçen “Drama Köprüsü” olduğu yönündedir.

Milletimizin güzide bir hatırası olarak zihinlerde dolaşan bu içli türküyle ilgili en somut eser olan “Drama Köprüsü”, ilgiyi hak ediyor. Diyorum ki:

“DRAMA ‘KÖPRÜ’SÜ ‘VAR’ İMİŞ,

HAKİKATEN ‘DAR’ İMİŞ!”

Havva Tekin'den Öğrencilere Yazarlık Dersi

9 Eylül 2023 Cumartesi günü Prizren "Doğru Yol" Kültür Sanat-Derneği salonunda "Türkçem" Dergisi'nin 2023 Yılı Ödülü'nü kazanan şair Bayram İbrahim Rovalı'ya ödülünün teslimi için gerçekleştirilen "Türkçem Dergisi Yılın Ödülü" dağıtım törenine katılmak ve bu aradakisine daha geçen yıl layık görülen "Türkçem" 2022Yılı Ödülü'nü almak amacıyla Kosova'ya gelen Kıbrıslı şair-yazar Havva Tekin ülkemize yaptığı birkaç günlük ziyaret çerçevesinde Prizren ve Mamuşa'da düzenlenen "Yazarlık Atölyesi" etkinlikleri kapsamında öğrenci ve gençlere tanışmış bir Türk şair ve yazarı sıfatıyla yazarlık konusunda dersler verdi. Kosovalı yazar adayları gençler ve öğrenciler için çok faydalı olan bu etkinlikler çerçevesinde 8 Eylül 2023 Cuma günü Kosova Türk Yazarlar Derneği temsilcileri İskender Müzbeğ, Zeynel Beksaç ve Taner Güçlütürk eşliğinde Mamuşa'ya da uğramayı ihmal etmeyen Havva Tekin yazarlık konusundaki değerli bilgi ve deneyimlerini kendilerine ev sahipliği yapan "Anadolu" İlkokulu Müdürü Erol Morina refakatinde buradaki öğrencilerle paylaştı.

Havva Tekin'den R.Hanadan'a Ziyaret

Türkiye'nin başkenti Ankara'da yaşayan Kıbrıslı şair, yazar ve yayıncı Havva Tekin Kosova Türk Yazarlar Derneği temsilcileriyle birlikte Mamuşa "Anadolu" İlkokulu'nda gerçekleştirdiği Yazarlık Atölyesi etkinliğinin ardından Kosovalı ad yapmış öykü ve roman yazarı Reşit Hanadan'ı buradaki evinde ziyaret etti. Ziyaret çerçevesinde gerçekleştirilen Kosova Türk Edebiyatı konulusamimi sohbet esnasında Havva Tekin ile Reşit Hanadan birbirlerine en son yayımlanan kitaplarını takdim etmeyi de ihmal etmediler.

Soldan sağa: İskender Müzbeğ, Havva Tekin, Reşit Hanadan, Zeynel Beksaç, Dr. Taner Güçlütürk bir arada görülüyorlar

S. Tamgüç
Hollanda

DUA

Başını döndürüp de semaya bir kaldır
Kim yarattı niçin yarattı aklına bir sordur
Ayı güneşi yıldızları yağmur yüklü bulutları
Hepsinin koruyup gözeteni yalnızca birdir.

Yüksekce duran ulaşılması zor şu yüce dağları
Eteğine serilmiş mor sümbüllü üzüm bağları
Renga renk çiçekleri mis kokuludur hep gülleri
Arı balına yapar akli olan bu ahenge ibretle bakar.

Denizler deryalar büyük okyanuslar kurulmuş
Bak cihana neler çıkmış içinden ayrı kıtalar olmuş
Renkler ayrı diller ayrı kullar ayrı ırklara bölünmüş
Yaratan bir kullarına kudretini bak nasıl sunmuş.

Toprakda ki tohum suyunu yalnızca Ondan ister
Gökten bulut yağmak için Ondan haber bekler
Güneş karanlıktan kurtulmak için vaktini bekler
Kulak ver sesine her yaratılan kendi zikrini söyler.

İstemeseydi Adem günahından nasıl kurtulurdu ?
İstemeseydi Eyyup derdine dermanı kim verirdi ?
İstemeseydi Yunus balık karnında, huzur nasıl gelirdi?
İstemeseydi Nuh zalimlere nasıl galip olurdu?

Zekeriyya ihtiyarlığında dua ettide Yahya'yı buldu
İstedi imranın karısı Meryem gibi bir evladı oldu.
Dua etti Yusuf huzuru dışarıda değil zindanda buldu
Yakup bile tüm dertlerine dermanı isteyerek buldu.

İsteyen hep acizdir, istenilense hem yüce hem aziz
Yaratılan almaya muhtaç, Yaratan ise veren zengin
Kim Ondan ne isterse, O dilediğine ne isterse verir
İsteyen fakirliğinden, vermekse O'nun şanından olur

Mamuşa Kaşesi(4)

Mamuşa'yı dışarıdan görmek...

Refki Taç

Uçak daha göklere oturmadan, bayatlamış uykuya girdiydim. Yarı uykulu bir uçuştum bu galiba. Uçak alanındaki izlek yorgunluğu, gerginliği, el bagajının yaşlı bedene ağırlığı gibi etkenlerden zavallı vücut epey terlemişti. Uçak içine klima aletiyle sızdırılan serin hava, beni benden almış, dönüşü olmayan çocukluk günlerime götürmüştü. Rüya desem yeri var lakin çok baskın, bir o kadar da net gösteriyi yaşatmıştı. Orakla biçilen buğdayı demet haline getirmek için, 'Tinya' dediğimiz tarlada 'rukuvet' (Sırpçadan alınmış, 'el', doğrusu 'kol' anlamına gelen kelime, bir kola alınacak miktarı 'demet' durumuna getirme işi) veriyordum. Güneşin sıcaklığını bir kat artıran samanı kucaklama sonucu, tere boğulmuş bedeni eşyalarla birlikte köyün kenarından geçen dereye atıyorum. Dün gibi hatırladığım gerçeğitekrar yaşıyorum. Rüya içinde gerçeği yaşıyorum, geçmişin tıpa tıp aynısını, yani. Rüya adeta bir ayna oluyor yansıtmasında. Zaman geriye alınsa, öylesine aynısını yaşata-mazdı. Teri serin suya verme hadisesi, çocukluk döneminde duyguların yaşattığı zevki ve onun verdiği mutluluğu hatırlatıyor, ömür boyu bir daha yaşanma-yacağını anlatıyordu. Rüyanın kafada bıraktığı diğer bir an, hasat mevsimi yaşam tadının en tatlısı oluyordu.

Priştine Havaalanı'ndan kalkan çak yolunda ilerliyor, ben eskilere dönüşe uçuyorum, çocukluğumu yaşıyordum. Kim bilir ne kadar yüksekte uçan uçağa, kim bilir kaç derce ekşiye düşen havanın serinliğini, 'Mustafa Çanı'nın Burunda' (büyük bir selin oluşturduğu çukura yüzülebilecek derinlikte toplanmış su), yani 'Topluğa' deresi sularında yaşıyorum. Yazıya dökülemeyecek kadar karmaşık hislerden beni, uçağın inişe geçmesi ve tekerleklerin toprağa vuruşu ayırıyor, rüya uyanışa kesildi, çocukluk hayallerimin bütünü yıkıldı.

İstanbul'dayız, 'Sabiha Gökçen' uçak alanında iç hatlara giriyoruz, aktarmalı yolculuğun zorluğunu yaşıyoruz, hedefimiz Ankara, yeniden prosedür işlemleri, ter kokusu, koşuşturma, zamanında yetişme ve nihayet, bizi on beş dakika gecikmeyle Ankara'ya taşıyacak uçağa giriş kapısı önünde bekleyişe geçip soluklanıyoruz, rahatladık gibi. Bekleyişteyiz. Bekleyişin oluşturacağı zamanı aldatmak için, elime

yeni geçen 'Mamuşa' dergisini (son; sekizinci numara) sayfalıyorum. Özel Türkçemizin oluşturduğu ayrıntıya merak salan yan koltuktaki kadın, eşime: 'Memleket nere?' diye soruyor, başı eğik elimdeki derginin içeriğine bakıyor. Türkçe olup olmadığıydı ilgisini çeken; muhtemelen. Büyütülmüş harflerle '30 Ağustos Zafer Bayramı' manşetini görünce, gözlerine inanmaz bir tavırla ayağa fırladı, elini omzuma attı, kendinden geçmişçesine: 'Durun!' dedikten sonra eşimden özür diledi ve: 'Ne olur beni yanlış anlamayın,' ekledi. Sayfaları geri almaya çalışırken, kadının çatlak sesi yeniden durdurdu: 'Durun' Şaşkın bakışlarıyla: 'Beyefendi, lütfen, istirahat ediyorum, o sayfayı açık tutar mısınız? (...) iye üsteledi. 'Onu değil, bir sayfa ileri alın, birini daha, eh, evet...' 'Türk Edebiyatının Kurtuluş Savaşını Konu Alan 12 Roman' başlıklı sayfayı bu. Koltuktaki çantasından telefonunu çıkardı, kamerayı sayfanın bütününe kapsayacak biçime uyguladı, sonra da Halide Edip Adıvar'ın fotoğrafını kapsayacak ve 'Ateşten Gömlek' alt başlığı içine alacak köşeye görüntüyü uydurdu, düğmeye bastırdı. Çektiği fotoğrafı az sonra yeni evlenmiş, Avustralya'nın Melbourne şehrinde yaşayan biricik oğluna gönderdi, akabinde görüntülü sözlü görüşmeye geçti, benden derginin ilk sayfasını göstermemi beden işaretiyle istedi.

Kadın bankacı olarak çok evvel bir zamanda, dünyanın köşesi denilen 'Ada Kitası'na yerleşmiş, uzun bir zaman orada çalışmış, dünyaya evlat getirmiş, gençliğini orada tüketmiş. Yaşı ilerledikçe vatan sevdasına âşık olmuş, memlekete dönüş yapmayı kararlaştırmış, oğluna yalvarışı kandırıcı olmamış. Oğlula beraber olması karşısında yurduna kavuşma seçimi zor olmuş, çok yıpratmış, memlekete dönmesi ağır basmış, kararı kesinleşmiş, pırtılarını toplamış, evine gelmiş ama evlat hasreti rahat bırakmıyormuş. Kandırıcılığın devamı, Mamuşa temaslı yaşadığından sonra anlatıları olmuş, şimdi ikincisi oluyormuş. Konu aynı: Oğluna milli duygusunu aşılaktan başka bir şey değilmiş. Bu tesadüf büyük fırsat olarak nitelendirdiğini söylerken, değerlendirmesini yapıyordu.

Anlatı heyecanı ve sergilediği tarz, dinleyici ve seyirci topladı. Seyirlerinde şaşkın bakışlar ve an-

latımında anlaşılmalıklar kadını açıklamasına yönlendirdi. Vatan hasretini katıldığı 'Balkan Turu'nda yaşadığını, özellikle, Kosova'nın ortasında, Avrupa'nın dibinde, adeta bir okyanus içinde, aradan bir asrın geçmesine rağmen, Osmanlı'yı yaşamaya devam eden bir yerleşim yeri olduğunu, ağlayıcı sesiyle açıklamaya başladı. (söz konusu yerin Mamuşa olduğu herkesin bildiği düşüncesiyle dile getirmeden tahmin edilebilir) Memleket tasviri, bildiğinden farklı bir kavram olduğunu, mekanı mesken anlamının ötesinin çok ötesinde bir anlam taşıdığını anlatmaya devam ediyordu. Şaşkın yüzlerden anlaşılmadığını seziyordu. Zaman tükeniyor, ilgilenenlerin meraklarını gidermeye hevesliydi kadın. Öyleyse biraz geriye dönmesi gerektiğini sezmiş olmalıydı ki konuşmasına yeni bir sayfa açmaya karar veriydi. Günün birinde, yakın bir tarihte, (18 Mayıs 2017) akıllı telefonda yararlanmak niyetiyle üzerinde gezerken, Fahri Tuna diye birinin ilginç yazısına rastlamış. Yazıya attığı başlığı manidar olarak değerlendirmiş. Adamı coşturan bir şey olmuş olmalıydı ki: 'Mamuşa; Balkanların Ortasında Özerk Bir Türk Devleti' dedirtsin diye düşünmeye başlamış. Okur okumaz, çok zaman harcamadan, 'Balkan Turu' denilen turistik geziye katılmak niyetiyle, adeta yalvarırcasına, otobüsün son koltuğuna talepte bulunmuş.

'Gezinin amacı, coğrafya verileriyle tanışmak, geçmişin bıraktığı izler üzerinde tarihi öğrenmek olduğunu herkes biliyordu. Yeni dediğimiz coğrafya, eskinin bizimi oluyor, tarih dediğimiz de ecdadın mirası. Yani her adımda bizi orada görüyorum. Her teneffüste aldığımız nefes bizime kokuyor. Dura dura ilerliyoruz. Üsküp'te konaklıyoruz. Vardar nehri tarihi köprü üzerinde geçişimizi; gözlerinde yaş ile yoldaştan biri, 'Vardar Ovası' türküsünü yanık sesiyle durduruyor. Herkesin gözleri nemli, pür dikkat dinliyor. Duygusal üst safhada, köprü üstü donuk kalmış duruyoruz. Bu tarihi şehri ikiye bölen 'Vardar,' köprü inşasından önce gibi bölücülüğe döndüğü söyleniyordu. Şehir eski ve yeniye bölünmüş, ortasından kocaman ırmak akıyor, köprüden geçit var lakin birleştirici olmadığını hatırlatıyordu.'

Kadın gezisini anlatmıyor, onu tekrar yaşıyor, yaşadığını kelimelere döküyor. Gördüklerini kalbinde taşırcasına, şimdiki zamanda anlatıyor, gözler önüne serilmiş seyrini dile getiriyor, böyle bir betimleme oluyordu adeta, ağızından dökülen sözlerin anlatımlarına bakıldığında.

Hedefi Mamuşa'yı tanıtmak oluyordu. Mevzuun an yerine gelme girişimi zaman alıyordu. İkinci (geceleyecek- konaklayacak) durak noktanın İşkodra olacağını, yani 'Kosova'yı terk etmeden önce, Osmanlı eserleriyle ve kendine has mimarisiyle Prizren şeh-

rini iki saatine bir ziyaret gerçekleşeceğini' duyunca, kadın adeta çıldırmış. Sebebi, bu yola çıkışın ana amacı Mamuşa'yı tanımak oluyormuş. Hayal kırıklığını, hedefinden kayma oluşturmuş. Hakkında okuduğu yazının etkisiyle yola çıktığını, aceleden programla tanış olmadığını, öyle bir yerin (Mamuşa'yı kast ediyordu) es geçileceğini kafasının köşesinden geçirmediğini nafile anlatmış. Nefesini boşuna harcadığını sezdiğinde, kendine özgün bir plan yapmış. Kiraladığı bir taksile Mamuşa'ya yürümüş.

Boğazında boğumlarla hıçkırığa çarpan duygusal anlatımı, kendini inandırmaya çalışır gibi bir üslupla gerçekleştiriyordu. 'Beş- altı yüz hanelik, 5- 6 bin nüfusa sahip yerleşim yerinde, yani Mamuşa'da, Türkçeden başka dil bilene, konuşana rastlamak zor. Burada her şey Türkçe. Konuştukları dil, seyrettikleri televizyon, dinledikleri türküler, dert ettikleri konular, kutladıkları bayramlar, revaç gören yapıtlar, kültür belirleyen değerler, uygarlıktan kaynaklanan etmenler, mutfakta pişirilen yemekler, okunan mevlitler ve dahası; binaenaleyh, tümün bütünü Türkçe. Buradaki, affedersiniz, oradaki yaşam Türkçe be kardeşler, ister inanın ister inanmayın. İnanmanızı istemiyorum zaten, aslında. Neden mi? Gidip görün derim. Görmenizi tavsiye ederim. İsrar ederim adeta, çünkü söylediklerime değil, gördüklerinize inanmayacaksınız. Milliliğin ne olduğunu bilim adamlarının tekrardan gözden geçirmelerini hatırlattır, 'Mamuşa' denilen sendrom. Vatan hakkında şairlerin yeni şiirlerini yazmalarına kovalar. Öylelerine henüz rastlamadım lakin Mamuşalı yazar Reşit Hanadan, 'Kalk Gidelim Rumeli'ye' adlı yeni romanın isminden de anlaşılacağı üzere, ecdadın gittiği yoldan gitmemizi davet ediyor demesine geliyorum, onun adına ben de buyurun diyorum dostlar; değil mi kardeş, siz de oralısınız anladığım kadarıyla,' başını dönerek bani işaret ettiği anlaşılıyordu.

Ankara'ya giden yolculara 12 numaralı çıkışa gelmeleri anonsu yapılıyor. Tanışmadığım biri, bana orada mı yaşadığımı yoksa göçmen mi olduğumu sorarken, Mamuşalı biri, yıllar öncesi ziyaretinde, azınlık olmanın ateşten gömlek benzetisiyle açıklamaya başlamış, yaşam zorluğu anlamında, yaşadığı çekiler bağlamında; gurur verici niteliğinde, ezanı yaşatma gayretinde, Türkçeye sahip çıkmakta direnç gösteriş biçiminde, dize dize anlattığını anlatamaya başladı. 'Dayanması zormuş. Bir asır vatan hasretiyle yanıp kavrulduklarını söyledikten sonra, Mamuşa'nın yarısının göç ettiğini dile getirdiydi. Türkiye'mizde yeteriyle rağbet görüyor musunuz' sorusuna cevap vermeye zaman yoktu, eline şu şiiri yapıştirarak ayrıldık.

Göçmen

Göçmen nedir bilen mi var sanki
 Dardını anlayan olsun, vatanına dönenin
 İki hasreti birden yaşayanı anlayan mı olur ki
 Yanıp tutuşan yaraya bir damla sermeye gelsin
 “Göçmen misin kardeş?” diye sorduysun
 vatandaş Hazreti insana
 “Memleketime gelmişim ta uzaklardan”
 olduydu cevabı yerinde duramayana
 Suyu kalmamış gözlerden seyrediliyordu adam
 “Dönmüşümüz olur ülkemize
 Vatan tapularımız var bu memlekette
 Devlet korucu nesilden biz gelenlerin
 Çanakkale, Kut’ül- Amare’de kanımızın kaşesi var
 Her şehitlikte kefensiz büyüklerimiz yatar
 Onlar bizim tapumuzdur
 Vatanımızı vatan yapan
 Bu gerçektir, gerisi teferruat
 Unutma ‘Kimlikli’ vatandaş
 Her çiçek tomurcuktan doğar
 Gül gibi kokan gülün de dikenini var
 Selamet sabırdan akar
 Her geleceğin içinde geçmişin bari bir damlası var
 Var canım
 Hiç olmasa o kadarı var
 Gecenin rüyalarında görünen, günün
 düşlerinde yaşanan gerçeğin hayatı var
 Memleketten gelen mektuptan canlanan
 İki memleket arasında mekik dokuyan
 Ana vatana gelmiş, baba ocağını ağlayan göçmen var
 Haberiniz olsun”

Refki Taç

2023-24 yeni öğretim yılı başladı

Öğrenciler Okullarına Kavuşmanın Sevinci İçerisinde

Yeni, 2023-24 Öğretim Yılı Kosova'nın her yerinde olduğu gibi Mamuşa'da da 1 Eylül 2023 Cuma günü başladı. Yaz tatili sona erer ermez başlayan yeni öğretim yılıyla birlikte okulları tekrar arkadaşları ve öğretmenlerine kavuşmanın mutluluğu içerisindeki çocukların şen şakrak sesleri kapladı. Mamuşa “Anadolu” İlkokulu'nda 1. ve “Atatürk Lisesi”nde 10. sınıfa bu yıl kayıt yaptıran öğrenci sayısı, öğretmen kadrosu ve bu arada ders kitabı konusu hakkında görüşlerine başvurduğumuz yetkililerden aldığımız bilgiler her iki eğitim kurumuna kayıt yaptıran öğrenci sayısının memnun edici düzeyde olduğunu, dolayısıyla da yeni öğretim yılına hazırlıklı bir şekilde başladığını ortaya koymaktadır.

“Anadolu” İlkokulu bünyesindeki Anaokulu Türkçe sınıfına 50, Arnavutça sınıfına 5 öğrenci kayıt yaptırmış bulunuyor. İlkokul 1. Sınıfa kayıt yaptıran öğrenci sayısına gelince Türk dilindeki öğrenci sayısı 73 iken Arnavut dilinde verilen eğitim için başvuran öğrenci sayısı 4 civarında. Konuyla ilgili bilgisine başvurduğumuz yetkili öğretmen kadrosu konusunda sıkıntıları bulunmadığını, bütün öğretmenlerin gerekli kalifiyelere sahip olup kendi branşlarında derslere girdiklerini söyledi.

“Atatürk” Lisesi’ndeki duruma gelince, edindiğimiz bilgilere göre bu öğretim yılında 10. sınıfa 60 öğrencinin kayıt yaptırdığını öğrendik. Buna göre söz konusu eğitim kurumunda bu yıl da biri fen, diğeri de sosyal olmak üzere iki sınıf açılmış bulunuyor. Kadro konusunda sıkıntının yaşanmadığı lisede bu öğretim yılında da ders kitabı konusunda sıkıntı çekileceği belirtiliyor. Gerekli ders kitaplarının tamamı Türkçe olarak hala hazırlanıp basılmadığı için öğretmenler dersleri bu yılda öğrencilere dikte ederek anlatmak zorunda kalacaklar.

Nazmi Morina

Kosova'da Türkçe Edebiyat tarihine kısa bir bakış

Dr. Altay SUROY

Orta Asya'da Türkçe'nin milattan önce yaygın bir dil olduğunu kanıtlayan birçok deliller vardır. Türk kabileleri, boyları devamlı olarak hareket ettikleri için yerküremizin üç kıtasına yayılmışlardır ve gittikleri yere Türkçe'yi de götürmüşlerdir. IV ve V. yüzyılda Yugoslavya toprakları Avar Türkleri eline geçmiştir. Bu dönemden sonra Roma devletinin egemenliği bu topraklardan tamamen kalkmıştır. Avar Türkleri'nin Balkanlar'ı ele geçirmesinden sonra Slavlar Balkan yarımadasına yerleşmeye başlamıştır. O dönemlerde Peçenek Türkleri de Balkan yarımadasına yerleşmeye başlamıştır. Peçeneklerin en büyük sayısı Vardar ovasında yurt kurmuştur. Bunların ardına Kuman Türkleri de Balkanlar istikametinde ilerlemişlerdir. Ama ne Peçenek ne de Kuman Türkleri bu topraklarında devlet kuramamışlardır. Ancak onların kurdukları kimi yerleşim yerleri kendi adlarıyla bilinmektedir. Örneğin Peç (İpek)¹ Peçeneklerden, Kumanova kenti Kumanelardan adını almıştır. Peçeneklerin bir kısmı bugünkü Kosova bölgesine X. yüzyılda, Kumaneların ise XI. yüzyılda yerleştiklerini kimi tarihi kaynaklarda görüyoruz. Ne var ki bu Türk boyları henüz İslam'ı kabul etmeden buralara yerleşmişlerdir. Buralarda yerleşmiş olan Türk boyları mensuplarına İslam'ı yaymak için XI. yüzyıldan itibaren Orta Asya'dan Müslüman Türk aydınları buralara gelmişlerdir. Bunlardan Haydar Baba'nın (1020 – 1114) Şar Dağında Kalkandelen'e bağlı Veşala köyünde ve Sarı Saltık'ın Prizren'in Paştrik dağı tepesinde, Yakova'nın Pirlep köyünde ve İpek'te bugün de ziyaret edilen makamları vardır. Halkın evliya olarak saydığı bu büyükler onların konuştuğu Türkçe'yi konuşan nüfusun oturduğu yerleri ziyaret ettikleri muhtemeldir. Bu dönemden başlayarak buralara Müslümanlık yayılmaya başlamıştır. 1389 yılındaki I. Kosova Meydan Savaşı'ndan sonra yerli Türk boyları Müslümanlığı kabul ederek buralarda Müslüman nüfusu çoğunluğu oluşturmuştur. Bu döneme kadar var olan sözlü Türk edebiyatı yanında bugüne kadar korunmuş olan yazılı edebiyat örnekleri, özellikle destanlar, çeşme, cami, kervansaray, köprü, hamam, medrese, türbe gibi binaların inşaatı tamamlanınca kurucusundan bilgi veren mermer üzerinde işlenmiş kitabeler ve mezar taşları üzerinde yazılar o dönemin şairleri tarafından yazılmıştır. Bu kitabelerin ve mezar taşlarının kimileri bugün de durmaktadır. Türk

dünyasında ilk basımevi 1727 yılında kurulduğu için ve Balkanlar'da Türkçe matbaa 150 yıl sonra çalışmaya başladığı için² yazılan eserler hattatlar tarafından elle yazılarak çoğaltılıyordu. Çoğaltılmadan tek nüsha olarak kalan Bosna-Hersek'in Mostar'a yakın Blagay köyünde, Makedonya'nın Ohri kentinde ve Kosova'nın Prizren, Yakova ve İpek kentlerinde Sarı Saltık'ın makamlarının bulunması ve yine Prizren-Kalkandelen arasındaki Veşal köyünde Haydar Baba'nın türbesinin bulunması bir rastlantı değildir. Bu zatlar konuştuklarını anlayan cemaat buldukları için buralarda görevlerini yapabilmüşlerdir. Buralarda sevildikleri için makam ve türbeleri kurulmuştur³ veya zaman içerisinde çeşitli nedenlerden dolayı kaybolan eserlerin sadece adı tezkirelerde kaydedilerek kalmıştır. Kaydedilmeyen ve bugüne kadar ele geçirilemeyen daha nice eserlerin var olduğunun tahminden çok hakikat olarak kabul etmek gerekir. Daha bir gerçek şudur ki, her dönemde yeni bir yazar veya yeni bir eser belirmiştir. Bugün yazarların kişiliklerini genellikle yazarlar tezkirelerinden öğreniyoruz. Ama tezkirelere girmeyen oysa değerli eserler veren daha nice yazarın var olduğunun tanığıyız. Tezkirelerde adı geçmeyen kimi yazarların eserleri keşfedilip yayınlanmaktadır.

Tezkirelerde bugünkü Sırbistan ve Kosova sınırları içinde doğmuş ve Türkçe eser bırakmış olan sadece Divan edebiyatı yazarları şunlardır:

Belgradlı 12 yazar: Kâmil Paşa, ölümü 1178/1764, Nasib, ölümü 1117/1705, Naşid, ölümü 1180/1766, Nazim, ölümü 1107/1727-28, Negami, Nuri, Raif, ölümü 1199/1784-85, Raşid, ölümü 1227/1812, Said 1140/1721-22, Saida, ölümü 1140/1727, Şehriyar ve Valihi.

Kruşevaçlı (Alacahisar) iki yazar: Adni, ölümü 79/1474 ve Fani 957/1550 yılında Irak ve İran seyahatında bulunmuş;

Yenipazarlı 5 yazar: Arşi, ölümü 988/1580, Hulusi, Necmi, Vahdeti, ölümü 1007/1598 ve Vali, ölümü 1107/1598;

Novobırdalı yazar: Mesti;

Priştineli 7 yazar: Azmi, Hatifi, Levhi, Mesihi, ölümü 918/1512, Mustafa Çelebi 972/1565 ve Niyazi.

Smederevolu (Semendere) 3 yazar: Cenani, ölümü 1001/1592, Sünni, ölümü 980 980/1572 ve Tariki;

Leskovçalı 1 yazar: Galib, doğumu 1245/1829 – 30.
Ujçalı 4 yazar: Vuslati, ölümü 1100/1688 – 89, Zikri, ölümü 1110/1698 ve Küçük Ağa sanıyla tanınan Zikri;
Prizrenli 7 yazar: Aşık Çelebi, ölümü 958/1551, Mümin, Nehari, ölümü 936/1522, Sa'yi, ölümü 1538 yılından önce 133 133 Suzi, ölümü 931/1524 – 25, Sücüdi, ölümü 1538'den önce, Şem'i, ölümü, 1100/1689 vardır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988, Ankara. Yazarlar tezkirelerine girmeyen daha birçok yazar vardır. Birçok yazarın eserleri henüz bulunmamıştır. Divan edebiyatında kalan ve değişik konularda eser veren yazarlar vardır. Türk egemenliğinin 1912 yılında bu topraklardan kalkmasından sonra da Türkçe eser verenler vardır. Ama yine sözlü halk edebiyatı ağırlık taşımaktadır. Çünkü 1951 yılına kadar Türkçe eğitim görülen okullar çalışmamaktadır. Türkçe gazete veya başka bir yayın yoktu. Türkçe bir satır yazı yayımlayacak basımevi bile yoktu. Türkiye ile ilişkiler kopmuş durumdaydı. Yazılan eserler el yazması olarak kalıyordu. Bunun en iyi örneği Hacı Ömer Lütfü'nün el yazmalı eserleridir. Bu yazarın eserlerinin çoğu Kamil Toska ve Mustafa Karahasan el yazmalarıyla bu güne kadar korunmuştur. Yazar, eserlerinin değerli olmasına rağmen yayımlama imkânına kavuşmamıştır. Ancak Üsküp'te yayımlanmakta olan Sosyalist Fecri gazetesinde kimi şiirleri yayımlanmıştır. Prizrenli Aşık Ferki'nin Prof. Dr. Nimetullah Hafız tarafından derlenen eserleri hep el yazma olarak cönklerde veya ayrı ayrı kâğıt parçalarında yazılı olarak bulunmuştur. Bu dönemde yazarlarımızın eserlerini yayımlama imkânları olmadığı için yazmış oldukları eserlerinin çoğu günümüze kadar bilim dünyasına ve okuyuculara ulaşmamıştır. Bir çoklarının adı bile günümüze kadar gelememiştir. Oysa mermere işlenen kitabelerden onlarca yazarın adını tespit etmiş bulunuyoruz. Kitabelerdeki dizelerden yazarın sadece yaşadığı dönemi tespit edebiliyoruz. Bu topraklarda edebiyatımızın sekiz yüzyıllık bir dönemi kapsadığını ve bu edebiyatın Balkan Savaşlarından ve Birinci ile İkinci Dünya Savaşlarından sonra gelişen Türk edebiyatının devamı olduğunu bu topraklarda doğmuş ve eser vermiş yazarlar göstermektedir. Tüm bu dönem içerisinde edebi eser yaratmakta veya kopukluk yoktur. Türkiye'de yapılan dil devrimi bura Türk halkı tarafından kabul edilip evlerde öğrenilmiştir. Latin harflerle mektuplar, şiirler, masallar, tiyatro oyunları yazılmıştır. Bu alanda Dr. Durmuş Celina öncü olmuştur. Türkçe yazdığı üç veya dört perdelik oyunları sahneye uygulanıp Prizren'de halka gösterilmiştir. 1944 yılında Üsküp'te Latin harfleriyle yayımlanmaya başlayan "Birlik" gazetesi Yugoslavya topraklarında Türkler'in yaşadığı yerlerde de okunmaktadır ve gazete sayfalarında Türkler'in yaşadığı yerlerden muhabirlerin gönderdikleri yazıları yayımlanmaktadır. 1951 yılında Kosova Özerk Bölgesi'nde Türkler'in ya-

şadığı kent ve köylerde Türkçe eğitim görülecek okulların açılmasıyla eğitimini ilkokuldan başlayarak Türkçe yapmış kişiler arasında edebi eser yaratmakta eğilimli olan yeni yazar kadrosu belirmiştir. Bu yazarlar kendi eserlerini Üsküp'te yayınlanan "Birlik" gazetesinde, "Sevinç" ve "Tomurcuk" çocuk dergilerinde ve Priştine radyosunun Türkçe yayınlarında yayımlanmaya başlamışlardır. Naim Şaban, Nimetullah Hafız, Süreyya Yusuf kendi yazılarıyla bu gazete ve dergilerde devamlı olarak yer almışlardır. 1964 yılında Nimetullah Hafız'ın "Günaydın" şiirler kitabı, 1965 yılında Nüsret Dişo Ül-

kü'nün "Diyeceklerim" şiirler kitabı ve Hasan Mercan'ın "Afacanın Serüvenleri" şiirler kitapları, 1969 yılında Naim Şaban'ın "Düşler" şiirler kitabı, İskender Muzbeg'in "Kaynak", Bayram İbrahim'in "Günçiçeği" şiirler kitapları 1972 yılında Enver Baki'nin "Anahtar" öyküler kitabı ve bu yıla kadar adı geçen yazarların yeni kitapları Üsküp'te yayınlanmıştır.

1969 yılında Priştine'de "Tan" gazetesinin yayın hayatına başlamasıyla ve Üsküp'te Türkçe yayımlanan gazete ve dergilerde yazıları yayımlanan kadronun bir bölümü yazılarını bu gazete sayfalarında da yayınlamaya başlamıştır. Tan gazetesi yayın hayatına başlamasından beş yıl sonra kitap yayımına da başlamıştır. 1974 yılında Süreyya Yusuf'un "Ali Ağa" öyküler kitabı, Altay Suroy'un "Yaya 73" şiirler kitabı, İskender Muzbeg'in "Sevil" öyküler kitabı, Enver Baki'nin "Mutlu Baba" öyküler kitabı, Bayram İbrahim'in "Yalnızlık merdiveni" şiirler kitabı, 1975 yılında Hasan Mercan'ın "Körağa Sokağı" öyküler kitabı, Arif Bozacı'nın "Barış Kuşu", 1976 yılında Murtaza

Buşra'nın "Sevgilerim", 1977 yılında Nusret Dişo Ülkü'nün "Tito Koçaklaması" şiir kitapları, 1978 yılında Şecaettin Koka'nın "Karadüzen" öyküler kitabı, 1979 yılında Agim Rifat'ın "34 Rubai Daha", 1980 yılında Zeynel Beksaç'ın "Gurur Duy Sen XX. yüzyıl", Osman Baymak'ın "Beş Parmak" şiir kitapları, 1984 yılında Ahmet İğciler'in "Yüreksiz adam" öyküler kitabı, 1985 yılında Reşit Hanadan'ın "Duygu Tutsağı" öyküler kitabı, Dr. İrfan Morina'nın "Priştineli Mesihî" kitabı, 1986 yılında Hayrettin Volkan'ın "Kanlı Sabahın Baharı" öyküleştirilmiş savaş anıları kitabı. Fahri Mermer'in, Aziz Serbest'in, Raif Kırkul'un, Suphi Mazrek'in, Aluş Nuş'un, Bürhan Sahit'in, Alaettin Tahir'in (Morina), Özcan Micalar'ın şiir kitapları, Nuhi Mazrek'in tiyatro oyunları kitabı ve tüm bu yazarların başka eserleri de kitap olarak yayımlanmıştır. Bunların dışında başka yayın evlerinde de Fikri Şişko'nun 1980 yılında "Utku" şiirler kitabı, Mehmet Bütüç'ün "Düşsel Senfoni" şiirler kitabı, 1994 yılında yayımlanmıştır. Kitap yayınlamayan ama çok sayıda eseri gazete ve dergilerde yayımlanan yazarlar da vardır.

Kosovalı Türk Yazarları sadece şiir, öykü, tiyatro, deneme gibi eserleri içeren kitapları yayımlamışsalar da öteki edebi türlerinde de eserler vermişlerdir. Ne var ki roman, gezi, günce, mektup gibi edebi türlerde yazılmış yazılar ve yayınlanan gazete, dergi sayfalarında ve radyo bantlarında kalmıştır. Burada İskender Muzbeg'in 1972 yılında "Tan" gazetesinde tefrika edilen "Yanan sevgiler", Şecaattim Koka'nın birkaç öykü olarak "Sesler" dergisinin ayrı ayrı sayılarında yayımlanan "Ali Ağa" ve Hasan Mercan'ın 1975 yılında "Birlik" gazetesinde tefrika edilen "Taş Yaşar" romanlarını belirtmek gerekir. Reşit Hanadan'ın 1987 yılında "Tan" Yayınları arasında çıkan "Sel" adlı romanı Yugoslavya'da bu yıla kadar yerli Türk edebiyatında roman söz konusu olduğunda kitap olarak yayınlanan ilk eser olarak kabul edilmektedir.

Önceden adları zikredilen yazarların birçoğu Kosova'da ve Makedonya'da, kimileri ise (Nusret Dişo Ülkü, Hasan Mercan, Osman Baymak, Altay Suroy Recepoğlu, Ethem Baymak, Mehmet Bütüç gibi) Türkiye'de de kitapları yayımlanmıştır. Kosovalı Türk yazarlarının eserlerinden yapılmış seçkiler Yugoslavya Türk Yazarları başlığı altında kitap olarak eski Yugoslavya'da Türkçe, Sırpça – Hırvatça, Makedonca ve Arnavutça yayımlanmıştır. Türkiye'de de Yugoslavya Türk yazarlarından seçilmiş eserleri içeren güldesteler, kitap olarak yayımlanmıştır. Birçok dergide, gazetede çeşitli dillerde Yugoslavya Türk yazarlarından seçkiler yazarların kişilikleri ve eserleri hakkında tanıtma yazılar yayımlanmıştır. Yazarların bir bölümü eski Yugoslavya'da düzenlenen ulusal ve uluslararası yazarlar, şairler karşılaşmalarına Kosovalı Türk yazarı – şairi olarak, toplantılara konuşmacı olarak bu topraklarda yaratılan Türk edebiyatını ve yazarlarını temsil etmişlerdir. Türkiye Yazarlar Birliği'nce

ve Türkiye İLESAM Birliği'nce düzenlenen Türk Dünyası Yazarlar karşılaşmalarına, kurultaylarına Kosovalı Türk yazarlarının temsilcileri de katılmış ve Türk dünyası yazarlar güldestelerinde kendi eserleriyle yer almışlardır.

¹ Peç kenti Osmanlı egemenliği altında bulunduğu zaman İpek Yolu kervanlarının önemli bir durağı olduğu için İpek olarak adlandırılmıştır Voyvodina Özerk Bölgesinde bulunan Çelarevo (Kel ova), Ada, Makedonya'da Vardar, Şar ve Balkanlar, Osmanlılar buralara gelmeden önce bu adla biliniyorlardı. Bu yer adlar Osmanlılar'dan önce yerleşmiş olan Türk boyları tarafından verilmiş. Bosna-Hersek'in Mostar'a yakın Blagay köyünde, Makedonya'nın Ohri kentinde ve Kosova'nın Prizren, Yakova ve İpek kentlerinde Sarı Saltık'ın makamlarının bulunması ve yine Prizren-Kalkandelen arasındaki Veşal köyünde Haydar Baba'nın türbesinin bulunması ir rastlantı değildir. U zatlar konuştuklarını anlayan cemaat buldukları için buralarda görevlerini yapabilmişlerdir Buralarda sevildikleri için makam ve türbeleri kurulmuştur

² İsmail Eren: Štamparija Kosovskog Vilajeta u Prištine (Priştine'de Kosova Vilayet basımevi). Gjurmime Albanologjike 1968/1, Priştine.

³ Gora'da Mlika köyünde H. 688 Miladi 1289 yılında kurulmuş olan Ahmet Ağa camisinin bugün bile korunan kitabesi ve bu yörede nüfusun 100% Müslümanlardan oluşmasına en iyi kanıttır.

Doç. Dr. Haluk İpekten ve diğerleri: Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü,

Hacı Ömer Lütfi (1870-1928) hayatında 60 kadar yazılı eser vermiştir.

Üsküp'te Türkçe ve Sırpça olarak yayımlanıyordu. Ferit Bayram gazetesinin Türkçe yayımını hazırlıyordu

Prof. Dr. Nimetullah Hafız : Aşık Ferki, hayatı ve eserleri, Doğru Yol KGSD, Esin yayınları, 1986, Prizren.

Dr. Durmuş Çelina tıp doktoruydu. 1916 yılında Prizren'de doğdu. 1935 yılında Karagöz-Hacıvat hikayelerinin dramatisasyonunu yaparak sahnede oynamasını sağladı. "Büyük Kapı Kızı", "Niçin Annem Halamı Sevmiyor", "Bir Gizli Anne", "Kız, Gelin Gülpembe" gibi oyunların yazarı. Tıp alanında bilimsel çalışmaları ve bilimsel toplantılarda sunduğu bildirileri vardır. Prizren "Doğru Yol" Türk Kültür ve Güzel Sanatlar Derneği'nin fahri başkanı idi ve 78 yaşında iken 22.07.1994 günü Prizren'de vefat etti.

OSMANLI'NIN ÖKSÜZ VE YETİM EVLATLARI

Bahtiyar Sipahioğlu

“Vatan hudutları Kars ve Edirne’den değil, Türkçenin hâkim olduğuyerden başlar”

Balkanlara Slavların akabinde VII. yüz yıldan itibaren Türk kavimlerinden Hun, Oğuz Sabur, Avar, Bulgar, Kuman, Peçenek, Uz gibi Türk boyları gelip geçmenin yanında bölgeye yerleştikleri, zaman içinde medeniyetin gelişmesinde önemli rol oynadıkları tarihi bir gerçektir.

Bu süre içinde Türk toplulukları Hıristiyanlığın çeşitli mezheplerini benimsemekle, dinlerinin yanında zamanla ege-men kültürün etkisinde kalarak ana dillerini kaybetmiş oldular. Sayıları yediyi bulan Türk Boyları tarihçiler tarafından “Kayıp Türk Kavimleri” veya “Asimile Kavimler” olarak adlandırılmıştır.

Balkanlara I. Murad Hüdavendigâr tarafından fetihler başlayınca, Bulgaristan’da Türkçe konuşan Müslüman toplulukla karşılaşmıştır. Karşılaşılan bu nüfus Anadolu’dan Rumeli’ye İ’lâ-yi Kelimetullah’ı yaymak için asırlar önce geçen “Sarı Saltuk” rehberliğindeki ERENLER idi. Sarı Saltuk Balkanların birçok yerinde makamını kurmuş, hizmetine devam ederken, akıncı birlikleri önemli mevki elde etmiş oldu. Akıncılar Osmanlı’nın askerî teşkilâtında yer alan suvari birlikleri olarak kapalı kapılardan geçme yollarını sağlamış oldu.

Osmanlı’nın Balkanlara ayak basmasıyla tarihi, kültürel ve bilinç altında yer bulmuş, duygu bağlarının ve Bizans’ın çürümüş adaletinin etkisinde kalarak, sağa sola bakmadan İslâm’ı benimsemekle Osmanlı şemsiyesi altına girmekle, günümüzde karşımıza Pomak, Torbeş, Goralı, Sancaklı gibi akraba topluluklarımızın önemli katmanları oluşmuştur. Balkanlarda Osmanlı’nın bakiyesi olarak Türklerin dışında bugün akraba topluluklar diye adlandırdığımız Arnavutlar, Boşnaklar, Çingene-ler, Goralılar, Pomaklar ve Torbeşler dün olduğu gibi günümüzde de Balkan Coğrafyasında hayatlarına devam etmektedirler. Balkan Coğrafyasına Osmanlı hâkim iken bu milletler birbirinin aynısı olarak, kardeşçe birlikte yaşadılar. Birbirleriyle evlilikler dahil her çeşit komşuluk, hemşerilik ve insani ilişkilerde bulunarak, huzurlu koca bir dönemi hep beraber yaşadılar. Bunu yaparken hep “biz” oldular. Hesaba katılmayan düşman büyüdü, koca bir İmparatorluğu alaşağı ederek, asırlarca oluşan huzurun yerini huzursuzluğa bıraktı. Huzursuzluğun getirdiği can korkusu sonucu yaşadıkları yerlerden emin ellere göç etme ihtiyacı duyular. Gidilecek yeni evin Balkan kısmı çökmüş, göç yolları zoraki de olsa Anadolu’da görünmüşür.

Peş peşe gelen harplerin akabinde siyasi değişiklikler bölgede yaşayan toplulukların bir kısmını yetim, bir kısmını hem yetim hem de öksüz bıraktı. Balkanlarda yaşayan Türkler ve Arnavutlar yetim kaldılar. Osmanlı bölgeden uzaklaşmış olsa da aynı dili ve inancı taşıyan Türkler, öksüzlük derecesine düşmediler. Düşmediler. Çünkü konuştukları anadilleri ile sahip oldukları Türk dilindeki bütün yazılı ve sözlü kaynakları kullanmaları için pek fazla bir sorunları olmadı. Asırlar boyu yazılmış eserler ve yazılı kaynaklar, cami, medrese, mektep ve saire eğitim ve kültür kurumlarında mevcut haliyle bulun-

malarının yanında Türkçeyi konuşan, anlayan, dinleyen ve anlatan yetişkin âlim kişilerin sayısı da hayli yüksekti ve bu değerlere önem veriliyordu. Osmanlı’nın akabinde bölgeye gelen siyasi idari otoritelerde Osmanlı usulü medreseler, diğer kurum ve kuruluşlar imkânlar dahilinde faaliyetlerine devam ederlerken cami kürsülerinde, her çeşit merasim törenlerinde vaazlar ve münazaralar hiç sekteye uğramadan saflığını korumakla yenilenemeden faaliyetlerini sürdürdüler.

Arnavutlara gelince Osmanlı Coğrafyasında 1913 yılında Londra Konferansı’yla Arnavutluk Cumhuriyeti diye bir devlet kuruldu. Arnavutluk’un devlet olarak var olması, kendilerine Dünya arenasında millet olma özelliğini kazandırdığı gibi Arnavutçayı uluslararası resmi dili haline getirmiş oldu. Arnavut fikir adamlarına göre bu sayede tam özgürlüklerine kavuşmuş oldular. Günümüz siyasetine göre bağımsızlıklarını kazanmakla millet olma şerefini elde etmiş, bu şerefin varlığıyla büyük bir zaferin kazanımları sarhoşluğuyla ortaya çıkan gelişmelerden Batı düşüncesini benimseyen, aydın zümresi seviyesinde kendini görenler fazlasıyla memnun oldular. Avama gelince kanadı kırılmış kuşlar gibi gönüllerinde hiç Osmanlıyı unutmadı, unutamadı yirminci yüzyılın son çeyreğine kadar Osmanlı gibi düşündü, Osmanlı gibi yaşadı, Osmanlıyı hasretle bekledi...

Boşnaklar, Goralılar, Pomaklar, Torbeşler ve Sancaklılar Osmanlı’nın bölgeden ayrılmasıyla hem öksüz hem yetim hem de üvey evlat durumuna düşmüş oldular. Boşnaklar ırk olarak Slav ırkına mensup, din olarak Hıristiyanlığın “Bogomil Mezhebi” inancına sahipken, İslâm’ı benimsemiş ve hayata geçirmiş olduklarından dolayı ırkdaşları olan Ortodoks Sırp-lardan ve Katolik Hırvatlardan hep farklı düşündüler, farklı yaşam sistemlerinde ayak dirediler, yaşantıları ve geleceğe yönelik biçtikleri ve seçtikleri yol İslam yolu olduğu için hayatlarını Türk olarak devam ettirdiler. Türk olarak hissetmelerinin yanında etraflarında bulunan komşuları Hırvatlar, Sırp-lar, diğer Slav milletleri ve Batı Dünyası da Boşnakları TÜRK olarak gördüler, fikirlerinde ve zihinlerinde hep Türk olarak değerlendirdiler. Yeri gelince bunları Türk oldukları için katliam dahil, hakka, hukuka adalete sığınmadan insanlığa yakışmayan çeşitli cezalara çarptırmış oldular. Son katliamı da Yugoslavya’nın dağılmasıyla 20. yüzyılın sonunda (1992-95) kendini medeni gören Batı dünyasının plan, proje, yardım ve destekleriyle bütün dünyanın gözleri önünde yaşadılar.

Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti’nin temelleri atıldığı 29 Kasım 1943 yılında Bosna’nın Yayçe kasabasında, AVNOY Kararnamesi (Antifaşističko Veçe Nova Yugoslaviye) “Yeni Yugoslavya Antifaşist Şurası” toplantısında alınan kararlar Bosna Müslümanlarının resmi alfabesi Eski Türkçe (Osmanlıca) bayrağı: Yeşil zemin üzerinde üç hilal olmasının yanında bütün siyasi, kültürel ve inanç haklarının varlığı kayıt altına alınmış ve karara bağlanmıştır. Aynı kararname ile Yugoslavya’da yaşayan diğer milletlerin olduğu gibi milli azınlık durumunda kalan Türk, Arnavut, Çingene, Torbeş, Goralı,

Sancaklı ve saire gibi milletlerin de bütün siyasi, kültürel ve inanç haklarına sahip oldukları karara bağlanmış, imza altına alınmıştı. Hatta altı cumhuriyeti oluşturan milletleri temsilen Yugoslavya Bayrağı'nda Bosna Müslümanlarını da temsil eden bir başak mevcuttu. Tito Yugoslavya'sı hayat bulduktan sonra Yugoslavya'yı oluşturan milletlerden Sırp, Hırvatların, Slovenlerin, Makedonların ve Karadağlıların temsili başak simgeleri bayrakta yerini aldı. Bosna Hersek Halk Cumhuriyeti halkına gelince fikir değişikliğine gidilerek, din değil ırk olarak temsil edilmesi gerekçesiyle çark edilerek, yok sayıldılar.

Günü geldi ki Yugoslavya Federasyonu idari sistem içinde Sırp, Hırvatların gücünü azaltmak ve azınlığa düşürmek için Müslüman milletleri yanına çekme ihtiyaç haline geldi. Bunu gerçekleştirmenin en kolay yolu AVNOY kararlarında mevcuttu. Yasalarda karar değişikliğine gidildi. Müslümanların yaşadığı ve çoğunluğu oluşturduğu Bosna'nın büyük bir kısmı, Kosova Özerk Bölgesi'nin tamamı, Makedonya'nın çok önemli şehir ve kasabaları. Sancak'ın, Karadağ'ın şehir ve kasabalarının yöneticileri Boşnak, Arnavut, Torbeş, Goralı, Türk oldu. Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti temeller üzerinde du-

Bir göçebe çingene ailesi

varları sağlamaştırırken 1948 yılında ilk sayımın ardından 1953 yılında ülke çapında ikinci genel sayımı yapıldı. Bu sayımda Yugoslavya genelinde 259.535 kayıtlı Türk yaşıyordu. Akabinde 1961 sayımında Ülke genelinde Türklere yer verilmezken, Makedonya'da kendilerini Türk olarak kaydettiren 203.938 vatandaşın yaşadığı görüldü.

Sırp gücünden ve şerrinden emin olmak için bir adım daha atıldı. Tito'dan sonra ikinci adam durumunda bulunan Aleksandar Rankoviç'in yerine Boşnak asıllı devlet adamı Cemal Biyediç Yugoslavya Federal İcra Konsey Başkanlığı'na (başbakanlığa) getirildi. Bununla kalınmadı. AVNOY Kararnamesi'nde alınan, ama akabinde görmezlikten gelinen Müslüman Halkları temsilen Yugoslavya Bayrağındaki simge yerine getirildi ve Yugoslavya Milletlerini temsilen 6. kardeş (Millet)

yerini aldı. Sırp, Hırvat, Sloven, Makedon, Karadağ sembollerinin yanında Müslüman Boşnakları temsilen başak simgesi Yugoslavya Bayrağına yerleştirilince gecikmeli de olsa Bosna Müslümanları haklarını siyasi olarak elde etmiş oldular. Devamında sayım istatistiklerinde ve kimlik belirlenmesinde Müslüman Boşnaklara dayatılan kendilerin Sırp ve Hırvat göstermeleri mecburiyeti kaldırılıp yerine "MÜSLÜMAN" terimini getirilerek, Müslüman Boşnakların, ırk olarak "Müslüman" terimiyle kayıt olmaları ve ırk olarak idari sistemde yer almaları sağlanmış oldu.

Slav dilinin farklı ağız ve şivesini kullanan Sancaklılar, Goralılar ve Torbeşler yeni alınan kararlar hepsi ırk olarak "MÜSLÜMAN" terimiyle adlandırıldılar. Ancak var olan bütün idareler ve otoriteler tarafından "Osmanlı'nın bakiyesi" olarak görüldüler. Osmanlıya karşı duyulan kin ve nefretin acısı hep bu topluluklardan çıkarılmaya çalışıldı. Bunun canlı örneklerini Ömer Seyfettin'in hikayelerinde, Necati Cumalı'nın Makedonya 1900 eserinde, Hüseyin Raci Efendi'nin Tarihçe-i Vakayi Zağra (ZağraMüftüsünün Hatıraları) eserinde, Cafer Ümeri'nin SOPOT 1944 Sonbaharı" daha nice şair ve yazarların eserlerinde görmek, okumak ve anlamak mümkündür. Balkanlarda yaşanan dramın bir prototipi olan Zağra, Balkanların kalbinde yer almaktadır.

93 Harbi esnasında bölgeden 1 milyon 250 bin civarındaki insan bir başka ülkeden değil, Osmanlı'nın Balkan Topraklarından canlarını kurtarabilmek için Anadolu'ya sığınmak zorunda bırakılmışlardır. Bunun akabinde "Bulgar mezalimine hedef olmamış bir Zağralı tasavvur edilemez" gerçeklerini bu eserin sayfalarında gözleriniz sel yağmuruna dönüşerek okuyabilirsiniz. Serez'in en güzel kızı Beyaz Lale'nin canlı vücudunu diri diri Serez'in kızgın fırına süren Bulgar çetecilerinin kadeh tokuşturmaları tekerrürü yaşatmak için zihinlerini canlı tutarken, Pomak kardeşlerimiz yaşadıkları acının derecesini azaltmadan, her gün, her gece ve her an yaşamakta olduklarını yazarların ve tarihçilerin hikayelerinde şahitlikleri gözler önüne sergilenmektedir. Katliamların ardı arkası kesilmezken İkinci Dünya Harbi'nin hüküm sürdüğü 1944 Sonbaharında bugünkü Kuzey Makedonya'nın Kumanova İli'nin SOPOT köyünde Sırp ve Bulgarlar tarafından genç ihtiyar demeden 64 Arnavut'un katledilişini ayrıntılı olarak Cafer Ümeri'nin SOPOT 1944 Hatıraları- 18 Tanığın İtirafı" adlı eserinde tarihte böyle şeyler olur mu şüphesiyle okuyabilirsiniz. Okuyunca da tarih süreç içinde kin ve nefret intikamı almak için Haçlı zihniyetinden kurtulamayan Batı'nın gelecekteki dünya düzenine ait bakışı bütün çıplaklığıyla geleceğe ayna tutmaktadır. Kilise etkisinden kurtulamayan Haçlı zihniyetinin planlarını görünce, geleceğe tedbir almak akla yatkın bir gerçek olduğu zaruriyeti bütün çıplaklığıyla karşımıza çıkmaktadır.

Sancak Müslümanlarına gelince, Sancaklılar Avar Türklerinin neslinden gelen Türklerdir. Kendilerini Türk bildikleri, hissettikleri ve davrandıklarından dolayı Sırp, Hırvat karşı mücadelelerini sürdürmüş, zaman zaman değişik haklara sahip olmuş, günü gelecek muhtariyet veya buna benzer idari sistem haklarına da muhakkak sahip olacaklardır.

Çingenelere gelince çoğunluğu Türkler, Arnavutlar, Torbeşler, Goralılar, Boşnaklar, Sancaklılar gibi İslâm'ı benimsemiş, Müslüman olarak yaşamış, günümüzde de Balkanlarda yaşamaktadırlar. Kendilerine ait öz kültür ve gelenekleri olan bu halk tarih sahnesinde kültürel yönde en az erozyona uğrayan topluluktur. Evlenme ilişkileri kendi milletinin dışındaki topluluklarla istisnai olayların dışında olmamıştır. İçe kapalı bir yaşamları neticesinde kendilerine has özelliklerini korumakta oldukları bir gerçektir. Bu açıdan bakıldığı zaman kendi kültürlerinde en az değişiklik gösteren bir halk olduklarını rahat-

lıkla söyleyebiliriz. Osmanlı'dan sonra en çok zarar gören, günümüzde bile diğer milletlerin dışına itilmiş, kendilerine has hayatlarına devam etmektedirler. Bunun böyle kalmalarına muhakkak birçok sebep vardır. Ancak fakirliğin en büyük sebeplerden biri olduğu bir gerçektir. 20. Yüzyılın ortalarından sonra sanayileşmenin ortaya çıkmasıyla hayatlarını sürdürülebilmek için kurum ve kuruluşların dışında iş yerlerinde başta hizmetli, akabinde yeni nesil eğitim seviyelerini yükseltince, az da olsa diğer milletler gibi hayatlarına devam etme imkânı yakalamışlardır.

Osmanlıdan sonra Balkanlarda Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Sırbistan, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Slovenya, Arnavutluk gibi çok sayıda devletçikler kuruldu. Kurulan bu devletlerin tarihlerinde Osmanlı yerden yere vurulurken, geri kalmışlığın ve fakirliğin müsebbibi hep Osmanlı görüldü veya gösterildi. Günümüzde bu düşünce bütün canlılığıyla eğitim kurumlarının bütün aşamalarında, halkın zihinlerinde, Akademi Dünyası'nda, siyasilerin ağızlarında halen en yüksek perdeden yansıtılmaktadır. Yeri geldiği zaman bu zehir yeni nesillere ve pırlanta zihinlere yüksek dozda aktarılmaktadır. Beş-altı asır süren Osmanlı düzeni içinde yukarıda milliyetleri belirtilen halklar arasında ayrıma tabi tutulanlar olmadı. Günümüzde buldukları ülkelerde yaşamlarını devam ettirmeleri Osmanlı'ya borçlu oluklarını bilmelerine rağmen Batı Zihniyetinin söylemlerine düşünmeden, araştırmadan, zihin yormadan katılarak, kendilerinin üzerlerinde bulunduğu hataları kolay yoldan Osmanlı'ya yüklemekle vazifelerinden kurtulduklarını zannediyorlar. Halbuki yukarıda bahsedilen yeni devletçikler Osmanlı'dan sonra devlet olabilmemiş, günümüze varlıklarını taşıyabilmişlerdir.

1878-1879, tarihte "93 Harbi" olarak bilinen Osmanlı-Rus harbi neticesinde Osmanlıya "Hasta Adam" damgasını vuran Batı Dünyasının yaftalamalarına kanarak, taraf değiştirme yoluna giden önce Hıristiyan Milletler (Sırlar, Yunanlılar, Karadağlılar, Bulgarlar, Romenler, Ermeniler, akabinde Müslüman halklarından Araplar, Arnavutlar) İngiliz, Fransız, Alman, Rus kompartmanlarına binerek Osmanlı'ya baş kaldırıp, bağımsızlık savaşlarına girdiler. Ayaklanmaları arasında asırlarca birlikte yaşamış oldukları Müslüman komşularına katliam dahil her çeşit zulmü yapmayı kahramanlık saydılar. Günümüzde Ermenistan, Sırbistan, Hırvatistan, Bulgaristan, Karadağ, Slovenya, Romanya, Yunanistan, devlet olma özelliğini elde ettiler. Vahşi duygularını beraber yaşamış oldukları komşularına en zehirli silah olarak kullanmaktan, 21 yüzyılda bile birbirlerinin kanlarını akıtmaktan duramadılar.

Balkanlarda yaşayan Osmanlı'nın bakiyesi ve üvey evlatları Türk, Boşnak, Torbeş, Goralı, Pomak, Arnavut, Çingene gibi Müslüman topluluklar 1878 yılından günümüze kadar her 10 senede bir akıl almaz katliamlar yaşadılar. Yaşadılar ama Batının hevesi olan mürtedliği katî surette kabul etmediler. İslam hamuruyla bütünleşip, İslâm'dan ve Türklükten vazgeçemediler. Türk olarak yaşadılar, bundan hiçbir hicap duymadıkları gibi gururla hayatlarına naksettiler. Canları pahasına, alınlarının akıyla Türk ve Müslüman olarak dirdik ayakta durdular...

Bu fikirlerin Batı Dünyasında ve Balkan Coğrafyasında canlı kalmasını ve yer bulmasını hayretle karşılarken, Ülkenizin yazılı ve görsel basınında, siyasi platformlarda ayanı doğrultuda görüş beyan eden, tarihten bihaber olan şahsiyetlerin varlığı Beni ve benim gibi Rumeli- Balkan insanını rahat-sız etmenin ötesinde haddinden fazla üzmektedir.

Horasan Havzasından akın ederek Anadolu'ya

göçen, vatan toprağı haline getirmenin akabinde Sarı Saltuk'la, Fatih Sultan Mehmet'le ve bürünmüş olduğu İslam aşkıyla Balkanlara yürüyen, vatan sınırlarını aşırıp, imparatorluk haline getiren, fethedilen topraklarda otağ kuran, "Rumeli Beylerbeyliğini" idari ve siyasi güç olarak hayata geçiren, Türk-İslâm Medeniyetiyle bütünleşen; öksüz ve yetim kalınca: dininden, inancından ve kimliğinden zerre kadar taviz vermeyen, "Göç Yollarında" canlarından kopan canları Allah'ın Rahmetine kendi elleriyle kara toprağına teslim eden, Anadolu'da canlarıyla yeni bir hayata başlayan, Ülkenin kalkınmasına canla başla katılan, Kurtuluş Savaşında Anadolu'nun her karış toprağında düşmana karşı aslanca savaşan, Ülkenin kurtulmasına, Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerin atılmasına, Cumhuriyetin hayat bulmasına, siyasi, ekonomik, kültürel ve eğitim gibi temel ihtiyaçların gelişmesinde aktif rol alan bu vatan evlatlarını Türk olup olmadıkları, daha da ötesi "Tito Artığı" gibi kara leke ile lekelemek, bir Türk'ün düşünebileceği ve söyleyebileceği söze vücudumun her zerresiyle inanmıyorum...

Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan, dolayısıyla ne göç ne de yaşayanlar göçmendir. Olay Türklerin sınır dışı edilmesi ve bu insanların zorunlu olarak Türkiye'ye sığınmasıdır. Kısaca 1683'ten günümüze kadarki dönemde ister Kafkasya ister Kırım, isterse Balkanlardan olsun, doğduğu toprakları terk edip, öncesinde Osmanlı ülkesi ve sonrasında Türkiye'ye gitmek zorunda bırakılmışlardır.

İnanmıyorum ama ara sıra basının değişik saffhalarında, siyasi, kültürel ve değişik platformlarda Balkan ve Rumeli Göçmenlerinin kimlikleri araştırmaya tabi tutulmadan cahilane bir tavırla sorgulanmakta: "Türk "olmadıkları lafları pervasızca ortada dolaşmaktadır.

Balkanlardan değişik dönemlerde Anadolu'ya göç edenler en az Anadolu'da yaşayan yerli halk kadar Türk'tür. Edirne'nin batısında Balkanlarda yaşamını devam ettirmekte olan Türkler ve akraba topluluklarından Boşnaklar, Pomaklar, Torbeşler, Goralılar ve diğer akraba toplulukları Türkiye'de yaşamakta olan benim gibi her Türk'ten en az yüz kere daha büyük ve daha sağlam Türk oldukları gerçeğin ta kendisidir. Şüphe edenler veya inanmayanlar varsa halk tabiriyle: "Bağdat ordaysa, arşın buradadır." Balkanlara gidip, görmeli, "Alperenlerin" Balkanların son kalelerinde siyasi ve kültürel varlık gösterdiklerine şahit olunmalı, yaşadıkları ve yaşamakta oldukları saffhaları incelemeli, tavizsiz hayatta kalmanın vermekte oldukları mücadeleyi gözleriyle görmeli, yaşadıkları kültürel, siyasi hayatları Anadolu'daki yaşamla mukayese edildikten sonra başta M. Destici ve bu doğrultuda düşüncesi olanlar, Türk olup olmamaları değerlendirilmeli. Elde edecekleri sonuç itibariyle söylediklerinden utanacakları gibi ebedî bir pişmanlık duyacaklardır. Değerlendirme esaslara dayanarak yapıldıktan sonra Balkan Göçmenleri, özellikle Boşnaklar hakkında söylenen "Tito Artığı" yaftalanması cahilane bir ifade olduğu sonucu "özür" ve utanç kelimeleri havada uçacağından eminim...

Vatan, günümüz sığ anlayışıyla yaşanan yer değil, yaşayan insanların tarihi, siyasi, kültürel özelliklerin canlı olarak varlığını koruduğu ye yaşandığı yerlerdir. Dolayısıyla "Vatan, Edirne'nin doğusu ile Kars'ın batısı arasında kalan; Vatan, Türk Dilinin konuşulduğu, tarihi, siyasi kültürel varlığının yaşandığı ve zihniyetin hâkim olduğu yerlerdir. Konu ile daha çok şey yazılacakken, Milli Edebiyatımızın temellerini oluşturan milli şairimiz Ziya Gökalp'ın mısraları aklıma geldi: Vatan ne Türkiye'dir Türklere ne Türkistan Vatan büyük ve müebbed bir ülkedir Turan!

Feyyaz Sağlam, İzmir /Türkiye

KASİDE-İ İZMİR

-Yaşar Aksoy Ağabey'e-

Her İzmir akşamında bir gönül yüz bin olur,
Başak başaktır düşlerimiz gök tarlada ekin olur.

Nar çiçeklerinde nakış nakıştır İzmir sevdamız
Her gece yeniden açar, güzelliğe yemin olur.

Çaka Bey'dir ilk adımız, dinlene buyruğumuz,
Deryalar bizimledir, küffara İzmir in olur.

Gizlesek de çok şeyi kendimizden sahipsiz Mayıslarda
Buzdan bir ateştir acımız, birikir kin olur.

Gözyaşları süzülse içimizde, bir silah patlar Konak'ta
Coşar yüreklerimiz, sabahımız Hasan Tahsin olur.

Duyulur davul sesleri, ta Ödemiş yaylasından
Kaynaşır Türkmen obası, Aysel gelin olur.

E Feyyaz aşık olur kalırsan sen de temelli İzmir'de
Bir gün bakarsın uçta, kıyıda belki bir evin olur...

1986, İzmir

Süleyman Yusuf Adalı / Bulgaristan

Avrupa'nın Arka Bahçesi

Ben Bosna'yım dostlar,
Avrupa'nın arka bahçesi.
Yürekler parçalarken
aç ve öksüz çocuklarımla sesi,
Yurtsuz yuvasızlarım aşırken milyonu,
Avrupa İnsan Hakları Konseyi,
Önünde pirzolalar
ve şampanya şarapları
Zevkle seyrediyorlar bu oyunu.
Ve hayvanların koruma dernekleriyle müşterek
Çiftleşme ve huzurevleri planlıyorlar
Kedi ve köpeklere.

Özledim

Bayram Mızrak Mazrek

Eskide kalan anılarımla bütün özelliklerini özledim

Niceki rahmetli babamla akşamları

Çnakkale, Oğlan oğlan boynuma dolan

Söylediğimiz o yanık türküleri okumayı özledim.

Özledim Zehra Yenge'nin közde pişirdiği

O mükemmel sucukların kokusunu özledim

Kasabamızın Saat Kulesi'nde Alaturka çalışan

Çanından kulağıma gelen o yankılıhoş sesi özledim

Ablamın örgülüat kuyruğu köseli saçlarını özledim.

Özledim rahmetli anamın yemeklerini

Yoğurduğu poğça ekmeklerini özledim.

Özledim deremizin o berrak, tertemiz

Şırıl şırıl akan sularını özledim.

Latif Amca'nın ak sakalını

Hanife Nine'nin yünden ördüğü çorapları ve

Hayri Dede'nin bastonunu bile özledim.

Tahir Dayı'nın tarlaya giderken

Omuzunda taşıdığı çapasını özledim.

Özledim mahallemizdeki

İnekleri, kuzuları, koçları

Tavukları, tek sözle tüm kümes ve

Evcil hayvanlarımızı özledim.

Ayaklarımızın bastığı toprağı, çimleri

Hatta ve hatta eskilerdeki çamurları bile özledim.

Tabiri caizse çocukken ve de

Bıyıkları henüz terlemeye başlayan

Bir delikanlı iken

Her çeşit, iç içe yaşadığımız

Görkemli doğal hayatı

O katıksız zenginliği

Ben çok özledim.

BİZİM TÜRKÜLERİMİZ

Cemali Tunalıgil

Türküler... Bizim türkülerimiz... Taa Destanlar döneminden bizi bize anlatan güzel türkülerimiz. Anamızın ak sütü gibi kahramanlıklarımızı anlatan türkülerimiz. Cepheye giden atlılarımızın dillerinden hiç eksilmeyen türkülerimiz. Anadolu'muz "Estergon Kalesi"yle, dillere destan olmuş veyediden yetmişe her Türk evladınındilinden düşmeyen "Çanakale" türküsüyle yüceleşir gönüllerde. Rumeli halkının dilinden hiç düşmeyen "Vardar Ovası"yla, ulu önder Atatürk'ün çok sevdiği "Manastır'ın Ortasında Var Bir Çeşme" türkülerimizle vatan olur Anadolu, Rumeli, Balkanlar... Yüz yıllar ötesinden sanki hala canlılar. Karaca Oğlan, Pir Sultan Abdal, Dadaloğlu, Dertli, Kul Hikmet, Köroğlu, Prizrenli Aşık Ferki ve daha niceleri dili olur, tercümanı olur Türk insanının türkülerimiz. Tarihimizi türkülerle anlatırız yüzyıllarca... Dilimiz, tarihimiz unutturulmak, yok edilmek istense bile biz tarihimizi ve dertlerimizi yeniden türkülerle söyleyerek, yeni baştan bütün kültürümüzü eskisinden farklı olmayacak şekilde üretiriz, hüznümüzü, mutluluklarımızı her zaman olduğu gibi türkülerimizle yaşar, kaldığı yerden yolumuza devam ederiz.

Kültür varlıklarımız arasında türkülerimizin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Çünkü türkülerimiz Türk halk Edebiyatımızın en yaygın ürünlerindedir. Türkülerin konuları zengindir. Hemen her konuda yazılan nazım türüdür. Sevgiliden ayrılan, uzaklara düşmüş kişilerin özlemini dile getiren, savaş kahramanlıklarını dile getiren türkülerimiz vardır. Aşk konularını işleyen türkülerimiz vardır ki bunlar yüzyıllar boyunca unutulmazlar. Çok şeyler unutulur, ama türkülerimiz unutulmaz. Oğullarından, kızlarından ayrı düşmüş analar, kocalarından ayrı kalmış bağıran kadınlar, sevgilisinden ayrı kalmış genç kızlar, sevdiklerinden, sevildiklerinden ayrı kalmış kişiler bu özlemlerini hep türkülerle dile getirmişlerdir. Hala da getirmekteler. Çünkü türküler bireysel ve toplumsal duyguları dile getirir.

Konumuz, ilk defa Kosova'nın en şirin kentlerinden olan Prizren'de yaşayan melekler güzeli bir kız tarafından söylendiği ileri sürülen ayrılık konusunun işlendiği "YÜKSEK YÜKSEK TEPELERDE EV KURMASINLAR" türküsünün hikayesidir.

Metinde özgün şekliyle vermiş olduğum türkünün sözlerini yıllar öncesi, şimdi hayatta olmayan yaşlı bir Mamuşalı ninenin ağzından işitmişim. İşte ilgimi çeken o türkü:

YÜKSEK YÜKSEK TEPELERE EV KURMASINLAR

Yüksek yüksek tepelerde ev kurmasınlar
 Memleket aşırı* kız vermesinler
 Uçan da kuşlara malum olsun (oldu).
 Ben anami üzledim*
 Hem anami hem babami
 Ben vatani üzledim.

II.

Babamın somuni* burnumda tüter
 Kocamın çaldar* ekmeği bogazımı dürter
 Uçan da kuşlara malum olsun (oldi).
 Ben anami üzledim,
 Hem anami hem babmi,
 Ben vatani üzledim.

III.

Anamın aci süzleri* bana bal oldi
 Babamın aci süzleri bana cül* oldi,
 Uçanda kuşlara malum olsun (oldi),
 Ben anami üzledim,
 Hem anami hem babami,
 Ben vatani üzledim.

IV

Babamın yapısı kışla yapısı*,
 İçinde olanlar meleç* hepsi,
 Kocamın yapısı saman yapısı,
 İçinde olanlar domuz hepsi.*
 Uçan da kuşlara malum olsun,
 Ben anami üzledim, hem anami hem babami,
 Ben vatani üzledim.

Kelimelerin açıklaması:

Aşırı : uzak.
 Somun: yuvarlak ve şişmiş ekmeğ.
 Üzledim: üzledim.
 Çaldar: çavdar.
 Süzleri: sözleri
 Cül : gül (bitki, çiçek,)
 Yapısı: binası, evi.
 Meleç: melek.
 Hepsisi: hepsi.

Yukarıda yerel dil ile verilen dördüklükler resmi Türkçe'den bazı farklılıklar göstermesine rağmen yabancı dillerden hiç etkilenmemiştir. Özgün olarak verdiğimiz türkünün dördüklüklerini yıkarda da belirttiğim gibi yıllar öncesi Prizren'den Mamuşa'ya gelin gelmiş yaşlı bir ninenin ağzından işitmişim. Prizren'de ve Mamuşa'da düğün, dernek ve törenlerde özellikle gelin alma törenlerinde sık sık söylenen bu türkünün yaşlı kadının anlattığına göre Edirne yöresine gelin gidince ailesinden uzak düşmüş Prizrenli bir kız tarafından ilk defa söylendiği ileri sürülmektedir.

Radyo ve televizyon kanallarında sık sık dinlediğimiz “YÜKSEK YÜKSEK TEPELERDE EV KURMASINLAR” şeklindeki türkünün öyküsü Prizren’in Osmanlı dönemindeki yıllara rastlamaktadır: Prizren, tarihi eserleriyle ve tabii güzellikleriyle şiirin bir kent olduğu kadar güzel kızlarıyla ve Türk kültürüyle de tanınmış bir kentimizdir.

Prizren, Fatih Sultan Mehmet tarafından feth edilince yüz yıllar boyunca Anavatandan bu tarafa askerler gelirken buradan da anavatana gençler vatani görevlerini yerine getirmek için o tarafa gitmişlerdi. İşte bu nedenle anavatandan Prizren’de askerlik görevini yapmaya gelen bir Türk genci, askerlik görevi sırasında Prizren’in güzel kızlarından birine gönlünü kaptırır. Gönül dağları deler diye boşuna dememişler ya!.. Öyle olmasa Türk Aşık Edebiyatımızı ölümsüzleştiren “Ferhat İle Şirin” masalı kahramanlarından Ferhat, Şirine kavuşmak için kocaman dağı bile delmeyi boşuna mı göze almış?... İşte güzel endamlı Prizren güzeline gönlünü kaptıran bu delikanlı da sevgilisine kavuşabilmek için tüm zorluklara göğüs gerdikten sonra amacına ulaşmış olur.

Gelecekte güzel bir hayat vaat eden, kendine gönlünü kaptıran gençle mutlu bir yaşam süreceğine inanan güzel kız, söz konusu delikanlı ile hayatını birleştirmeye razı olur. Fakat gelecekte onu bekleyen zorluklardan, yaşayacağı acılardan ve hasret dolu ayrılıklardan habersizdir. Gün gelir beyinin memleketine dönme zamanı gelir. Günler haftaları, haftalar yılları kovalamaya başlar. Bu sırada memleketinden ayrı düşen Prizrenli güzelin hasretlik acıları artar, bu acılar taa ciğerinin içine işler, yüreği kahrolmaya başlar. Hayal ettiği, kendisine vadedilen o mutlu hayat yerine hiç beklemediği zorluklar ve eziyetlerle karşılaşır. Bu memleket hasretliği var ya... insanın iliklerine kadar işler gün geçtikçe. Ana – baba, kardeş, sıra özlemi buram buram tüter gözlerinin önünde, kalbini derinden üzer. Türküler yakmaya başlar sevdiklerine, yakınlarına, ahret kardeşlerine sılasındaki tüm yakınlarına, adeta onlara selam göndermek ister türkülerle... Günler geçtikçe biraz daha ciğeri yanar, kavrulur hasretlik acısıyla.

Bir gün destilerini çeşmeden su doldurup evine dönerken:

“Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar,
 Memleket aşırı kız vermesinler,
 Uçan da kuşlar malum olsun,
 Ben anami üzledim, hem anami hem babami,
 Ben vatani üzledim...” mısralarını o güzelim yanık sesiyle söyler güzel kız.

Tam o sırada anavatanda askerliğini tamamlamış, evine dönen bir Prizrenli hemşehrisi, yanık sesiyle türkü söyleyen genç kadının yanına yaklaşır ve kendisine “bacım neden böyle yanık türküler söylersin? diye sorar. Genç kadın hemşehrisine başından geçen bütün olayları anlatır...

-Adam, bacım der. Ben Prizrenliyim, askerlikten terhis oldum. Prizren’e dönüyorum. Eğer bir dileğin varsa ben oradaki yakınlarına iletirim.

Kız da:

-Babama söyleyin, beni gelip alsın, der.

Kızın hemşehrisi Prizren’e geldiğinde ilk işi kızın ba-

basını bulmak ve ona kızının selamını iletmek olur.

Evlat acısı ya!.. Zavallı baba alır başını düşer Edirne yoluna, Edirne yöresinin köylerini dolaşır. Bulur kızının evini. Bakar kapıya endişeli gözlerle. Çalar kapıyı ve heyecanlı bir şekilde bekler kızının kapıyı açmasını! Kapıyı açan kız değildir. Kapıyı açan kişi, kızının öldüğünü söyler. Adam çaresiz bir şekilde, kızını göremeden üzgün bir şekilde ve çaresiz bir şekilde Prizren’e dönmek zorunda kalır.

Türk halk müziği sanatçısı Ümit Kaftancıoğlu tarafından derlenen, Prizrenli kızın söylediği türküyü ilgili Edirne’nin Malkara ilçesinde de benzer bir hikaye anlatıldığı bilinmektedir.

‘Malkara’da anlatılan hikaye şöyle: Eski zamanlarda Malkara’da 15 yaşlarında Zeynep adında bir kız vardır. Bir gün köyde ağanın düğünü olur. Düğünde eğlenceler ve at yarışları yapılır. At yarışlarına uzaklardan gelen Ali adında bir gençte katılır. Ali gönlünü düğünde gördüğü Zeynep’e kaptırır. Köyüne dönünce babasına Zeynep’i ister. Ali’nin köyü uzak olduğundan Zeynep’in ailesinin pek gönlü olmaz ama kızlarını gönüllü gönülsüz verirler. Düğün yapılır. Zeynep Ali’nin köyüne gelin gider. Ancak ailesinden ayrı kalmaya alışık olmayan Zeynep tam yedi yıl ailesini göremez. İçindeki hasret büyüdükçe türküler yakmaya başlar, düğünlerde söyler. Zeynep’in kocası Ali de bu duruma aldırış etmez, yeri geldikçe Zeynep’i döver, o’nu hor görür. Zeynep üzüntüsünden hastalanıp yataklara düşer. Çevredekiler en sonunda dayanamayıp Zeynep’in anasını, babasını çağırırlar. Annesi ve babası geldiğinde Zeynep onlara bu türküyü mırıldanır ve bir daha da iyileşmez. Bu duruma çok üzülen çevresindeki halk bu türküyü dilden dile günümüze kadar aktarmıştır.

Edirne Malkara ile Prizren arasında yüzlerce kilometre olmasına rağmen gönül bağlarının aynı olduğunu ve kalplerin aynı attığını, “Yüksek Yüksek Tepelerde Ev Kurmasınlar” adlı türküde de açıkça görüyoruz. Bu gönül bağları ve kalp atışları dünya durdukça hep devam edecektir.

KAYNAK: Cemali Tunalıgil, “Yükse Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar” türküsünün hikayesi, Çevren Kültür Sanat dergisi, Sayı:61, Yıl.Eylül-Ekim, 1987, Priştine.

Ümit Kaftancıoğlu, “Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar”, türküsünün hikayesi. Derleme: Edirne yöresi Malkara.

Dünya Aşık Veysel'i anıyor

Değerli okurlar, bildiğiniz gibi 2023 yılı UNESCO tarafından ölümünün 50. Yılı dolayısıyla tüm dünyada Aşık Veysel Yılı olarak ilan edilmiş bulunmaktadır. Türk halk şiirinin büyük ustası Aşık Veysel'i ölümünün 50. yılında bir kez daha şiiriyle anıyoruz

Güzelliğin On Para etmez

Güzelliğin on para etmez
Bu bende ki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulaman
Gönlümdeki köşk olmasa.

Kim okurdu kim yazardı
Bu düğümü kim çözerdi
Koyun kurt ile gezerdi
Fikir başka başk'olmasa.

Güzel yüzün görülmezdi
Bu aşk bende dirilmezdi
Güle kıymet verilmezdi
Aşık ve maşuk olmasa.

Senden aldım bu feryadı
Bu imiş dünyanın tadı
Anılmazdı Veysel adı
O sana aşık olmasa.

Sazıma

Ben gidersem sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı aşık ar etme
Lal olsun dillerin söyleme ya da
Garip bülbül gibi ah-u zar etme
Gizli dertlerimi sana anlattım
Çalıştım sesimi sesine kattım
Bebe gibi kollarımda yaylattım
Hayali hatır et beni unutma

Bahçede dut iken bilmezdin sazı
Bülbül konar mıydı dalına bazı
Hangi kuştan aldın sen bu avazı
Söyle doğrusunu gel inkar etme

Benim her derdime ortak sen oldun
Ağlarsam ağladın gülersem güldün
Sazım bu sesleri turnadan m'aldın
Pençe vurup sarı teli sızlatma

Ay geçer yıl geçer uzarsa ara
Giyin kara libas yaşlan duvara
Yanımdan göğsünden açılır yara
Yar gelmezse yaraların elletme

Sen petek misali Veysel'de arı
İnleşir beraber yapardık balı
Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı
Ben babamı sen ustanı unutma.

Dostlar Beni Hatırlasın

Ben giderim adım kalır
Dostlar beni hatırlasın.
Düğün olur bayram gelir
Dostlar beni hatırlasın

Can kafeste durmaz uçar
Dünya bir han, konan göçer
Ay dolanır yıllar geçer
Dostlar beni hatırlasın

Can bedenden ayrılacak
Tütmez baca yanmaz ocak
Selam olsun kucak kucak
Dostlar beni hatırlasın

Ne gelsemdi, ne giderdim
Günden güne arttı derdim
Garip kalır yerim yurdum
Dostlar beni hatırlasın

Açar solar türlü çiçek
Kimler gülmüş kim gülecek
Murat yalan ölüm gerçek
Dostlar beni hatırlasın

Gün ikinci akşam olur
Gör ki başa neler gelir
Veysel gider adı kalır
Dostlar beni hatırlasın

Galiba Dünyanın Sonuna Kaldık

Galiba dünyanın sonuna kaldık
Gelin belli değil kız belli değil
Ne nasihat duyduk ne öğüt aldık
Sohbet belli değil söz belli değil

Dünya güzellendi tadı kalmadı
İnsanın edebi udu kalmadı
Günahın sevabın adı kalmadı
Hakikata giden iz belli değil

Aylarca yol çeken develer atlar
Onları kurtardı bu ferasetler
İnsanlar yol için taktı kanatlar
Yokuş belli değil düz belli değil

Hasta gönlün tedavisi zoraldı
Gizli sır kalmadı aşık ar oldu
İrenkler çoğaldı boya bozuldu
Kumaş belli değil bez belli değil

Veysel nene gerek dünyanın hali
Kimi hasır dokur kimisi halı
Tam çalgıya karıştırdık kavali
Davul belli değil saz belli değil

Kosova'da Çocuklar Türkçe'ye "Kuş"la Kanatlandı

Prof. Dr. Salih OKUMUŞ
Pristine Üniversitesi, Türkoloji Bölümü Öğretim Görevlisi

Balkanlar, Türk tarihi açısından önemli bir coğrafyadır. Bölgedeki kalıcı ilişkiler Osmanlı ile başlar. Osmanlı'nın bölgeden çekilmesiyle bölgede Türkçe yazılı basına imkân verilmez. Geride kalan Türklerin eğitim ve kültür yaşamında büyük bir duraklama yaşanır.

Ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti ile ülkede yaşayan azınlıklar birçok haklara sahip olur. Bu çerçevede, 1944 yılında Makedonya'da kurulan Birlik gazetesinin neşri ile başlayan bu süreç, Türkçe radyo, gazete, dergi yayını ve kitap baskılarıyla devam eder. Bölgede yeni bir edebi çevre oluşturulur. Modern Balkan Türk edebiyatının kurulmasına zemin hazırlayan bu çevre, Yugoslav coğrafyasında büyük etki bırakır. Fakat Kosova özerk bölgesinde yaşayan Türkler, ancak 1969 yılından itibaren Kosova'da yayımlanmaya başlayan gazete ve dergiler vasıtasıyla bu imkânlara kavuşabilirler.[1]

1960'lı yılların sonlarına doğru Kosova Özerk Bölgesi'nde de edebiyat ve sanat hareketi yoğunluk kazanır. Bölgenin başkenti olan Pristine'de Tan haftalık gazetesi çıkar (1 Mayıs 1969). Tan Yayın Şirketi denilebilir ki, Birlik yayınlarının Üsküp'te yaptığı işin aynısını burada yapar. Kısa bir süre sonra da Kosova'da yaşayan Türk halkının sanat hareketlerini kitlere duyurabilecekleri sanat dergileri çıkmaya başlar. Bunlar, üç ayda bir -sonra iki ayda bir- çıkan Çevren (1973), Prizren'de Doğru Yol KGS, Derneği'nin çıkardığı Esin (1976) ve Tan Gazetesinin bünyesinde çıkan Kuş dergisidir (1979). Bu dergiler, Kosova'da yaşayan Türk halkının kültür ve sanat hareketlerini canlandırıp geliştirir. Şehir merkezlerinden köylere kadar Türkçe eğitim yapan okulların açılması, ders kitaplarının Türkçe basılması ve Türk dilinde eğitim yapan fakülte ve yüksek okulların açılması, Türk kültür hayatının Yugoslavya sınırları içinde büyüyüp gelişmesine zemin hazırlar. Bu bakımdan çağdaş Yugoslavya Türk edebiyatı, Birlik ve Tan gazetelerinin çatısı altında başlayıp gelişmiştir denilebilir.[2] Aynı adı taşıyan yayınevleri de yazar, şair ve sanatkarların ürünlerini yayımlar. Birlik ve Tan çerçevesinde özgün ve çeviri yoluyla Türk diline kazandırılmış yaklaşık olarak 300 civarında eser bulunur.[3]

Üsküp ve Pristine'de kurulan bu yayın şirketleri, yayınları ve faaliyetleriyle bölgede çağdaş bir Türk edebiyatını kurmuştur denilebilir. Ancak Balkan Türk edebiyatının kökleşmesi 1960'lı yıllardan sonra olur. Bu tarihe kadar çok sayıda gazete, dergi ve kitap yayımlanır. Bilhassa Birlik ve Tan dizileri çevresinde yayımlanan sayısız kitapları zikretmek yerinde olur. Çeşitli kültür, sanat ve edebiyat faaliyetlerine imza atılır. Türk ve yabancı yazarlardan oluşan bir yazar kadrosu oluşturulur. Türkiye edebiyatından örnekler yer verilir. Dünya edebiyatından çeviriler yapılır.[4]

Kosova, 1999 yılında NATO müdahalesinden sonra, uluslararası gücün yönetimine girer, 2008 yılında da bağımsızlığını ilan eder. Bağımsızlıktan sonra her iki bölgedeki edebi

anlayış kendi mecralarında akmaya ve gelişmeye başlar. Kosova'da Tan yayınlarının başlattığı bu kutsal görev, 1999 yılındaki NATO saldırısından sonra, "Yeni Dönem" haftalık gazetesi (24 Kasım 1999), "Çığ" Yazın Sanat Dergisi (Ocak-Şubat 1999), Türkçem Aylık Popüler Çocuk Dergisi (1999), "Sofra" Kültür-Sanat Dergisi (Ocak 1999), "Bay" Balkan Aydınları ve Yazarları Aktüel Kültür Sanat Dergisi (Prizren, Eylül 1994), Mamuşa'da "Derya" Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi (2002), "Bal-Tam" Türklük Bilgisi Dergisi (Mart-Eylül 2004, yılda 2 defa yayımlanır), "Kosova Haber" Sanal gazetesi (Nisan 2006), "Bahar" Çocuk Aylık Dergisi (Nisan 2007), "İmza" Toplum Bilim Kültür Sanat Dergisi (Aralık 2012) ile Makedonya'nın başkenti Üsküp'te "Birlik" Gazetesi çerçevesinde çocuk dergileri de yayımlanmıştır.[5] "Bahçe" (Eylül-Ekim 2004), yayımlanır. "Köprü" Kültür Sanat Dergisi (2002), "Ufuk" Kültür Sanat Eğitim ve Aktüalite Dergisi (Ocak 2009) ve Resne'de yayımlanan "Kızıl Elma" dergilerini eklemek gerekir.

Bu çerçevede 1979-1999 tarihleri arasında -toplamda 150 sayı- Kosova'da Türkçe olarak yayımlanan "Kuş" çocuk dergisi üzerinde durmaya çalışacağız.

Şekil, Muhteva ve Yazar Kadrosu bakımından Kuş Dergisi:

Kuş dergisi Tan gazetesinin çocuk yayını olarak çıkarılır. 1974 yılından itibaren Tan gazetesinin iki sayfası küçük yaşlardaki çocuklara ayrılır. "Boncuk" adı verilen bu bölümde okul etkinlikleri, çocukların şiirleri, öyküleri, gezi notları sergilenir. "Boncuk" kapsamını genişleterek 1979 yılı Ocak ayında müstakil bir dergi olan "Kuş" çocuk dergisine dönüşür. Enver Baki bu süreci; "(...) Boncuk, bugün artık daldan dala uçarak bilimden, fizikten, matematikten, dünyanın değişik ulus ve halklarından, en ilginç kentlerinden, hayvanat dünyasından, tüm ulus ve halklarımızın yazınından en seçkin, en değerli yazı, şiir, öykü, röportaj, yazılar içine alıp, "Kuş" dergisine dönmüştü. Böylelikle küçüklerimiz yeni bir bilgi kaynağına daha sahip oldu." [6] şeklinde açıklar.

Kuş, 1979-1999 yıllarında Kosova'da yayımlanan bir çocuk dergisidir. İlk sayısı, Ocak 1979'da çıkar. Bu dergi de Tan gazetesini yayımlayan Tan Yayın Şirketi tarafından çıkarılır. Kuş dergisi, Kosova'da yayımlanan ilk çocuk dergisidir. A5 formatında basılan derginin 16 sayfası siyah-beyaz, 16 sayfası ise renkli olmak üzere toplam 32 sayfadan oluşur. Muhteva açısından içerisinde hikâye, çizgi roman, şiir, deneme ve bulmaca gibi pek çok edebi türü barındıran dergi, zaman zaman da bazı popüler magazin haberlerine yer verir. Şiirlerden başka dil, kültür, edebiyat, sanat, tarih, folklor gibi alanlarda çok sayıda yazı bulunur. Derginin yazarları arasında sadece Yugoslavya'da yaşayan yazar ve şairler değil, Türkiye'den de yazar ve şairler de bulunur.

Dergi, çocukların kültürel alandaki eksikliklerini gidermek ve onların edebiyat dünyasına adım atmalarını sağlamak amacıyla. Gerçek gayesi, yeni neslin yetişmesinde okula,

öğretmenlere ve ailelere yardımcı olmaktır. Derginin yayın yönetmeni Nevzat Hüdaverdi, derginin amacını şu cümlelerle açıklar: “Derginin başlıca amacı eğitim ve öğretimdir. Ama bunun dışında çocuklar düzeyinde toplum yazılarına da yer veriliyor. Her şeyden önce toplum çalışmaları içinde öğretmenlere bir yardım olarak bunu düşünmüştük.”[7] Tan Yayınları, dergiyi Kosova ve Makedonya'daki Türkçe eğitim yapan bütün okullara dağıtarak büyük bir kültür hizmeti sunar. Dergi kısa sürede okuyucularının beğenisini kazanır, hatta okullarda yardımcı ders kitabı olarak kullanılır. Kuş, yalnız Yugoslavya'da değil Almanya, Hollanda, Mısır, ABD gibi ülkelerde yaşayan bölge insanının her ay sabırsızlıkla beklediği bir dergi olmuştur.[8]

1. Kuş Dergisi'nin Kimlik Bilgileri:

Kuş, yayın hayatına 1979 yılının Ocak ayında başlar. Tan gazetesine bağlı aylık çocuk dergisi olarak yayımlanır. 1979-1991 yılları arasında derginin yıl, sayı ve fiyat bilgileri ilk sayfanın başlığında bildirilir. Her yılda verilen sayı numaraları ocak sayısında 1'den başlar. 1992 yılında yayımlanan Nisan sayısında sayı numarası 129 olarak yazılıdır. Bu sayıdan itibaren 150. Sayıya kadar böyle devam eder. Derginin sahibi Tan Yayınevidir. Derginin ilk sayılarında künyesine 32. sayfanın altında yer verilir. Künyede yıl, sayı, ay, sahibi, yönetmen, yayına hazırlayan ile adres bilgileri yer alır.

1985 yılında yayımlanan 3. Sayıdan itibaren ikinci sayfasında sola dayalı bir sütun halinde yayımlanan künyede daha detaylı bilgiler yer alır. Derginin ilk 6 sayısında yönetmen Bedri Selim'dir.[9] Daha sonraki sayılarda Enver Baki, Nevzat Hüdaverdi gibi isimlere rastlanır. Aylık olarak yayımlanan dergi, Temmuz ve Ağustos ayları hariç yılda 5 veya 7 sayı basılır. Bazı yıllar iki ay bir sayı olarak yayımlanır. Dergiyi yayına hazırlayan kurul yıldan yıla değişiklik gösterir. Teknik düzenlemesini Kemal Şaban [10] yapar. Adresi Tan Redaksiyonu, 38000 Priştina, P.K. 199 Telefon 24-618, 24-619 olarak belirtilir. Fiyatı 5 dinardır. İlerleyen yıllarda derginin fiyatı ekonomik nedenlerle artar. Yapılan zamlarla ilgili olarak enflasyon, baskı için gerekli olan malzemeler ile kâğıt fiyatlarının artışı sebep gösterilir. Derginin kimlik bilgileriyle ilgili inceleyebildiğimiz sayılarda karşımıza çıkan tablo aşağıdaki gibidir.[11] 1985'den sonra derginin kimlik bilgilerinde bazı değişiklikler olur. Baş yazar, yazı kurulu, yayın konseyi, kapak resmi ve baskı gibi alanlarda yeni bilgilere rastlanır. Bu sebeple 1985'ten sonraki listede bu başlıkları da dikkate alarak ayrıca vermeyi uygun buluyoruz:

1992 yılında Yugoslavya devleti dağılır ve Slovenya, Hırvatistan, Sırbistan, Bosna-Hersek ve Karadağ olmak üzere 6 yeni devlet ortaya çıkar. Kosova ise, Sırbistan'a bağlı özerk bölge olarak kalır. Bundan Kosova Türk basını da etkilenir.

Kuş dergisi, 1992 yılı Ocak-Şubat Mart aylarında maddi imkansızlıklar nedeniyle yayımlanamaz. 1992 yılında ancak 4 sayı yayımlanabilen dergi, devlet tarafından aktarılan kaynak sayesinde yeniden yayımlanmaya başlar. 1993 yılında üç ayda bir sayı çıkarılma kararı alınır. Derginin sayfa sayında ve kalitesinde de ciddi bir düşüş görülür. Mayıs 1994'te 15. Yıl özel sayısı yayımlanır. Önceki 15 ayda çıkarılmayan dergi için özür dilenir. 1994 yılında derginin künyesinde yayın bölümünde Tan Redaksiyonu yanında Panaroma GKYS ismine de rastlanır. Dergi, 1998 yılının Mayıs-Haziran ayında yayımladığı 150. sayıyla yayın hayatına son verir. Son sayının ikinci sayfasında “Editörden Merhaba” başlıklı yazıda Raif Virmişa derginin 150. Sayısıyla birlikte 19. yaşına girdiğini belirterek dergiyi ilk sayısından bugüne kadar kesintisiz olarak takip eden çocuklara teşekkür eder. Onların sayesinde derginin bugünlere geldiğini belirtir:

“Bütün bu yıllar boyunca bu güzelim dergimizde siz sayın küçük kardeşlerimize okuma alışkanlığını, yazma zevkini, öğretmen ve okul sevgisinin yanı sıra arkadaş sevgisinin nasıl olduğu hakkında da yazılar getirdik. Bunca yıl hep el ele vererek bu sevgi bahçesini oluşturduk. Bu bahçede hep iyilik, güzellik, doğruluk, erdem ve faydalı olan her şeyi öğrettik kanısındayız. Lütfen bunu unutmayın ve dergimizi bugüne kadar olduğu gibi bundan böyle de sevin ve yaşatın.”[12] Ancak, Virmişa'nın bihassa okuyucularından dergiyi sevin ve yaşatın dileklerine rağmen derginin bir sonraki sayısı yayımlanamaz.

2. Kuş Dergisinin Şekil Özellikleri:

a. Kapak Kompozisyonu: İncelediğimiz dergilerin ön kapak kompozisyonları her sayıda değişiklik gösterir. Kapak, derginin ressamı tarafından o aya, mevsime veya derginin içindeki konuya uygun olarak çizilir.

Derginin adı kapağın üst tarafına yazılır. Sarı zemin üzerine büyük harflerle “KUŞ” yazısı, yazının sağ tarafında ağzında çiçek olan bir kuş resmi bulunur. Logo 1991 yılı Mart sayısına kadar bu şekildedir. Nisan sayısından itibaren sadece büyük harflerle KUŞ adı ve yanında “Tan'ın Aylık Çocuk Dergisi” ibaresi yer alır. Derginin her kapağı farklı kişiler tarafından hazırlanır. Bu isimlere ikinci sayfadaki künye bilgileri arasında çoğu zaman yer verilir. Bu isimler arasında Yugoslavya toplumunun ünlü ressamları ve çizerleri de yer alır. Mladen Tuniç, G. Selan, Maryanča Yemenç Bajiç, Daniča Rusyan, Abdullah Şaban, Zeynel Beksaç gibi isimlerin hazırladığı çizimlerle oluşan kapak resimlerinin yerinin 1996 yılından itibaren fotoğraflar almaya başlar. Bu fotoğraflardan bilhassa yayımlandığı ay ile ilgili öğrenci ve etkinlik fotoğraflarına ağırlık verilir.

b. Sayfa Yapısı: Dergi, kapaklarıyla birlikte 20-32 sayfa olarak yayımlanır. 1979-1991 yılları arasında 32 sayfa, 1992'de 28 sayfa, 1993'te 20 sayfa, 1994'te 24 sayfa, 1995-1996 yıllarında 24 sayfa, 1995-1996 yıllarında 28 sayfa, 1997-1998 yıllarında 32 sayfa olarak basılır. Yıllar geçtikçe baskı kalitesi de artmaz, tersine azalır. Bunda derginin yayımlandığı yıllardaki siyasi belirsizlik ve savaşların etkisi büyüktür. Dergi kapandığı 1998 yılına kadar değişik boy ve ebatlarda yayın hayatını sürdürmeye dergiyi çıkaran bir avuç Türkçe sevdalısının gayretleriyle çıkarılmaya devam eder.

c. Dizgi ve Baskı Tekniği: Dergi kapak sayfaları dahil birinci hamur kâğıda basılır. 1992 yılına kadar baskı kalitesinde farklılık pek fazla görülmez. 1992 yılından itibaren Yugoslavya'nın dağılması ve Kosova'nın Sırbistan Cumhuriyeti'ne bağlı kalması sonucu maddi imkansızlıklar yaşanır. Sayfa sayısında, kâğıt kalitesinde, renkli sayfaların sayısında

azalmalar olur. Buna paralel olarak derginin fiyatı da yukarı çekilir.

Dergide yer alan başlıklarla metinlerde farklı puntolar kullanılır. Başlıklar genellikle koyu fakat desenlerin arasında kaybolacak şekilde yazılmıştır. Başlıklar için farklı şekiller ve desenler kullanılır. Bunların derginin bütün sayfalarına yayılması da dikkat çekicidir. Sayfa numaraları ikinci sayfadan başlatılır, ön kapak birinci sayfa kabul edilir.

d. Fotoğraf ve Desen (Çizim): Dergi, desen ve çizimler açısından oldukça zengindir. Dergide yayımlanan hikâye, masal ve şiirlerle ilgili çizimler dikkat çekicidir. Ancak fotoğraf sayısı sınırlıdır. Her sayıda 15-20 civarında desen çizim bulunur. Stevo Binički, Anderi Kanevski, Aleksandar Kuzmanovoski, Hamit Lukovaç, Mladen Veja, Aço Çvetkovski, İvo Selyak, Viyekoslav Biyesiç, Şaban Abdullah, Nural Birden, Mehmet Sönmez, Sabiha Erenoğlu, Turgut Keskin bu isimlerden bazılarıdır.

Yazar, şair, sanatçı, devlet adamı, bilim adamı gibi önemli şahsiyetlerin tanıtımlarında resim-fotoğraf kullanılır. 1995 yılına kadar fotoğraf pek tercih edilmezken bu yıldan sonra derginin kapak sayfasından başlayarak iç sayfalarında da yazının temasına uygun fotoğraflara yer verilir.

3. Kuş Dergisi'nin Muhteva Bilgileri:

Kuş dergisinin Kosova'da yayımlanan Tan gazetesinin bünyesinde Türk çocukları için çıkarıldığına daha önce değinilmişti. Dergide 90'lı yıllara kadar Yugoslavya toplumunun bir parçasının olan Türklerin, birlik, beraberlik, dostluk temalarını ön plana çıkarıldığını görürüz. Özellikle Mareşal Tito'nun çocuk sevgisi, Kosova'ya yaptığı ziyaretler, Tito hakkında yazılan şiirler ve yazılar, Yugoslavya'nın kuruluşu, yapılan Halk Kurtuluş Savaşı gibi konulara hemen her sayıda yer verilir. Tito'nun ölümü, 80'li yıllardaki karışıklıklar ve 90'lı yıllardan sonra bölünmelerden Tan yayınları ve Kuş dergisi de etkilenir. Ancak derginin içeriğine ve çocukların dünyasına yaşanan olumsuzlukların yansıtılmadığını görebiliriz. 1995 yılı ekim ayında yayımlanan derginin editörü Raif Vırmıça, Kuş dergisinin ortaya koyduğu özgün kimliğini koruyacağını, hiçbir kimsenin tesiri altında kalmadan devam ettireceğini söyler. Tan çalışanlarının maaşlarını dahi alamadığı bir dönemde çocuklara asla unutmadıklarını ve yeni sayıların çıkarılması için ellerinden geleni yapacaklarını belirtir.[13] Kuş dergisi, Kosova çapında dağıtılan ve Türk çocuklarının eğitim ve öğretimine destek vermek amacıyla çıkarılan, öğrenciler arasında yaygın olarak okunan bir dergidir. Dergide şiir, hikâye, çizgi roman, deneme, köşe yazısı gibi türlerin yanında çocuklara yönelik bulmacalar da bulunmaktadır. Ayrıca bazı popüler magazin haberlerine, spor, sağlık, trafik, doğa olayları, Fizik ve Kimya konuları, hayvanlar alemi, mitolojik konular, ülke ve şehir tanıtımları, yazar bilim adamı biyografileri gibi genel kültür konularına da yer verilir.

a. Şiir: Derginin Mart-1995 yılında yayımlanan 137. Sayısında Hasan Mercan'ın 8 Mart Kadınlar Günü dolayısıyla Kuş dergisine gönderdiği şiirlere ve mektuba değinmek gerektiğini düşünüyoruz. Derginin 12. Ve 13. Sayfalarında Anne temalı 10 adet şiire yer verilir. Hasan Mercan bir kaza sonucu babasını üç aylıkken kaybetmiştir. Annesi de 17 yaşındadır. Hasan Mercan'ı dedesi ve ninesi büyütüştür. Okul yıllarında yazdığı şiirleri Dil dersi öğretmeni Muhammet Şerif Sevinç dergisi yönetmeni Necati Zekeriya'ya yollar. Şiirleri dergide yayımlanır. Üsküp'te yaşayan annesi ve üvey kardeşleri bu şiirleri okurlar. Bu şiirler sayesinde Hasan Mercan annesiyle buluşur, annesini tanıma imkanı bulur. Bu şiirleri yeniden gözden geçirerek yayımlanması için Kuş dergisine

gönderir.

b. Hikâye: Kuş dergisinde hikâye türüne diğer türlerden fazla yer verildiği görülür. Kosovalı Türklerin yazdığı hikayelere sıklıkla rastlanır. Yazarların çoğunun öğretmen kökenli olmaları yazılan hikayelerin öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine ihtiyaçlarının göz önüne alındığını gösterir. Hikayelerde çocukların eğitimi amaçlanır. Didaktik özellikleri ön plandadır. Fahri Kaya, Necati Zekeriya, Enver Baki, Ahmet S. İğciler, İskender Muzbeg, Hasan Mercan, Alaettin Tahir, Avni Abdullah, Süreya Yusuf, Altay Suroy, Nusret Dişo Ülkü, Salih Lika, Avni Engüllü, Sabit Yusuf, Recep Murat hikayelerine sıklıkla rastlanan isimlerdendir. Bekir Yıldız, Zeyyat Selimoğlu, Selim İleri, Ömer Faruk Toprak, Tarık Dursun K. gibi Türkiye'den de isimlerin hikayelerine de yer verilir. Yugoslavya'nın diğer uluslarının hikayecileri arasında Kristina Brenkova, Branko Yurça (Slovenya), Vidoç Podgoreç, Gigor Popovski (Makedonya), Milenko Ratkoviç (Karadağ), Miryana Stefanoviç (Sırbistan), Branko Çopiç (Bosna-Hersek), Tayyar Hatibi, Nikolay Nosov, Olivera Nikolova, Toma Slavkoviç, A. Kopriçiva, Çamil Batalı, Boris Boyaciski, Radolup Çılakeviç, Bojidar Timotiyeviç gibi yazarların eserleri çeviri olarak Türk çocuklarına sunulur. Yugoslavya'da Kuş haricinde farklı dillerde çıkarılan çocuk dergileri de mevcuttur. Bu dergilerden biri de Saraybosna'da Sırp-Hırvatça yayımlanan Vesela Sveska (Neşeli Defter) dergisidir. Kuş dergisi 1984 yılı Nisan Ayı sayısında bu dergiyi hazırlayan yazar, şair ve ressamı misafir eder. Bosna-Hersek çocuk yazınının örnekleri Kuş'un bu sayısında Türk çocuklarına tanıtılır. Vesela Sveska dergisi de Nisan sayısında Kuş dergisinin Yugoslav Türk halkı çocuk edebiyatının şiir, öykü, masal, oyun örneklerini sergiler. Alex Heyli (Kökler romanından bir bölüm), Tolstoy (İhtiyar At Hikayesi), Edmondo De Amicis (Öğretmenimiz Hikayesi), Charles Dickens (Derste Hikayesi), Mahmut Lütfi (Mısır-Doğru Yanıtlar Hikayesi), Nan Gilbert (ABD-Yaş Günü Armağanları Hikayesi), Pablo Neruda (Şili-Okula Başladığım Günler) dergide yer alan dünya edebiyatçılarına örneklerdir.

c. Masal: Çocukların hayal dünyalarına hitap eden en önemli yazın türü kuşkusuz masaldır. Kuş'ta masal türündeki eserler de önemli bir yer tutar. Gerek düzyazı gerek nazım türünde bir çok masala yer verilir. Aslanın Teşekkürü-Afrika Masalı, Kedi İle Köpek-Alman Masalı, Sivri Akıllı Hırsız-Çin Masalı, Ahiret Yolcusu Ero-Sırp Halk Masalı, Büyük Ayı-Rus Masalı, Hüseyin Süleyman-Ağlayan Ayva Gülen Nar Masalı, Bestami Yazgan'ın Benim Annem Olur Musun?, Aziz Nesin'in Bir Varmış Bir Yokmuş, Sadettin Kaplan'ın Pembe ve Sıcak Karlar masalına ve Tarık Dursun K. nın Ezop Masalları, Orhan Veli'nin La Fontene'den çevirilerine rastlanır.

d. Tiyatro: Derginin öğrencilerin tiyatro zevklerine hitap eden yönünü de belirlemek gerekir. Okul Tiyatrosu başlığı verilen bölümde tiyatro metni okul ve sınıf ortamında sahnelenmeye müsait bir hale getirilerek sunulur. Öğrencilerden de bu gösteriyi fotoğraflamaları ve dergiye göndermeleri istenir. Yayımlanan tiyatro eserleri arasında: Duşan Radoviç- Nazlı Çocuk, Şerafettin Nebi-Bu Kalem Nerde Buldu?, Lütfü Seyfullah-Mevsim Oyunu, Küçük Nasrettin ve Kış Baba, Aleksander Kuyuncinski- Yalan, Necati Zekeriya- Yaş Günü Töreni, Sabit Yusuf-Sahte Doktorla Sahte Hasta, Enver Baki-Adnan Okula Hazırlanırken, Gülten Nobırda-Kardeş Yardımı, Seseliya Meyrolos (Brezilya) Kral, Piyero Borgolini (İtalya) Çocuk İle Kırangıç oyunları dikkat çeker.

e. Mitoloji: Kuş dergisinde Haldun Taner tarafından hazırlanan Mitoloji Dünyası bölümünde Defne, Nergis, Bül-

bül, Kırlangıç ve Hüthüt kuşunun mitolojideki anlamları açıklanır. Sızif'in Çilesi, Truva savaşı Nasıl Başladı? Yer altı Dünyası (Hades) gibi başlıklarla mitlerin doğuşu ve ne anlama geldikleri hakkında açıklayıcı bilgilerin görürüz.

f. Ansiklopedik Bilgiler: Bu bölümde kuşlar, böcekler, yeraltındaki enerji kaynakları, yeryüzünde iklim, göç, coğrafya, göz, merkür ve venüs, ışık ve camlar, mikroskop, buzdağları, örümcekler neden ağ kurar? gibi konular renkli resim ve çizimlerle anlatılır. Bu bölümdeki bilgilerin kim tarafından hazırlandığı belirtilmemiştir. Çadırın öyküsü, Telefonun Tarihçesi, Arkeoloji, Denizlerde Yön Bulmak, gibi konular çizimlerle ve çizimlerin altında yer alan bilgilerle sunulur. Yüksel Namlı'nın Deyim Hikâyeleri-Çil Horoz[14], Şahap Karamahmutoğlu'nun çizgileriyle de Garip Bilgiler, Bahattin Atak'ın Öfkenin Bedeli-Hırs, İhsan Kurt'un İlim Tarihinden Hikâyeler, Serpil Meral Tanyel'in Kendini Sığır Sanan Adam, Muharrem Ak'ın Rüstem Amca, Ahmet Yozgat'ın Kısmet[15]-Öfkeli Hoca, Sıtkı Kazancı'nın Bizim Can, Mustafa Önsoy'un Nasrettin Hoca, Mustafa Kocabaş'ın Haylaz çizimleri öğrencilerin dikkatini çeker.

g. Biyografi: Kuş dergisinde sanat, edebiyat, bilim gibi tarihe mal olmuşların kişilerin kısa biyografileri "Onlar da Çocuktu." Başlıklı bölümde yer alır. Türk çocuklarının örnek alabilecekleri şahsiyetler tanıtılmış olur. Tanıtılan kişiler arasında Homer, Tevfik Fikret, Mikelandelo, Da Vinci, Balzac, Yahya Kemal, Cervantes, Einstein, Ömer Seyfettin, Arşimet, Koch, Namık Kemal, Kopernik, Atatürk, Nobel, Mozart, Cahit Sıtkı Tarancı yer alır.

h. Kitap Tanıtımı: Dergide Tan Yayınları arasında çıkan bazı eserlerin tanıtımı yapılır. Bu eserler arasında; antoloji olarak hazırlanan Süreyya Yusuf'un "Yugoslavya Türk Şiiri", Bedri Selim'in "Yugoslavya Türk Hikayeleri", Hasan Mercan'ın hikaye kitabı "Körağa Sokağı", Arif Bozacı'nın ilk şiir kitabı "Barış Kuşu" yer alır.

ı. Dil: Dil Köşesi bölümünde Türkçe dilbilgisi kuralları işlenir. Bazı sözcüklerinin doğru söyleyişleriyle birlikte cümle kuruluşlarında yapılan yanlışlar verilir ve doğrusu anlatılır. Çocuklarda özellikle ana dilleri olan Türkçenin Sırp-Hırvatça veya Makedonca söz dizimi etkisinde kalmamaları istenir. "Kaç Saat Mı? Saat Kaç Mı?" başlıklı Dil Köşesi bölümünde Priştine'li bir öğrencinin uğradığı kitapçıya "Amça, kaç saat?" diye sorduğundan, bunun yanlış olduğunun vurgulandığını görürüz.[16] Dilin küçük yaşta öğrenildiğinden, öğretmenlerden okuduğu kitaplardan daha kolay öğreneceklerinden bahsedilerek dergide bu konuya hassasiyet gösterileceği duyurulur. Dil köşesinde bu gibi yanlışlar üzerinde durulur. 1983 yılındaki sayılardan itibaren de "Hangisi Doğru?" yarışmasında sözcüğün farklı yazılışları verilerek öğrencilerden doğrusunu bulmaları istenir. Bilenler arasında kura çekilerek Tan Yayınlarından çıkan hikaye ve şiir kitapları hediye edilir.

i. Yarışmalar: Yugoslavya'da Kuş dergisinin yanı sıra toplumu oluşturan her milletin kendi dilinde çocuk dergileri de yayımlanır. Bu dergilerin farklı dillerde çıkanların sayısı toplamda 26'ya ulaşmaktadır.[17] Bütün dergilerin okuyucularını kapsayan yarışmaların düzenlenmesi Yugoslav çocuklarının birlik ve beraberlik duygularının gelişimine yardımcı olur. "Ben Sorulsam" adıyla her yıl "25 Mayıs Gençlik Günü" dolayısıyla tekrarlanan yarışmaya Kuş okurları da katılır. Yaratıcı öğrenciler "yurdun güzelliği, kardeşlik birliği, ulus ve halkların özgürlük savaşı, okul ve piyoner örgütündeki çalışmaları, aile yaşamı, dostluk, geziler, Tito ile ilgili hatıralar, öz yönetim, gelecek, sağlık, eğitim, spor ve diğer konularda yazılmış olan öykü, şiir, masal, düzyazı, resim, hatıra ve diğer

türlerdeki yazılarıyla bu yarışmaya katılırlar. Redaksiyona gönderilen bu yazılar derece alsın veya almasın iade edilmezler ve Kuş'un diğer sayılarında yayımlanırlar. Ayrıca öğrencileri yazmaya teşvik etmek amacıyla "Öykü Tamamlama" yarışmasına çoğu sayıda rastlanır. Öğrencilerin tamamlaması için resimler çizilir ve bu resimlerdeki temayı öğrencilerin tamamlaması istenir. Gönderilen eserler değerlendirilir ve 1. Seçilen öğrenciye Tan yayınlarından çıkarılan Türkçe kitaplardan hediye edilir. Sizden gelenler: Bu bölüm, "Sizden Gelenler" ve "Kuş'tan Size-Sizden Kuş'a" başlıklarını taşır. Bu bölümlerde öğrencilerin şiir, öykü, masal, bilmece-bulmaca, fıkra, resim ve çizimlerine yer verilir. Derginin eğlendirici sayfalarını da oluşturan bu bölümler öğrencilere ayrılmıştır.

k. Özel sayılar: Derginin çocuklarda ana dil Türkçe bilincinin gelişmesini, ana dilin unutulmamasını kendine misyon olarak belirlediğini söyleyebiliriz. "Yurdumuz ve Ana Ülkemiz Türkiye arasında yıkılmaz dostluk ve kültürel köprülerin kurucuları sayılmakta olduklarını da ifade eder.[18] 1991 yılının Yunus Emre sevgi yılı ilan edilmesi dolayısıyla Mart ayı sayısının kapağı ve içeriği Yunus Emre'ye ayrılır. Tan gazetesinin gayretleriyle de 14-15 Kasım 1991 tarihlerinde Priştine'de Yunus emre sempozyumu düzenlenir. Ekim Kasım aylarında yayımlanan sayılarda Atatürk'e yer verilir. Ekim-Kasım 1991 sayısında ilk 8 sayfa Atatürk'e ayrılmıştır. 90'lı yıllara kadar dergide İslamiyet ile ilgili konulara yer verilmemesi dikkat çekicidir. Nisan 1992 yılında yayımlanan 129. sayıda "Mübarek Günlerimiz" başlıklı yazıdan itibaren din temalı yazılar dergide yer alır. 94 yılından sonra da "Din ve Biz" başlıklı köşede Ramazan Bayramı ve Oruç, Kurban Bayramı ve Kurban, Hz. Muhammed'in Doğumu ve Çocukluğu, Peygamber Oluşu ve Duaları, Kur'an-ı Kerim başlıklı yazılar yayımlanır. Bu köşeyi Dr. Faruk Ermemiş hazırlar.[19]

4. Kuş Dergisi'nin Yazar Kadrosu:

Kuş dergisi Yugoslavya toplumunu oluşturan karma kültürün izlerini taşır. Kosova Türklerinin geçmişi, örf ve adetleri, kültürü, sanatı, bilhassa Türkiye ile ilgili çeşitli yazılara yer verildiği görülür. Bununla birlikte Yugoslavya'yı oluşturan Sırp, Hırvat, Boşnak, Karadağlı, Sloven toplumunun özellikleri ve değerlerinin tanıtıldığı da görülür. Derginin yazarları arasında sadece Yugoslavya'da yaşayan yazar ve şairler değil, Türkiye'den ve dünya edebiyatından da yazar ve şairler bulunur. Derginin dikkat çeken bir özelliği de hikaye, masal, şiir gibi eserlerin temasına uygun çizimlerin ve resimlerin kalitesinin yüksek olmasıdır. Ayrıca bu çizerlerin yayımlandığı ayın özellikleri ve tarihi olaylarıyla ilgili çizgi-hikaye türünde eserleri de öğrenciler tarafından ilgiyle ve merakla takip edilir. Kuş dergisinde eserleri yayımlanan isimleri aşağıda zikredilmiştir.

a. Şiir: Kuş dergisinin tüm sayılarında Kosova, Yugoslavya, Türkiye edebiyatının seçkin şairlerinin çocuk temalı şiirlerine çokça yer verilir. Şairler arasında; Necati Zekeriyâ, Şükrü Ramo, Nimetullah Hafız, İlhami Emin, Nusret Düşo Ülkü, Arif Bozacı, İskender Muzbeğ, Bayram İbrahim, Mürteza Büşra, Hasan Mercan, Ahmet S. İğciler, Osman Baymak, Güngör Gençay, Derya Altıntren, Enver Tuzcu, Şükrü Ramo, Sabit Yusuf, Avni Engüllü, Mehmedali Hoca, Fahri Ali, Zeynullah Halili, Ramadan Zeyneli, Abdülaziz İslami, Vehbi Kıkay, Zeynel Beksaç, Naim Şaban, Esad Mekuli, Özcan Micalar, Suphi Mazrek, Fikri Şişko, Kadri Kahya, Recep Şalayan, Mehmet Bütüç, Türkiye'den, Melih Cevdet Anday, Nazım Hikmet, Behçet Necatigil, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Yalvaç Ural, talip Apaydın, Rıfki Kaymaz, Hasan Ali yücel,

Namık Gökçay, Bülent Ecevit, Mevlana İdris Zengin, İsmail sezgin, Musa Tektaş, Tefik Fikret, Adnan Çakmakçioğlu, Tahsin Saraç, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat, Ceyhun Atıf Kansu, Ziya Gökalp, Abdullah Rıza Ergüven, Bestami Yazgan, Yugoslavya'dan İsmet Bekriç, Zdravko Ostoyiç, Nasih Kapiç-Çaç (Bosna Hersek), Gregor Vitez, Zvonimir Balog (Hırvatistan, France Filipiç, Niko Grantauer (Slovenya), Dobrica Eriç (Sırbistan), Dušan Curiş (Karadağ), Vidoe Podgoriç (Makedonya) gibi şairlerin çeviri şiirleri yayımlanır.

b. Hikâye: Fahri Kaya, Necati Zekeriya, Enver Baki, Ahmet S. İlgiler, Iskender Muzbeg, Hasan Mercan, Alaettin Tahir, Avni Abdullah, Süreya Yusuf, Altay Suroy, Nusret Dişo Ülkü, Salih Lika, Avni Engüllü, Sabit Yusuf, Recep Murat, Enver İlyas, Hüseyin Süleyman, Nuhi Mazrek, Mahmut Kıratlı, Yüksel Şengül, Mehmet Güler, Hasan Demir, Yüksel Pazarkaya, Aziz Nesin, Bekir Yıldız, Zeyyat Selimoğlu, Selim İleri, Ömer Faruk Toprak, Tarık Dursun K., Sabahat Emir, Kristina Brenkova, Branko Yurça (Slovenya), Vidoe Podgoriç, Gigor Popovski (Makedonya), Milenko Ratkoviç (Karadağ), Branko Çopiç (Bosna-Hersek), Tayyar Hatibi, Nikolay Nosov, Olivera Nikolova, Toma Slavkoviç, A. Kopriçiva, Çamil Batalı, Boris Boyaciski, Radolup Çilakeviç, Bojidar Timotiyeviç, Oliver Yankoviç, Rahman Deday, Rabintranat Tagora (Hindistan) Nakife Miftar gibi yabancı yazarların hikayeleri çeviri yoluyla yayımlanır.

c. Masal: Hüseyin Süleyman, Tarık Dursun K., Orhan Veli, La Fontene, Carlo Collodi, Grimm Kardeşler, Bestami Yazgan, Aziz Nesin, Sadettin Kaplan.

d. Tiyatro: Dušan Radoviç, Şerafettin Nebi, Lütfü Seyfullah, Aleksander Kuyuncinski, Lütfü Seyfullah, Necati Zekeriya, Sabit Yusuf, Enver Baki, Gülten Nobırda, Seseliya Meyrolos (Brezilya), Pihero Borgolini (İtalya).

e. Dil ve Edebiyat Yazıları: Ali Aksoy, Bekir Ay

f. Bilim-Teknik-Sağlık Yazıları: Dr. Salih Türkyılmaz, Dr. Ahmet Sınay, Gündüz Çakır .

g. Çizgi Roman: Yüksel Namılı, Şahap Karamahmutoğlu, Bahattin Atak, İhsan Kurt, Serpil Meral Tanyel, Muharrem Ak, Ahmet Yozgat, Sıtkı Kazancı, Mustafa Önsoy, Mustafa Kocabaş

5. Sonuç:

Kuş dergisi 1974-1999 yıllarında Kosova'da yayımlanan uzun soluklu bir çocuk dergidir. Sayfalarında başta şiir olmak üzere eğitim, kültür, edebiyat ve tarih gibi farklı alanlarda çeşitli yazılara yer verilir. Amacı çocukların eğitimine destek olmaktır. Dergide bir çok önemli isme rastlanır. Çocuklar için evlerde adeta bir okul kuran Tomurcuk, çok sayıda genç/yeni kalem erbabının yetişmesine de katkıda bulunur. Bu çalışmada Kosova Türk çocuk edebiyatında Kuş dergisi üzerinde durmaya çalıştık. Konunun daha iyi anlaşılması ve tespit edilen hususların gözden kaçmaması için bu bölümü maddeler halinde vermeyi uygun görüyoruz:

1. Dergi, çocukların kültürel alandaki eksikliklerini gidermek ve onların edebiyat dünyasına adım atmalarını sağlamak amacıyla. Gerçek gayesi, yeni neslin yetişmesinde okula, öğretmenlere ve ailelere yardımcı olmaktır. Kısaca derginin görevi, çocukların eğitimine destek olmaktır. Bilhassa davranış eğitimi üzerinde durur. Ayrıca ana dili öğretimi, kelime hazinesinin çoğaltılması, hayal gücü ve okuma alışkanlığı gibi konular ele alınır.

2. Kuş dergisi, Kosova ve Makedonya'da öğrenciler arasında yaygın olarak okunan bir dergidir. Dergide, okuma alışkanlığı, yazma zevki, öğretmen ve okul sevgisinin yanı sıra arkadaş sevgisinin nasıl olduğu hakkında da yazılar bulunur.

3. Dergide hikâye, çizgi roman, şiir, deneme, köşe yazısı, fıkra gibi türlerin yanında çocuklara yönelik bulmacalar da

bulunmaktadır. Ayrıca bazı popüler magazin haberlerine de yer verilir.

4. Dergi karma kültürün izlerini taşır. Kosova Türklerinin geçmişi, örf ve adetleri, müziği, kültürü, sanatı, bilhassa Türkiye ile ilgili çeşitli yazılara yer verildiği görülür.

5. Dergide geniş bir şair ve yazar kadrosu bulunur. Başta Makedonyada yaşayan Türk kökenli isimler olmak üzere, Yugoslavya ve Türkiye'den de çok sayı da isim bulunur. Ayrıca okuyucularına da sayfalarında yer veren dergi, bilhassa çocuklara öncelik tanınır. Onların yazma alışkanlığı kazanması arzu edilir. Bu yolla çok sayıda genç ismin yetişmesine katkı sağlar. İlk yazıları burada yayımlana önemli isimler yetişir.

Sonuç olarak Kuş, Kosova Türk çocuk edebiyatının kurulmasında son derece önemli bir dergidir. Çocukların eğitime yaptığı katkılar ile yeni kalemlerin yetişmesindeki çabaları alkışlanmaya değerdir. Çok sayıda yerli ve yabancı şair-yazar kadrosuyla, çocukların düşünce ve ruh dünyasına misafir olmak üzere yola çıkan dergi, maalesef diğer dergilerin uğradığı akıbetten kurtulamaz. 1999 yılında yayımlanan son sayısı tozlu raflardaki yerini alır. Umarız, bu derginin eksikliği hissedilmeden çocukların yüzlerini güldürecek nice yeni dergiler yayın hayatına katılır.

6. Kaynakça:

[1]İsen, Mustafa, "Varayım Gideyim Urumeli'ne, Türk Edebiyatı'nın Balkan Boyutu", İstanbul 2009, s.17.

[2] Okumuş-Demir-Çoban, (2014:253)

[3]Kaya, İ. Güven: Yugoslavya Türk Halkı Yazınına Gerçekçi Bir Bakış, Tan Yayınları, Priştine 1986, sayfa 10.

[4] Okumuş-Demir-Çoban, (2014:253)

[5] Okumuş-Demir-Çoban, (2014:252-267)

[6]Kuş, Sayı 5-6, Mayıs-Haziran 1979, s.5

[7] Ali Sirmen (1981:5).

[8] Kuş, Sayı:129, Nisan 1992, s.3

[9] Bedri Selim, TAN'ın sırasıyla ikinci müdür ve başyazarlık yapmıştır. İki dönem (8 yıl) bu görevde bulunur. KUŞ dergisi, Onun döneminde çıkmaya başlar. Bunun için Türkiye'den Tarık Dursun K. ve Mahmut Kıratlı kadroya alınır ve uzun dönem burada çalışırlar. Bedri Selim gençlik yıllarında Türkçe okullarda Biyoloji ve Kimya derslerini verir, Priştine "Meto Bayraktar" Türk İlkokulunun iki dönem müdürlüğünü yapar. TAN kitap dizisinde "Yugoslavya Türk Hikaye Antolojisi" kitabını çıkarır. Bir dönem eski Yugoslavya'nın Ankara Büyükelçiliğinde Kültür Ateşesi görevinde bulunur. Oradan emekliye ayrıldı ve şu an Türkiye'de yaşıyor.

[10] Kemal Şaban TAN gazetesinin teknik sorumlusudur. Gazetenin matbaadan çıkışına kadar tüm teknik görünüş ve detaylarını planlaştırıp uygulamakla görevlidir. Bir dönem Priştine "Vuk Karaciç" ilkokulu müdürü olan Kemal Şaban 90'lı yılların başında Türkiye'ye göç ederek Tekidağ'a yerleşti.

[11]Künye bilgileri farklı olduğu için 1985 yılından sonra yayımlanan sayılar tablo 2'de incelenmiştir. Her yıldan bir sayı incelenmiştir.

[12]Raif Virmişa, "Editörden Merhaba", Kuş, S.150. s.2.

[13] Kuş, Sayı 139, Ekim 1995, s.2

[14] Kuş, Sayı 5-6, Haziran 1991 s. 8-9, Diyanet Çocuk dergisinden alınmıştır.

[15] Kuş, Sayı 3, Mart 1991 s. 8-9, Diyanet Çocuk dergisinden alınmıştır.

[16] Kuş, Sayı: 9-10, Kasım-Aralık 1979, s.19

[17] Kuş, Sayı: 3, Mart 1986, s.3

[18] Kuş, Sayı 7-8, Ekim-Kasım 1991,

[19]Kuş, Sayı:142, Nisan-Mayıs-Haziran 1996, s.17, TRT Ankara Radyosu Müdür Yardımcılığı görevini yürütmektedir.

MAMUŞA

Ahmet İğciler

Prizren belediyesinde
Düzlük ova ötesinde
Yaşar kendi yöresinde
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Civarında eşi yoktur
Eski töreleri çoktur
Gönülleri fazla toktur
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Kendi dili konuşması
Söylenir türkü koşması
Kadınların dolması
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Beşbinden fazla nüfusu
Meler çobanın kuzusu
Tüter sobanın borusu
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Mahmud Paşa'dır camisi
Pek uludur minaresi
Herkesindir sevgilisi
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Şerefede kandilleri
Namaz kılar müminleri
Kur'an okur küçükleri
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Hacı Ömer İlkokulu
Türkçe okur her çocuğu
Diplomalı profesörü
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Derneğinde çalar sazlar
Hovardalar mendil sallar
Aşık olur sevdalılar
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Türkologu tarihçisi
Fakülteler birincisi
Hepsidir köyün incisi
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Doktoru var hemşiresi
Okullarda talebesi
Bağlarında kış meyvesi
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Doçent doktor avukatı
Bitirenler şarkiyatı
Gelişiktir din hayatı
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Göçler oldu boş kalmadı
Yeni gelenler olmadı
Kalan evler kapanmadı
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Sayımlarda değişmedi
Kimliğini yitirmedi
Nüfusu da eksilmedi
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Yeşil ova çayırıları
Meşhur olur mahsulleri
Küçüktür bayırları
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Bereket var toprağında
Bol su akar ırmağında
Sürü otlar çayırında
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Sık sık olur düğünleri
Pek süslüdür gelinleri
Çabuk büyür küçükleri
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Değirmeni çayevleri
Çok ustadır berberleri
Yolcu taşıyan büsleri
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Dere boyu saat kule
Çanı çalar bile bile
Konu olur yazı dile
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Baharda Topluva coşar
Suyu teknesini aşar
Tarlaları dolar taşar
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Bakımevi postanesi
Yeni yerel dairesi
Halın deli divanesi
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Zekeriya yazın kolu
Şairleri pektir dolu
Herkes tutar doğru yolu
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Roman öykü yazarları
Basılmıştır kitapları
Çoğu gezer dünyaları
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Hıdrellezde martıfalı
Sallanır salıncakları
Mani söyler aşıkları
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Tumba'dadır su deposu
Kuru kalmıştır borusu
Toprağı sürer dorusu
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Bütün evlerde var pınar
Suyu bahçeleri sular
Bahçelerde kuşlar konar
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Beş yüzü aşkın evleri
Bahçelerde var gülleri
Şirin öter bülbülleri
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Ekmek atar fabrikası
Döner çanak antebası
Kışta eser fırtınası
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Mandaları inekleri
Encik uçar leylekleri
Kışın gelir ördekleri
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Birlik'tir devlete rakip
Rizam da ediyor takip
Kalite bunlara nasip
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Düğünlerde davul çalar
Ortalıkta cambal oynar
Aşıkların içi kaynar
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Tarlaları adam dolu
Dört bir yana gider yolu
Topluva'dır Drim'in kolu
Güzel Mamuşa Mamuşa.

Aşık AHMET'im yazarım
Mamuşalılar yaranım
Anıları karalarım
Güzel Mamuşa Mamuşa.

MAVİ KUYRUKLU EJDERHA

Elif KÖPRÜLÜ, Kerkük - IRAK

Şehrin en ışıltılı caddeleri geride kalıyordu. Gün henüz kararmamıştı ancak ay parıl parıldı. “Mutlu Oyuncaklar Dükkanı” tabelası küçük oyuncak dükkanının hemen üstünde, rengarenk ışıklarla çerçevelemişti. Hava ne kadar soğuk olsa da, karanlık sokaktaki oyuncak dükkanının ışıltısı epey sıcak görünüyordu. Oyuncakçılar Mahallesi'nin diğer bütün oyuncak dükkanları zamanlakapatmışlardı. Duvarları küflenmiş, birkaç basamaklık mermer merdivenleri toz tutmuş, vitrinleri bomboş bırakılmıştı. Duvarlarındaki süslemeleri artık döküntülerden ibaretti. Birkaç yıl öncesine kadar pek hareketli olan mahallenin şimdi bu halde olmasına dair tek bir inanışları vardı. O da, hepsinin uğurlu oyuncaklarını kaybetmiş olmasıydı. “Mutlu Oyuncaklar Dükkanı” hariç...

Yaşlı kadın elindeki kahve kupalarıyla birlikte dikdörtgen masanın yanına geldi. Üzerindeki çiçekli elbisenin beyaz yakaları ve başına taktığı sarı papatya rengindeki tokasıyla tıpkı bir bez bebeğe benziyordu. Kupaları masaya bıraktı ve vitrindeki oyuncakların tozunu almakta olan eşine seslendi.

“Artık kimse vitrinimizdeki oyuncaklarla ilgilenmiyor, kendini bu kadar yormana gerek yok”, dedi.

Hakikaten de öyleydi. Sokak oldukça ıssızdı. Hele ki akşam saat beşte, yaşlı çift de dükkanlarını kapatıp gidince orada duyulan tek şey oyuncakların nefesi olurdu... “Haklısın”, dedi üzüntü içinde. Elindeki tüylü sopayı bir kenara bıraktı. Beli iki büklüm olmuştu. O da masaya geçip, eşinin yanına oturdu.

“Bugün hiç müşteri gelmedi”, dedi yaşlı kadın. “Gerçi gelenlerin çoğu da ejderhamıza talip oluyor. Ama onu nasıl satarız? O bizim uğurumuz ve paha biçilemez bir parça” Kahvesinden birkaç yudum alan yaşlı adam eşine baktı. Haklıydı, artık bu ışıltılı dükkanın da yaşı geçiyordu. Onu canlandırmak için birkaç oyuncuğa yeni dost gelmeliydi. Yoksa bu üzgün bebeklerin, ufak ve renkli demirden oluşan dönme dolapların, tek boynuzlu atların ve hatta metrelere uzanan trenlerin yalnızlıktan solup gitmesi şaşırılacak şey değildi. Yaşlı çift, oyuncakların bir ruhu olduğuna inanıyorlardı. Tıpkı bir zamanlar diğer dükkanlarda satılan ve şimdi nerede olduğunu bilmedikleri oyuncaklar gibi. Onlar için bütün oyuncaklar sevimliydi. Peri kızlarının olduğu kadar tek gözlü devlerin de... Her şeyin bir ruhu vardı, evet. Bu ruhlara sahip çıkan şey ise, Mavi Kuyruklu Ejderha'ydı...

Yaşlı çift bunları düşünürken cam kapının üzerindeki çanlar şarkı çalmaya başladı. Kapıyı açan kızıl saçlı genç bir kadındı. Daha çok yolunu kaybetmiş birine benziyordu.

“Merhaba”, dedi, parmaklarındaki renkli yüzükleri çevirirken. Belli ki utangaç birisiydi.

Yaşlı çift heyecanla ayağa kalktılar. Oturdıkları yeri düzeltme gayretine girdiler. Genç kadını içeriye davet edip,

katlı sandalyelerden birini açtılar ve onu oturması için davet ettiler.

“Hoş geldiniz”, dedi yaşlı adam. Kendisi de, eşi de oturuyorlardı.

“Önce hanımefendiye bir kahve ikram edelim. Oyuncaklara sonra bakarız”, dedi yaşlı kadın.

“Zahmet etmeseydiniz”, diyerek atıldı genç kadın ve “oyuncaklara bakmaya gelmemiştim ben”, diyerek ekledi. Yaşlı çift merakla birbirlerine baktılar. Sonra kendileri de oturdular.

“Peki öyle ise neden gelmişsiniz?”, diye sordu yaşlı adam. Genç kadın gözlerini etrafta hızla gezdirdi. Sonra yaşlı adamın arkasında kalan duvarda asılı, tahta çerçeve ile çevrelenmiş cam kutudaki ejderhayı gösterdi.

“Bunun fiyatı nedir?”, diye sordu. Yaşlı çift tekrar birbirlerine baktılar ve aynı anda omuzlarını silktiler.

“O... o satılık değil hanımefendi”, dedi yaşlı kadın.

“Öyle mi?”, dedi genç kadın. Üzerindeki yeşil kabanının yakasını düzeltti. Boynundaki pembe atkısının genişletti.

“Sanırım buraya geliş sebepimi anlatırsam daha açıklayıcı olurum”, dedi genç kadın.

“Sizi dinliyoruz”, diyerek karşılık verdi yaşlı kadın.

“Bu şehre daha önce hiç gelmemiştim. Ufak bir kasabada küçük bir oyuncakçı dükkanımız vardı. Ailemle birlikte oyuncaklar yapıp satardık” Genç kadın bir an duraksadı, gözlerinden birkaç damla yaş akacak gibi oldu. Atkısının kenarıyla göz pınarlarına dokundu. Ardından, “bir süre sonra oyuncaklar kasabamızda rağbet görmemeye başladı. Hiç kimse onlarla ilgilenmiyordu. Ailem o kadar üzümüşlerdi ki oyuncakların hepsini evimize taşıdılar. Sonra da dükkanımızı kapatmak zorunda kaldılar”, dedi.

“Çok üzgünüz. Öykünüz bu mahalledeki diğer oyuncakçıların öyküsüne benziyor. Onlar da hepsi gittiler. Artık kimse uğramaz oldu”, dedi yaşlı kadın.

“Ama sizin dükkanınız hâlâ var, öyle değil mi?”

“Bizim de günlerce hatta haftalarca gelenimiz olmaz”, dedi yaşlı adam.

“Burada çalışmama izin verirseniz akşamları trafikte bekleyen veya kaldırımlarda yürüyenlere dükkanınızdan bahsedirim. Onlara adresinizi bile veririm. Bu sayede müşteriniz de olur”

Yaşlı çift önce birbirlerine baktılar sonra ise kahkaha atarak güldüler. Çok sürmeden kendilerini toparlayıp genç kadına döndüler. “Bu dediğiniz mümkün değil hanımefendi. Zaten biz de oyuncaklarımızı yalnız bırakmamak için buraya gelir, akşam beş olunca döneriz. Bir nevi gelenek gibi”, dedi yaşlı adam.

“Sizden hiçbir ücret talep etmeyeceğim. En azından bir haftalık. Hem oyuncaklarınızla ilgilenirim, hem de burada kalırım. Kasabama dönenene kadar...”

Genç kadının kızıl saçları ve renkli giysileri, onu inanılmaz

sempatik kılıyordu. Saçındaki tokalardan botuna kadar her şey rengarenki. Sanki bir oyuncak paketinden fırlamış gibiydi. Belki de bir çizgi film karakterine benziyordu. “Ama nasıl olur, bilemiyorum”, dedi yaşlı kadın. O sırada eşine bakarken gözleriyle konuşmaya başlamışlardı. “Giderken kapıyı üzerime kitleyebilirsiniz. Hem kepenkleriniz de var. Hırsız olduğumu düşünmenizi istemem”, dedi genç kadın. Sesi titriyordu. Bir o kadar da yalvarıcı bakışları vardı.

Sonunda “pekiyi”, dedi yaşlı çift. “Pekiyi, kalabilirsiniz. Eğer dediğiniz gibi müşterilerimiz olursa, sizinle haftalık için de anlaşırız. Olur mu?”, diyerek eklediler. O gün saat altıya kadar oyuncakçıda kalıp, genç kadın ile sohbet ettiler. Evlerine dönmeye önce kapıyı kilitlediler ve kepenkleri indirdiler...

Aradan birkaç gün geçti. Genç kadın her sabah erkenden uyanıp oyuncakların tozunu aldı. Onların ruhunu hissetti ve onlarla sohbet etti. Yaşlı çift geldikleri zaman memnuniyetle başlarını salladılar. Aradan birkaç gün daha geçince oyuncakçıya birer-ikişer müşteriler gelmeye başladı. Hem genç kadın hem de yaşlı çift durumlarından oldukça memnunsular. Genç kadın, hem oyuncaklara hem de müşterilerden aldığı ücretlere o kadar dikkatli davranıyordu ki yaşlı çift kendilerinin bile bu denli titiz olmadıklarını fark ediyordu. Günler ilerledikçe artık oyuncakçıdan ayrılırken kapısını kilitlemiyor, kepenkleri de indirmiyorlardı. Oyuncakçının anahtarı genç kadında kalıyordu. Oyuncaklar tertemiz, eskiden gelişigüzel atılan parçalar ise daha düzenli dizilmişti. Böylece herkes mutlu, masalımsı bir öyküde kaybolmuşçasınaydılar...

Tüm bunlar yaşanırken tamı tamına bir ay geçmişti. Yaşlı çift oyuncakçıya nadiren uğramaya başlamışlardı. O gün kış bulutlarının ilk karlarını döktüğü gündü. Yaşlı çift, bir tepsi turta ve sıcak kahve eşliğinde oyuncakçıya geldiklerinde kapıda durdular. Öğleden sonra olmasına rağmen dükkanın ışıkları kapalıydı. Kepengi açık ve tabelası ruhsuzdu.

“Burada neler oldu?”, diye sordu yaşlı kadın. Yaşlı adam hızla içeriye girdi. Ortalık darmadağındı. Bir gün öncesinde ruhuyla oyuncakçıda gezen oyuncaklar birer ölü gibiydiler. Yaşlı adamın omuzları düştü. Kirpikleri ıslandı. Zorlanarak başını kaldırdı ve gözleri Mavi Kuyruklu Ejderha'nın asılı olduğu boş çivilere takıldı. Orada yoktu. Başını tekrar yere eğdi. Yavaşça yürüdü ve eşinin yanına döndü. Saatlerdir duran kar yeniden yağmaya başladı. Senelerdir yanan “Mutlu Oyuncaklar Dükkanı”nın ışığı ise sonsuza dek söndü...

İbrahim Hanedanoğlu
Salihli-Türkiye

Yükseliş

Yaşayan bedenlerden ruh çıkınca devreden
Tpkı bir robot gibi makınalaştı beden

Sönmüş bir ampul gibi kafatasında fikir
Beyinleri karartmış düşüncelerde hep kir

Gönüllerde muhabbet yerine hakim nefret
İnsanlık; insanlığa yıllar boyudur hasret

Sevgi, şevkat, merhamet atılınca kalplerden
Kötülükler doldurmuş zihinleri her yerden

Arzular yükseklere ipi kopmuş uçurutma
Yükseldikçe yükseldi ulaşamadı Hakk'a

Ne büyük bir felaket yaşamak da yaşamak
Her yanında o varen O'na ulaşamamak

Faniler dünyasında bakinin meftunuyuz
İsyân, küfür ve gaflet işte bizler hep buyuz

Gerçek yükseliş ise her an gelerek aşka
Alınlar secdedeyken ruhlar çıkmalı arşa

İbrahim Arslan
Priştine-Kosova

MEKTUP ÖZLEMİ

Artık mektup yok,
Mesaj var, pulsuz.
Söz, işaret klavye tuş işi,
Nerde o kalpler çiçekler elişi,
sığmayan kelimelerin yandan inişi.
Üç gün, beş gün, bir hafta, ay bile;
Sürerdi o heyecan,
mektup gelecek diye.
Önce gönderene, pula, üzerindeki tarihe,
hani bakardık,
O heyecan, yok artık.
Sarı posta kutuları,
dünün antikasını ancak,
Kalmadı ki Postacıya mektup soracak.
Cansız, renksiz, ömürsüz Mailler çok
Ne ev, ne iş adresine artık,
mektup yok.

Kalk Gidelim Rumeli'ye

Değerli okurlar, bu sayımızda gazeteci-yazar ve öğretmen Reşit Hanadan'ın geçenlerde yeni yayımlanan "Kalk Gidelim Rumeli'ye" adlı romanından sizlere bir tadımlık sunuyoruz. Bu bölümde yüzyıllar önce Osmanlı tarafından Balkanlarda fethedilen toprakların Müslümanlaştırılıp Türkleştirilmesi amacıyla Anadolu'dan Rumeli'ye gönderilen yeleşimciler arasında Prizren ile Mamuşa'ya gelip yerleşen Tokatlı birkaç ailenin ilk günleri anlatılıyor

Öğleye doğru, sırtını tepeleri karlı, yeşil, mor koyaklarla dolu dağlara veren ve uzaktan bakıldığında göze ilk çarpan dağın tepesine kurulmuş kalesi, yamacına kurulmuş şirin evleri, ince minareli camileri, çan kuleli kiliseleri ile insanı adeta büyüleyen kente dayanmışlardı.

Kervanbaşı'nın daha yolun yarısında mutasarrıfa gönderdiği bir atıyla şehre yaklaştıklarını haber vermesi üzerine sancağın ileri gelenlerinin yanı sıra kente giren ana yolun her iki tarafına dizilen ahali tarafından "Hoş geldiniz sefalar getirdiniz..." denilerek selamlanan başını iki eşeğin çekip yanı başlarında da Zülfikar Ağa'nın yürüdüğü at, katır, deve, at arabalarından oluşan yol yorgunu kervandakiler bu görkemli karşılama üzerine hayatlarında ilk kez kendilerini savaştan zaferle dönen savaşıçılara benzetmekten alıkoyamadılar. Şimdiye kadar ancak örenlerde gördüklerine benzer bir coşkuya karşılanmaları, Tokat'ta yola koyuldukları sırada kendilerini uğurlamaya çıkan erkanın yanı sıra Zülfikar Ağa'nın bile yol boyunca sık sık sözünü ettiği gibi merkezine doğru ilerledikçe her yünüyle daha da belirginleşen ince minareli camileri, kiliseleri, bakımlı evleri, hamam, köprüleriyle gerçekten de varlıklı, mutlu, hoşgörülü insanların yaşadığı yeryüzünde cennetten bir köşeye geldikleri yolundaki umutlarını artırıyor. Kentin merkezine doğru ilerledikleri sırada her iki tarafına da kendilerini ellerini kaldırarak selamlayan ahalinin dizildiği caddenin sağ tarafında bacasından siyah dumanların çıktığı hamamı görüp yolculukları boyunca hiç yıkanıp paklanamadıklarını anımsadıklarında içlerini çekmekten kendilerini alamadılar.

At, eşek, katır ve develerin boyunlarındaki çingiraklardan çıkan sesler arasında ilerleyen kervan Arasta diye adlandırılan çarşının önüne geldiğinde sola sapan yoldan dere kıyısına çıkararak dağların arasındaki koca yarıktan aşığıya doğru çağlayarak akan deredeki suyun geldiği tarafa doğru ilerlerken Deli Derviş te Kervanbaşı Zülfikar Ağa'nın kaş göz işareti üzerine bir elinde bağlaması, diğer elinde de bohçası olduğu halde kimsenin dikkatini çekmeden aylarca birlikte yol yürüdüğü kervandakilerin arasından ayrılarak çarşıdaki kalabalığa karıştırdı.

Dere kıyısına çıkıp Maraş'a doğru ilerleyen kervanı görmek amacıyla Arasta'daki dükkanların önlerinde dolaşan müşterilerin yanı sıra dükkan sahipleri de bu sırada ne olup bittiğini anlamanın merakı içerisinde etrafi seyretmeye başlamışlardı. Müslüman ahali, özellikle esnaf yerleşimcilerin ev inşa etmek, dayayıp döşemek, yiyip içmek, geçinmek için tüketimi artırarak ticaretin canlanmasına, dolayısıyla da ekonominin güçlenmesine katkı sunacakları gerekçesiyle

yeni gelenleri büyük bir hoşgörülle bağrılarına basıyorlardı. Avlusu dereyle karşıdaki dağın tepesine kurulu kaleye bakan Gazi Mehmet Paşa Camisi'nin önünden dere kıyısındaki yola kadar uzanan medresenin müderrisleriyle öğrencileri de yeni gelenlerle Müslümanlık ile Türklüğün daha da gelişip güçleneceği gerekçesiyle coşarken Hristiyanların, özellikle de Sırp ahalinin hal ve tavrından yeni gelen bu kervanla birlikte kahroldukları anlaşılıyordu. Bunu, Sırp Ortodoks Kilisesi Ruhban Okulu'nun balkonunda kahvelerini keyif içerisinde höpürdeterek içtikleri bir sırada derenin karşı tarafında bulunan Gazi Mehmet Paşa Medresesi'nin daha kentlerine girer girmez ortalığın insan, hayvan, araba sesleriyle kaplanmasına neden olan kervanı seyrederek coşkuya boğulan müderrislerle talebelerine gıptaıyla bakıp duran papazlarla öğrencilerin çehrelerine çöken kaygıdan da anlamak mümkündü. Epey kaygılı oldukları anlaşılacak papazlardan en genç olanı bu sırada okullarının müdürlüğünü de yapan Miloviye adındaki Prizren Sancağı Metropoliti yaşlı piskoposa:

-Sırp Çarı Duşan'ın yurdu her gün buralara yerleşmek için gelen Müslümanlarla dolup taşıyor Efendim, dedi.

-Maalesef şimdilik öyle Sava, diye söylendi Metropolit Miloviye soruyu soran genç papaza içini çekerek. Ama Doğu'da yaşanan gelişmeler bize gelecekte umudumuzu yitirmememiz gerektiğini söylüyor.

-Öyle mi dersiniz Efendim, diye sordu başka bir papaz?

-Tabii... diye açıklamaya başladı Metropolit Miloviye. Gelen haberlere göre Osmanlı Padişahı Sultan III. Selim şu sıralar İstanbul'daki yeniçeri isyanından zaten baş kaldıramıyormuş. Buralardan yeniçeri yapmak için devşirme olarak topladıkları Hristiyan çocuklarının akılları başlarına gelip te kılıçlarını doğu sınırında cereyan eden savaşlarda Ruslarla Avusturyalılardan çok padişah taraftarlarına sallamaya girişince Padişah'ın saltanatı bile tehlikeye düşmüş bulunuyor. Yakında taht kavgaları da başlayınca Kosova Meydan Muharebesi'nde can veren çilekeş yüce Çarımız Lazar'ın intikamı konusundaki çabalarımız giderek dal budak salacaktır. Sırbistan'daki vatanseverlerin de Avusturya ile Rusya karşısında geri çekilen Osmanlı'ya karşı başkaldırmaya başladıkları yolunda sevindirici haberler geliyor. Avusturya ve Rusya'ya karşı giriştiği savaşlarda her geçen gün kalelerini tek tek kaybedip geri çekilmek zorunda kalan Osmanlı'nın da er veya geç sonu gelince yeni gelen şu yerleşimciler dahil Müslümanların hepsi de kaçacak delik bulamayacaklardır.

/.../

Metropolit'in bu sözleri içini çekerek sarf etmesine neden olan kervan bu sırada Zülfikar Ağa'ya yol gösteren bir görevlinin eşliğinde dere boyunca biraz daha ilerledikten sonra köprüye vardığında derenin karşı tarafında, dere ile üzerinde kalenin bulunduğu dağın arasında küçük bir camiyle koca bir çınarın yer aldığı Maraş denilen meydana alındı. Vakit ikindiye devriliyordu. Kervanbaşı'nın "Çadırları alıp kurmaya başlayın..." yolundaki talimatı üzerine kadın erkek, çoluk çocuk tümü de yerleştirilecekleri yerler belli olana kadar Mutasarrıf tarafından geçici olarak kalmaları öngörülen meydana kuracakları çadırlarını açarak çullarını serip eşyalarını yerleştirmek üzere hummalı bir çalışmaya giriştiler. Aradan bir süre geçtikten sonra, tam da çadırlarını kurup eşyalarını da yerleştirdikleri bir sırada gelen kal seslerinin ardından derenin üzerindeki küçük taş köprüde kılık kıyafetlerinden önemli kişiler oldukları anlaşılan birkaç atlı görününce başlarını o tarafa doğru çevirip baktılar. Kervanbaşı Zülfikar Ağa'nın "Mutasarrıf Rüstem Paşa geliyor..." demesi üzerine kalan ufak tefek işlerine ara veren yerleşimciler kendilerine doğru ilerleyenleri karşılamaya çıktılar. Paşa yanına Subaşı, kadı ve müftüyü de almıştı. Köprüden derenin beri tarafına çıkar çıkmaz Subaşı boyun damarlarını şişirerek "Mutasarrıf Rüstem Paşa'mız geliyor!..." diye bağırınca yerleşimcilerin tümü de gelenleri el pençe divan durarak saygıyla karşıladılar. Gelenler atlarının üzerinde oldukları halde Zülfikar Ağa'nın yanına yaklaştıkları sırada dizginini kıştırdığında gür yeveli boynunu gererek yavaşlarken kişneyip ön ayaklarının toynaklarıyla yeri eşelemeye başlayan beyaz atın üzerindeki düzgün giyimli, baş sarıklı, kır saçlı sakallı, sarığında tıpkı Tokat Valisi'nin sarığında gördüklerine benzer iki tuğ bulunan Mutasarrıf Rüstem Paşa karşısında el pençe divan duran yerleşimcilerden bir adım önde saygıyla bekleyen Kervanbaşı'na mağrur mağrur bakarak seslendi:

-Şehrimize hoş gelmişsiniz Zülfikar Ağa.

-Sizi böyle sağ salim, afiyette görünce daha da hoş olduk Paşam.

-Yerleşimcileri yine sağ salim getirip kavuşturmuşsunuz şehrimize...

-Allah'ın izniyle Paşam.

-Yolculuk sıkıntılı geçmemiştir inşallah.

-Allah'ın izniyle iyi geçti sayılır Paşam, ama...

-Yolunuzu yoksa yine eşkıya falan mı kesti?

-Üsküp'ü geride bırakmıştık ki, Kaçanık Geçidi'nde yolunuzu kesmeye çalışan melun eşkıyaları güç de olsa adamlarımla sonunda defetmeyi başardık. Ne var ki bu sefer yol boyunca eşkıyaların yanı sıra sel ve su baskınlarıyla da epey cebelleşmek zorunda kaldık Paşam. Sel, yağmur sularından yıkılan köprüler, bozulan yollar bize epey sıkıntı verdi.

Rüstem Paşa sağ eliyle gür bıyıklarını burarken yanındakilere dönerek:

-Yolları bir an önce onarıp eşkıyalardan da temizleyesiniz, dedi.

-Baş üstüne Paşam, dediler. Zaten uğraşıyoruz. Birkaç eşkıya daha kalmıştır. Onları da tepeleyeceğiz inşallah.

Rüstem Paşa atının üzerinden inmeden bu kez önünde el pençe divan bir halde dururken yapılan sohbeti pür dikkat dinleyen yerleşimcilere dönerek huzur, güven verici bir sesle devam etti konuşmaya:

-Sizler de hoş gelmiş, sefalar getirmişsiniz.

-Hoş bulduk Paşam, dediler hepsi de bir ağızdan.

Rüstem Paşa devam etti konuşmasına:

-Ulu Padişahımızın buyruğu, yüce devletimizin girişimiyle İslam'ın, milletimizin, devletimizin fetihler esnasında şehit kanıyla sulanmış bu topraklarda da güçlenip kalkınması, gelişmesi ve de bekasının sonsuz olması amacıyla yeni gelenlerle iskan edilerek Müslümanlaştırılıp Türkleştirilmesi yolundaki çalışmalarımız devam etmektedir. Sizler de Anadolu'nun bağrından zaten bu kutsal davaya hizmet amacıyla gönderilmiş bulunuyorsunuz. Yeni yurdunuzda her türlü gaile ve dertlerden uzak, huzur ve mutluluk içerisinde geçirmeyi umduğunuz hayata kavuşabilmeniz için elimizden gelen yardımı sunacağımızdan endişeniz olmasın. Şehirde yaşamak isteyenlere şehirde, kırdan yaşayıp çiftçilik yapmak isteyenlere de kırdan gerekli her türlü yardımı yapmanın boynumuzun borcu olduğuna bilmenizi isterim.

-Allah önce Padişahımızdan, sonra da sizden razı olsun Paşam. Devletimize de zeval vermesin, diyerek karşılık verdiler bir ağızdan yerleşimciler.

-İnşallah... dedi Rüstem Paşa. Yerleşip yaşayacağınız yerler belli olana kadar geçici olarak birkaç gün burada kalacaksınız. Her türlü ihtiyacınız tarafımızdan karşılanacaktır. Bu konuda hiç tasalanmayasınız...

-Allah sizden razı olsun Paşam...

Rüstem Paşa yeni gelen her kervandaki yerleşimcilerden önemli bir kısmını alevi vatandaşların oluşturduğunu, koca imparatorluğun belirli bölgelerinde zaman zaman ortaya çıkarak ortalığı ateş gibi yakıp kavuran isyanların mezhep tartışmaları, dolayısıyla da Sünni-Alevi anlaşmazlığından kaynaklandığını bildiği, payitaht ile Anadolu'da kanın gövdeyi götürmesine neden olan bu kavga ve isyanların Rumeili'ye de sıçrayabileceğinden endişe ettiği için konuşmasının sonunda babacan tavırla yerleşimcilerle bazı tavsiyelerde bulunmaktan da kendini alamadı:

-Hepiniz dini İslam'ın özüne bağlı kalarak hoşgö-

rüye, saygı ve sevgiye önem veresiniz. Bağlı olduğunuz mezhepler, müridi bulunduğunuz tarikatlar buna engel oluşturmaz. Ve bu arada tebaamız olan gayrimüslimlere dahi hoşgörünüzü esirgemeyesiniz...

-Tasalanmayasınız Paşam, dediler yine bir ağızdan. Biz buralara kaygı duyduğunuz o ayrılıkları zaten arkamızda bırakıp ta geldik.

-Ala, ala... çok güzel söylediniz. Zaten yapılması lazım gelen de budur.

Bu arada üç dört arabaya yüklenmiş koca kazanlar içerisinde derenin karşı tarafında, az aşağıdaki Gazi Mehmet Paşa Camisi önünde yer alan medresenin mutfağında hazırlanan çorbalarla yemekler de getirilince yerleşimcilere dönen Rüstem Paşa:

-Yol yorgunu ve aç olduğunuzu biliyorum. Getirilen şu kazanlardaki yemeklerle karnınızı önce iyice bir doyurun. Karşıda görünen hamamı da sabaha kadar sizlere tahsis etmiş bulunuyoruz. Yemeğinizi yedikten sonra önce hanımlarla çocuklar, ardından da erkekler olmak üzere hepiniz gruplar halinde gidip paklanabilirsiniz.

-Elleriniz dert görmesin Paşam.

-Adamlarım yarından tezi yok hepinizle ayrı ayrı görüşüp yerleşmeyi düşündüğünüz yerler hakkında bilgimize baş vuracaklardır. Devletin şefkatli kolları arasında bulunduğunuzu sakın ola aklınızdan çıkarmayasınız. Kapımızın her zaman ve hepinize açık olduğunu da bilmenizi isterim.

-Eksik olmayınız Paşam...

Paşa'nın söylediklerini can kulağıyla dinleyen Emine kocası Osman'ın kulağına eğilerek:

-Paşa'nın sözlerine bakılırsa durumumuz iyiye gideceği benzer, dedi.

-Ben de aynı fikirdeyim, dedi Osman karısına. Bak-sana ne güzel konuşuyor. Birkaç gün daha dişimizi sıktıktan sonra inşallah yerimizi yurdumuzu kuracağımız araziye de kavuşuruz.

-İnşallah beyim, dedi karısı.

-Çocuklar nerede?

Emine dere kenarında oynayan çocukları göstere-rek:

-İşte orada akranlarıyla oynarlar, dedi.

Bu arada Rüstem Paşa tekrar konuşmaya başlayınca söyleyeceklerine kulak kabarttılar:

-Yerinden yurdundan, yakınlarından ayrılmanın ne kadar acı, zor olduğunu görev icabı sık sık yer değiştirmek zorunda kaldığım için iyi bilirim. Sizin buralara gelip yerleşmekle yaptığınız da bu toprakları fethedenlerin kanlarını akıtırlarken yaptıkları kadar kutsaldır. Buralarda kök salacak olan çocuklarınız ve torunlarınızla devletimizin giderek daha da güçlenip gelişeceğine katkı sunacağınıza olan inancımız tamdır.

-İnancınızı boşa çıkarmayacağız Paşam.

-Hadi şimdi afiyetle karnınızı doyurun. Bahtınız açık olsun.

-Sağ olasınız Paşam.

Sabah dağ başında yaptıkları kahvaltıdan bu yana bir şey yemedikleri için küçüğü büyüğüyle hepsi de zaten kurtlar gibi acıkmışlardı. Karınlarını iki ay süren bu zorlu yolculukları boyunca görüp yiyemedikleri birbirinden leziz çorbalar, yemekler, tatlılarla doyurduktan sonra kendilerini görmeye gelen meraklı ahali ile keyif içerisinde sohbet daldılar. Bu arada adamlarına at, deve, katır ve eşeklerini toplatıp dağın dibine çekirdikten sonra karşılarına geçen Kervanbaşı Zülfikar Ağa da kendileriyle vedalaşmak amacıyla konuşmaya başlamıştı:

-Allah'ın izniyle sizleri buraya kadar kazasız belasız, sağ salim bir şekilde getirdim. Bundan böyle sizlerle şehrin mutasarrıfı ilgilenecektir. Artık burada ayrılıyoruz. Hepingize mutlu, huzur dolu bir hayat dilerim. Bahtınız açık olsun. Hakkınızı da helal edesiniz.

-Helal olsun Aşam, diye seslendiler. Allah razı olsun. Söylediğiniz gibi başımıza bir hanel gelmeden hepimiz de sağ salim vardık geleceğimiz yere.

Kadınlar çoluk çocuklarını önlerine katarak hama paklanmaya gittiler. Kervanbaşı hayvanlarını alıp adamlarıyla kalacağı hana giderken yatsı ezanı da okunmaya başlamıştı. Zülfikar Ağa'yı uğurlayan erkeklerden bir kısmı namaz için kentin önceki mutasarrıflarından Maksut Paşa tarafından yanı başlarındaki koca çınar ağacının yakınında yaptırılan ufak ama zarif camiye doluşurken ken-

dilerini pek yorgun hissetmeyenler ise taş köprüden yolun karşı tarafına çıkarak ramazan aylarında iftar vakti ince minaresinden yeşil bir bayrak sallandığı için halk arasında daha çok Bayraklı Cami diye anılan Gazi Mehmet Paşa Camisi'nin yolunu tuttular. Namazın ardından çadırlarını kurdukları dere ile dağın arasında kalan meydana döndüklerinde tekrar bir araya geldiler. Osman yatsı namazını kılmak için Berber Ömer ve Nalbant Salih'le birlikte Bayraklı Camisi'ne gitmişti. Dere kıyısındaki asırlık çınar ağacının altında derenin daha yukarılarına kurulmuş su değirmenlerinde köylülerin getirdikleri buğdayları öğütmek için ha bire dönüp duran değirmen taşlarına çarpan çakıldakların dere suyunun şırıltısına karışan seslerini dinleyerek soluklandıktan sonra akıllarına nasılsa Deli Derviş gelince birbirlerine sorarcasına bakiştikten sonra Osman:

-Yahu, bu Deli Derviş de nereye kayboldu ki?...diye söylendi. Ne zamandır göremedik kendisini.

-Öyle ya, diyerek hak verdi kendisine Nalbant Salih te. Çadırları kurup yerleşme, paşanın ziyareti, yemek, namaz derken şaşırıp kalınca hiç fark edememiştim.

Sevdiği kız zalim babası tarafından zorla başkasıyla evlendirildikten sonra aşkını unutabilmek için yerini yurdunu terk edip kendini Rumeli yollarına atan Berber Ömer yol arkadaşlarının ortadan kaybolduğunu görünce bağrını hala yakıp kavurmakta olan kara sevdanın ateşi içerisinde:

-Yanımızda olsa çalıp söylediği türkülerıyla biraz efkar dağıtırdık, diye inlemekten kendini alamadı.

/.../

Maraş diye çağrılan alana kurdukları çadırlarda geçirdikleri iki üç gün içerisinde karınlarını derenin karşı tarafında görünen Bayraklı Cami külliyesi bünyesindeki medresenin mutfağından gönderilen birbirinden leziz yemeklerle doyuran yerleşimciler bu arada büyük bir sabırsızlık içerisinde Rüstem Paşa tarafından kendilerine uygun görülecek yerlere yerleştirilmeyi beklediler. Bu süre içerisinde artık ömürlerinin kalanını geçirmek uğruna doğup büyüdükleri köy, kasaba ve kentlerin yanı sıra ana babalarını, yakınlarını ve sevdiklerini de terk ederek bu kadar yol teptikleri diyarı daha yakından tanımak için kentin her köşe bucağını gezip görmekten de kendilerini alamıyorlardı. Osman, Durmuş, Berber Ömer, Nalbant Salih, Zile'deki kahvehanelerde yamak olarak çalışmış Musa adındaki gençle birlikte vakit namazlarını vakti zamanında Prizren mutasarrıfı görevinde bulunmuş Maksut Paşa'nın kendi adına yaptırdığı Maraş'taki küçük camide kılıp öğle yemeğini de burada yedikten sonra soluğu derenin az aşağısındaki Şadırvan Meydanı'nın beri tarafında kalan Arasta'da alıyorlardı. Dere boyunda yürüye yürüye buraya vardıkları sırada Musa adındaki kahveci yamağı delikanlı derenin sol kenarındaki yemyeşil söğüt ağaçlarının dalları altında boş kalmış bir çimenliğe kedinin çiğere baktığı gibi içini çekerek uzunuzun baktıktan sonra kendi kendine konuşurcasına "Ne güzel bir kahvehane olurdu burası..." diye mırıldanmaya başlayınca

yanındakiler “Paşa’ya söyleyelim de versin bu yeri sana be Musa...” diye gülüşmekten kendilerini alamıyorlardı. Böyle konuşa konuşa dükkanların önünden geçip giderlerken kurmayı hayal ettikleri evlerine, Hamamdan Taş köprüye kadar uzanan Saraçlar sokağının her iki tarafına sıralanmış dükkanlarda satılan at koşumlarına bakıp fiyat sorduktan sonra köprüden geçerek çıktıkları Şadırvan Meydanı’nın orta yerindeki çeşmenin lülelerinden akıp duran buz gibi sudan kana kana içmeyi de ihmal etmiyorlardı. Gökyüzüne uzanan ince minaresine hayran kaldıkları Sinan Paşa Camisi’ni, arkasındaki dağın tepesine kurulu kaleyi, bir de bu taraftan, farklı bir cepheden hayretler içerisinde seyrettikten sonra az ilerideki Ortodoks Kilisesi’ne de bir göz atmaktan kendilerini alamıyorlardı. Bu şekilde derenin aktığı yöne doğru yürüye yürüye ilerleyen Osman, Berber Ömer, Nalbant Salih, ile Kahveci Yamağı Musa, daha aşağılarda dere üzerine kurulu su değirmenine varıncaya dek camilere, kiliselere, çeşmelere hayran hayran bakıp arada bir “Sanki Rumeli’ye hiç gelmemiş, Anadolu’daymışız gibi. Meğer buralarda da bizim oralardakilere benzer birbirinden görkemli camiler, kiliseler, köprüler, hamamlar, çeşmeler varmış...” diye söylenip dururlarken buraya nasıl geldiklerinin farkına bile olamadan kendilerini Tabakhane semtinde buluyorlardı. Buralardaki deri, tüfek, kılıç, bıçak imalatıyla haşır neşir olan esnafı gıptaıyla seyreden Nalbant Salih’le Berber Ömer’in konuşmalarından bir gün kendi işyerlerini açacakları yolunda hayaller kurmaktan kendilerini alamadıkları anlaşılıyordu. Buradan aşağısı ise genelde ıspanak, pazı, soğan, marul, maydanoz havuç, turp, arpacık benzeri sebze ekip yetiştiren yerli tarımcılara ait bahçelerle doluydu. Bahçelerinde harıl harıl çalışan çiftçileri hayran hayran seyredilerken hayaller kurma sırası bu kez Osman’a gelince “Paşa bizi toprağımıza bir an önce yerleşirse de bahar gelip geçmeden tarlamızı sürüp ekerken sağmal hayvanlarımızı da otağa salıversek...” diye söylenip duruyordu. Bahçelerin altından geçen yolun öbür tarafında yer alan kışlanın avlusunda talim yapan askerleri de bir süre seyrettikten sonra çadırlarının bulunduğu Maraş semtine dönüş yolu üzerinde bulunan Namazgahta durup soluklanmaktan kendilerini alamıyorlardı. Prizren’i fethettiği 21 Haziran 1455 tarihinde inşa ettirdiği Namazgahta yeryüzünde cennetten bir köşe olarak belledikleri bu beldeyi İslam alemine kazandırdığı için Fatih Sultan Mehmet’e hayır dua edip sonunda buraya sağ salim ulaşabilmeyi kendilerine nasip eylediği için Allah’a şükretmek amacıyla secdeye varıp iki rekat şükür namazı da kıldıktan sonra karşılarında tüm heybetiyle dikilen Şar dağlarının karlı tepelerine baka baka yeni yurtlarıyla ilgili kurdukları hayaller, besledikleri umutlar içerisinde tekrar çadırlarının kurulu olduğu Maraş semtinin yolunu tutuyorlardı.

Bugün de yine aynı şekilde gezip dolaştıktan sonra akşamüzeri çadırlarının yanına vardıklarında kadınları, nişan çağına gelmiş kızları içlerini gözyaşları içinde çekip ağlarken bulunca başlarına kötü bir şey gelmiş olabileceği endişesiyle şaşırırmaktan kendilerini alamadılar. Çocuklarının dere kıyısında akranlarıyla güle oynaya eğlendiklerini görüp rahatlamasına karşın hemen çadırlarının önünde gözü yaşlı bir halde oturan Emine’nin yanına koşan Osman karısından genç kızlarla kadınların ayrılık yüzünden ağlayıp sızladıklarını öğrendiğinde kendilerini teselli etmeye çalıştı. Ölümünden de beter bu ayrılık acısı yüzünden özellikle genç kızlarla kadınların daha çok gözyaşı akıtacakları anlaşılıyordu.

Ertesi sabah uyanıp kahvaltılarını yaptıkları sırada Subaşı’yla Kadı’nın askerlerin eşliğinde köprüden geçip çadırlarına doğru geldiklerini görünce ne diyeceklerinin merakı içerisinde kadın erkek, yaşlı genç, çoluk çocuk yerlerinden

kalkıp kendilerini karşıladılar. Ak saçlı sakallı Kadı artık iskan edilme vaktinin geldiğini, dolayısıyla da herkesi istediği yere iskan edebilmek için ellerinden gelen gayreti göstereceklerini söyledikten sonra elindeki listeye bakarak yerleşimcilerin adlarını, aile üyelerini birer birer okuyup kente yerleşmek isteyenlerle kırsal kesime yerleşmek isteyenleri iki tarafa da ayırdıktan sonra sözü alan Subaşı güür sesiyle:

-Kervanbaşı Zülfikar Ağa’nın kervanıyla gelen yerleşimciler hepsi burada mı? diye sorunca önce birbirlerine bakışıp durdular. Ses çıkmayınca Subaşı’nın tam da hepsinin burada olduğuna kanaat getirdiği bir sırada bir adım öne çıkan Berber Ömer:

-Deli Derviş haricinde hepimiz buradayız Aşam, dedi.

Verdiği yanıtın şaşırıldığı belli olan Subaşı gözlerini açıp kaşlarını çatarak sordu:

-Deli Derviş mi? O da kim oluyor ki?...

-Kendi halinde bir arkadaşımız efendim, dedi Berber Ömer.

-Bir derviş ha? diye telaşlanmışçasına sordu Subaşı.

-Evet aşam.

Subaşı elindeki listeye uzun uzadıya baktıktan sonra güür sesiyle:

-Ama bu evrakta öyle birinin adı falan yok, diye söylendi. Emin misin?

-Eminim aşam, diye yanıt verdi Berber Ömer. İşte buradakiler de söylesinler. Tokat’tan bu yana iki ay birlikte yol tepip durmuştuk.

Oradakiler de başarıyla Berber Ömer’in söylediklerini onaylayınca bu kez Kadı sordu:

-Peki ama nereye gitti bu adam öyleyse?

-Bilmeyiz Aşam, diye yanıt verdi Nalbant Salih

-Nasıl biriydi? diye sordu Subaşı.

-Yirmi, bilemedin yirmi beş yaşlarında, ince, uzun boylu...

Kadı’yla Subaşı’nın “Nereye kaybolabilir ki bu herif...” deyip dururlarken kaşlarını çatarak birbirlerine bakışmalarından Deli Derviş adındaki delikanlının birdenbire ortadan kaybolmuş olması karşısında telaşa kapıldıkları gibi bu ortaya çıkan durumdan keyiflerinin de hayli kaçtığı anlaşılıyordu.

-Neyse gördüğünüzde kendisine hemen Hükümet konağına gelip bizi aramasını söyleyesiniz. Şimdi asıl işimize dönelim diyen Kadı kentte kalıp yaşamak istediklerini söyleyenlere baktıktan sonra derenin karşı tarafında hafif bir eğimle ovaya doğru alçalan dağın yemyeşil yamacının altındaki çıplak alanları göstererek:

-Sizlere şu gördüğünüz yamaçta inşaata hazır hale getirdiğimiz arsaları tahsis ettik. Görevliler birazdan sizlere arsalarınızı gösterecek. Birkaç gün içerisinde mutasarrıflık tarafından sağlanacak malzemelerle hemen evlerin inşa edilmelerine de başlanacaktır. Allah’ın izniyle bir aya kalmadan artık evlerinize taşınıp iş güçlerinizin başına da geçmiş olursunuz.

Kentte kalıp yaşamak isteyenler başlarını Kadı’nın gösterdiği tarafa çevirip bakarken görevliler de arsalarını göstermek için aile reislerini birer ikişer alıp oraya götürmeye başladılar. Hallerinden memnun bir halde görevlilerin peşlerine takılanlar derenin karşı tarafına geçmek için köprüye doğru ilerlerlerken Kadı bu kez kırsal kesimde yerleşmek isteyen kalabalığı gözden geçirdikten sonra:

-Sizlere de şehrin civarında hem ziraat hem de hayvancılık yapmaya müsait verimli araziler tahsis edilmiştir. Bir ay içerisinde evlerinizin inşa edilip tarım ve hayvancılık

yapabilmeniz için gereken hayvan, araç gereç, tohum dahil her şey kendinize hibe olarak teslim edilecektir. Siz de artık görevlilerin refakatinde kendinize tahsis edilen arazileri hemen görmeye gidebilirsiniz. Şimdiden hayırlı uğurlu olsun.

-Sağ olasınız efendim... dedikten sonra her aile reisi heyecan içerisinde kendilerine tahsis edilen araziye görmek için kimi at, kimi de öküz, at arabası üzerinde kendileriyle gelen görevlinin peşine takılıp yola koyulurken ortalıkta koca kalabalıktan kala kala Osman ve kardeşi Süleyman'la birlikte Tokat'tayken kendilerine yakın köylerden birinde yaşayan Durmuş adındaki hemşerileri kalmıştı. Yanlarına yaklaşan genç bir görevli:

-Buyurun, size de tahsis edilen araziye görmeye gidelim ağalar, deyince yanına kardeşi Süleyman'ı da alan Osman karısı ve çocuklarının meraklı bakışları altında komşuları olacağı anlaşılan Durmuş'la birlikte atlarına atladıkları gibi göz açıp kapayıncaya dek atıyla köprü'nün karşı tarafındaki yola çıktığı görülen görevliye yetişebilmek için atlarındaki hayvanları mahmuzlayıp ardı sıra yola koyuldular.

Kentin kuzey yönünde yeşillikler içerisindeki bağ, bahçe ve bostanlar arasında kıvrılarak uzayıp giden yol kıyısındaki çayırlarda yayılıp otlayan hayvanlara, tarlalarında harıl harıl çalışan çiftçilere baka baka bir süre ilerlediler. Bir sigara içimlik mesafede, kilisesinden Hristiyanların yaşadığı bir yerleşim yeri olduğu anlaşılan küçük bir köyü de geçip arklarında bıraktıktan sonra doğu tarafı meşe ormanıyla kaplı genişçe bir araziye varmışlardı. Sağ elindeki dizini kısıp atını durduran görevli "İşte geldik..." deyince atlarından inip hayvanları yol kıyısındaki rengarenk kır çiçekleriyle bezeli çimenliğe saldı. Yemyeşil çimenlikteki taze otlara saldıran atları büyük bir iştah içerisinde otlamaya dururken kendileri de doğu tarafı meşe ağaçlarıyla kaplı yükseltinin az ilerisinde kuzeyden güneybatı yönüne doğru uzayan tekne biçimindeki vadinin içinden yaklaşık iki üç kilometre aralıklarla birbirine gah yaklaşıp gah uzaklaşarak akıp giderken az ilerideki genişçe kumsalda birleşip tek dere haline geldikten sonra yönünü güneye doğru çevirip uzaklarda görünen söğüt ve kavak ağaçları arasında kaybolan derenin hayat verdiği irili ufaklı kuş sesleriyle inleyen verimli ovayı seyre daldılar. İçlerinden "Hayallerimizdekinden de güzel, yeryüzünde cennetten bir köşeymiş..." diye iç geçirirlerken eliyle ayakları dibindeki yamacın altından başlayıp vadinin karşı tarafındaki meşe ağaçlarıyla kaplı yükseltilere dek uzayıp giden ovayı, arklarında, doğuda kalan dağlara doğru yer yer yer meşe koruluklarıyla kaplı geniş meraları gösteren görevli kendilerine tahsis edilen araziye beğenecleklerinden emin bir tavırla:

-Allah'ın özene bezene yarattığı bir arazi... diye gülmüsed. Gördüğünüz gibi hem ziraata, hem de hayvancılığa müsait.

-Sahiden de öyleymiş, dediler bir ağızdan yüzlerine yayılan gülümsemeler içerisinde.

Görevli meşe korusunun eteklerini işaret ederek:

-Şuralara yapılması öngörülen evleriniz de inşa edilince artık burada mutlu bir şekilde yaşayıp gidirsiniz, dedi.

-İnşallah beyim...

-Şehre de pek uzak sayılmaz burası, diye sözüne devam etti görevli. Yetiştirdiğiniz ürünü satıp eve öteberi almak için çabucak gidip gelirsiniz.

-Haklısınız, dediler.

Görevli öve öve bitiremiyordu yöreyi. Sonunda arazinin meşe korusuna yakın bölümünü gösterirken:

-Oralara hayvanlarınız için ahırlarınızı, öte beri koymak için sundurmalarınızı da yaptınız mıydı...

-Ne güzel olur, dedi söze karışan Süleyman. Ama görevli yöreyi övüp durmaya ara verecek gibi görünmüyordu.

-Şu korudan yakacak odununuzu da karşılırsınız, dedi.

-Koruyu da mı bize vereceksiniz? diye sordu Durmuş.

-Tabii... diye yanıt verdi genç görevli. Yeter ki hoşunuza gitsin. Bu arada üç ay sonra Zülfikar Ağa'nın getireceği yeni yerleşimcilerden birkaç aileyi daha alıp yerleştirdik miydi burası da küçük bir köy haline geliverir.

"Ne güzel olur..." diyen Osman, Durmuş ve Süleyman yüzleri kendilerine tahsis edilen araziden pek hoşnut kaldıklarını belli eden tavırlar içerisinde birbirlerine gülümseyerek bakışıp dururlarken kentlerine gelen yerleşimcilerden çoğunun Alevi inanca sahip olduklarını bildiği için araziye keşfe çıkardığı üç kafadarın kim, ne olduklarını merak eden görevli bir ara "Bana adınızı bile bağışlamadınız..." demekten kendini alamayınca birer birer "Osman, Durmuş, Süleyman..." diye kendilerini tanıttılar. Adlarından kendisi gibi Sünni olduklarını anlamanın memnuniyeti içerisinde gülümserken "Benim adım da Yasin..." diyen görevliye ovanın içinden akan iki dereden daha uzaktakinin öbür yakasında bulunan köyü gösteren Osman:

-Karşıdaki o köy neresi? diye sordu.

Yasin adındaki görevli vadideki derenin öteki tarafına, meşe ağaçlarıyla kaplı yükseltilerin yamacına kurulmuş çatıları kırmızı kiremitlerle örtülü birbirinden evlerden ibaret köye bakarken:

-Şehirde gelirken içinden geçtiğimiz sol tarafımızdaki şu küçük köy gibi orası da bir Hristiyan köyüdür. Adı Mamuşa olan köyde çoğu Sırp, bir kısmı da Ulah olan gayri gayrimüslimler yaşar.

Köyün gerisindeki yükseltilerin ardından kubbesinin sadece üst kısmı görünen kilisenin çan kulesini işaret eden Osman:

-Sahi ya, diye söze karıştı. Tepenin ardında yükselen çan kulesinden orada da bir kilise olduğu belli.

-Doğrudur. Bu arada, o kilisenin öteki tarafındaki engebeli arazide çok leziz üzümlerin, meyvelerin yetiştirildiği bağ ve bahçeler bulunur. Birkaç kilometre ötedeki Rahofça kasabasına giden yol da o görünen kilisenin yanı başından geçer.

Osman bu arada önlerinde iki derenin arasında uzayıp giden vadiye yer alan yeşillikler içerisindeki irili ufaklı bağ ve bahçeler arasındaki araziye göstererek sordu:

-Ya şu iki dere arasında kalan bereketli topraklar?

-O verimli toprakların büyük bir bölümü de o köyde yaşayanlara aittir. Bir kısmı Mutasarrıf Rüstem Paşa'nın aile mülkü olup bir kısmı da tekkenin mülkiyetindedir.

-Tekkenin mi?

-Evet, Bektaşî tekkesinin...

Osman bu kez:

-Peki ya bize çift, ekip biçmek için verilecek topraklar? diye sordu.

Adının Yasin olduğunu söyleyen genç görevli eliyle buldukları yükseltinin sol tarafında kalan ve Prizren yolu üzerinde bulunan Smayç adındaki Hristiyan köyü arasında doğudan batıya, ta önlerindeki dereye kadar uzayıp giden düzlüğü göstererek:

-Size de bildiğim kadarıyla Rüstem Paşa ekip biçmeniz için derenin beri tarafında kalan şu düz araziye vermeyi kararlaştırdı, dedi.

Osman, Durmuş ve Süleyman vadiden akan derelerden kendilerine yakın olanın kıyısından buldukları yamaca dek uzanan kocaman ve dümdüz araziye birbirlerine

gülümseyerek bakıp gösterirlerken “Su altında, ekip biçmeye de pek elverişliymiş. Allah razı olsun Paşamızdan...” diyerek beğendiklerini belirttiler.

Kendilerine gülümserken kente giden yol üzerindeki Smayç adlı küçük Sırp köyünün içinden geçip buldukları yamacın altından ilerleyerek daha aşağılarda, iki derenin birleştiği genişçe kumsalın karşı tarafında yer alan Mamuşa'ya dek uzayıp giden yolun sol tarafında kalan çayırları da gösteren görevli:

-Gördüğünüz şu çayırlar da size verilecek. Smayç adındaki Hristiyan köyünün kıyısından aşağılara doğru akıp giden o çayın suyunu da çayırları, bağ ve bahçelerinizdeki ürünleri sulamak için kullanabileceksiniz.

Her üçü de görevlinin gösterdiği tarafa keyif ve memnuniyet içerisinde bakıp durdular. Köyün kıyısından geçerek akan dere az ileride vadinin içinden geçerlerken aşağıdaki geniş kumsalda birleştikten sonra güneye doğru kocaman bir su halinde akıp giden derenin sularına kavuşuyordu.

-Sahiden de çok güzelmiş... diye katıldılar görevlinin sözlerine.

Soru sorma sırası şimdi görevliye gelmişti. Kendinden emin bir tavırla sordu:

-E, ne diyorsunuz bakalım, beğendiniz mi size tahsis edilen bu araziye?

Birbirlerine bakıp durduktan sonra Osman:

-Beğenmez olur muyuz bey, diye yanıt verdi.

-Hem de nasıl... diye söze karıştı Süleyman da.

-Allah razı olsun Paşamızdan, diye konuştu Durmuş.

...

İlkyaz ekim işlerinin başlayacağı günlerde kırsal alanda yaşamayı kararlaştıran yerleşimcilere verileceği söylenen çift için gerekli öküz, saban, araba, çapa, kazma, kürek gibi araç gereçlerle tohum, fide gibi malzemeler bir sabah Subaşı'yla Kadı'nın gözetiminde Maraş'taki çadırların kurulu olduğu meydanlığa getirilip dağıtılınca diğer yerleşimcilerin yanı sıra Osman ile Durmuş'un da artık keyiflerine diyecek kalmamıştı. Diğer aile reisleri gibi Osman'la Durmuş ta saban, araç gereç, tohum yüklenmiş arabalara koşulu birer çift öküzün yularlarını ellerine aldıkları gibi ekip biçmek için kendilerine tahsis edilen arazinin yolunu tuttular. Nistra'ya varır varmaz dere kıyısındaki tarlalarını sürmeye koyulan Osman'la Durmuş artık her sabah namazı kılar kılmaz öküzlerin koşulu olduğu arabalarına atlayarak yolunu tuttukları tarlalarını birkaç gün içerisinde sürüp önce mısır ekimini yaptıktan sonra bağ, bahçe ve bostan için ayırdıkları tarlaları da ekime hazırlamaya giriştiklerinde vaat edilenlerin teker teker yerine getirilip gayretlerinin meyve verdiğini gördükçe ömürlerinin kalan kısmını geçirip çocuklarına daha güzel bir gelecek sağlamak amacıyla geldikleri bu topraklara daha büyük bir istekle bağlanmaya başladılar.

Ekim işleriyle uğraştıkları günlerde vaat edildiği üzere fazla geciktirilmeden kendileri için öngörülen evlerin yapımına da girişilmişti. Evlerin yapılacağı alana kentten peş peşe gelip giden öküz arabalarıyla evlerin yapımı için gerekli taş, tuğla, kum, kireç ve kerestelerin inşaat alanlarına taşınıp yığılmasıyla birlikte gelen ustalarla işçiler de hemen çalışmaya girişince temelleri atılır atılmaz duvarları yükselmeye başlayan evler her geçen gün giderek belirginleşmeye başladılar. Çatıları atılıp kapı ve pencereleri de yerleştirildikten sonra sıvaları da çabucak yapılan evler bir ay gibi beklenenden de kısa bir süre içerisinde tamamlanıp yerleşmeye hazır hale getirildiklerinde artık sıra gerekli eş-

yayla döşenip kap kacak ile donatılmalarına gelmişti.

Bu arada ekim işlerinin çoğunu da tamamlayan Osman'la Durmuş artık evlerine dönecekleri eşya, kilim, perde, döşek, kap kacak gibi eşyaları temin etmek için yanlarına karılarını ve çocuklarını da alarak sık sık çarşı pazarın yolunu tutar olmuşlardı. Kısa bir sürede alıp getirdikleriyle evlerini mütevazı bir şekilde dayayıp döşedikten sonra sıra artık evlerine taşınmaya gelince bir sabah vakti yaklaşık iki aydır kaldıkları Maraş meydanına kurulu çadırlarından bu süre içerisinde haşır neşir oldukları semt sakinlerinin “Hadi uğurlar ola, yine bekleriz ha, güle güle ...” dilekleri içerisinde uğurlanarak Nistra'daki evlerine doğru yola koyuldular.

Yemyeşil tarla, çayır, bağ bahçeler arasında kıvrılarak giden köy yolunda ağır ağır ilerleyen iki öküzün koşulu olduğu arabaya yüklenmiş öte beri arasında hala gözyaşlarını silmekle uğraştıkları için Emine ile çocukları etraftaki doğanın eşsiz güzelliğini doyasıya seyredemediler. Birbirleriyle vedalaşırken bile hayli duygulandıkları görülen yerleşimciler için bir iki aydan bu yana yaşadıkları semttan ayrılmak hiç te kolay olmamıştı. Erkekler de duygulanmışlardı duygulanmasına ya, hal ve tavırlarından asıl duygulanmaların bir buçuk aydır tek ve büyük bir aile havası içerisinde yaşamaya alışmış kadınlarla çocuklar olduğu görülüyordu. Birbirleriyle vedalaşırken tüm çabalarına karşın duygularına hakim olamayınca gözyaşlarına boğulmuşlardı. Osman ile Durmuş'un yanı sıra evli diğer erkekler de “Hadi hanımlar, hadi çocuklar geç kalmayalım...” diyerek çıktıkları karılarıyla çocuklarını çadırlarda kullandıkları öte berilerini alıp koydukları arabalarına zar zor bindirmişlerdi.

Çok geçmeden yol üzerindeki Smayç köyünü geride bırakıp ta bundan böyle yaşayacakları evlerinin bulunduğu yeşillikler içerisindeki Nistra'ya vardıklarında daha arabadan inmelerini beklemeden karısıyla çocuklarına meşe ağaçlarıyla kaplı yükseltilerin yamacındaki kocaman çınar ağacının her iki tarafına yan yana kurulmuş evlerden ilkinin gösteren Osman “Sonunda evimize geldik işte...” deyince Emine, çocukları şaşkınlıklarından ilk başta ne diyeceklerini bilemediler. Bir kendilerine evi gösteren Osman'a, bir karşılarındaki yepyeni eve bakıp durdular. Komşuları Durmuş'un az ilerideki evlerinin önünde kendileri gibi şaşırıp kalan karısıyla çocuklarına da gülümseyerek baktıktan sonra bakışlarını tekrar kendi evlerine, ardından da yeşillikler içerisindeki ovaya çevirip etrafı seyre durdular.

Evlerinin önüne geldiklerinde yol boyunca atıyla önden giden Süleyman hayvanın sırtından iner inmez arabadaki öte beriyi alıp içeriye götürdükten sonra boyunduruklarını çıkardığı öküzleri yularlarından çekerek çınarın yanı başındaki çimenliğe saldı. Osman ise bu arada “İşte bizim mısır ekip bağ, bahçe, bostan ekimi için hazırladığımız tarlalar...” diyerek hala etrafı seyreden karısı Emine ile çocuklarına yamacın altından az ilerideki dereye dek uzayıp giden diz boyuna gelmiş yemyeşil bir buğday tarlasının yanı başındaki kimi ekilmiş, kimi de sürülüp ekime hazırlanmış tarlaları göstermeye başladı. Eşsiz manzaranın büyüleyici güzelliği karşısında şaşkınlıklarından ağızları açık kalan karısıyla çocuklarının yaşayacakları bu yeri çok beğendiklerini görmenin mutluluğu içerisinde:

-Hayatımızın kalanını artık bu güzel beldede geçireceğiz, dedi. Hadi hepimize hayırlı uğurlu ve de bereketli olsun...

Büyük oğlu Celil'e eliyle yeşillikler içerisindeki ovayı, tarlaları gösterirken Celil:

-Bu tarlalar da bizim mi baba? diye sordu.

-Bizim oğlum.

Küçük oğlu Cemil:

-Şu kuru da mı bizim?

-Evet oğlum.

-Ya o çayırlar? diye sordu kızı Cevriye.

-O çayırlar da bizim kızım.

Karısı Emine:

-Ya suyumuz? diye sordu.

Meşe korusunun yamacı dibinden aşağıdaki çayırlara doğru akıp duran kaynağı gösteren Osman:

-Şuraya bir çeşme yaptık mıydı suyumuz da olacak, diye yanıt verdi.

Emine, çocuklar bu arada meşe korusunun dibinden sızıp aşağıdaki çayırlara doğru akan kaynağa yaklaşarak avuç avuç aldıkları suyu içtikten sonra bir ağızdan.

-İçmesi ne de güzel, hoş bir suymuş, dediler.

-Evet, tadına ilk baktığımda ben de çok beğendim, dedi Osman.

Ortalıkta şen şakrak sesler çıkarak koşuran çocuklar yorulup soluklanmak için durduklarında etrafi tekrar mutluluk dolu bakışlarla seyre daldılar. İlk şaşkınlıkları geçer geçmez evlerine yeni baştan uzun uzadıya bakıp duran Emine "Hadi içerisini temizleyip eşyalarımızı da döşeyelim..." deyince hep birlikte besmele çektikten sonra evin içine girdiler. Evin dört odası vardı. İki odasının pencereleri avlunun ön ve yan taraflarına bakarken diğer ikisinin ise arkaya açılıyordu. Süleyman'ın bu arada pınardan iki kocaman kovayla alıp getirdiği suyla güle oynaya temizliğe başlarken çocukların önerisi üzerine bu arada kimlerin hangi odada kalacaklarını kararlaştırmayı da ihmal etmediler. Evin arka tarafındaki odalardan birini mutfak haline getirirken yanındakinde de Süleyman'ın kalmasını kararlaştırdılar. Öndeki, avluya bakan odalardan birinde çocuklar diğerinde de Osman'la Emine kalacaklardı. Süleyman'ın iki kocaman kovayla kaynaktan alıp getirdiği suları kullanarak içerisini kısa bir sürede silip temizledikten sonra çocukların söyledikleri türküler eşliğinde döşemeye birkaç gün önce çarşı pazar dolaşarak aldıkları rengarenk kilimleri serip duvar diplerine içleri saman doldurulmuş sert yastıkları dizip dayadıktan sonra kalan diğer eşyaları da yerlerine yerleştirmeye giriştiler. Çok geçmeden evleri oturmaya hazır bir hale gelmişti. Soluklanmak için bir ara evlerinin önündeki verandaya serdikleri şiltelere çöküp oturmaktan kendilerini alamayan Osman, Emine, Süleyman, çocuklar karşılarında uzanan yeşillikler içerisindeki doyumsuz manzarayı büyük bir keyif içerisinde seyre durdular.

Emine bu arada kızı Cevriye'yle pencerelerin perdelerini de yerlerine taktıktan sonra bir köşedeki kap kaçakları mutfığa götürüp yerli yerine diziverdi. Böyle uğraşıp dururlarken vaktin nasıl gelip geçtiğini bile anlayamamışlardı. Çocuklardan en küçüğü Cevriye bir ara "Ana karnım acıktı..." deyince tümü de kurtlar gibi acıktıklarının farkına vardılar. İki eli belinde avluya çıkan Emine ateş yakacak uygun bir yer bakınıp dururken Süleyman da yakındaki kordan ateş için gerekli çalı çırpıyı toplamaya girişti. Emine'nin biraz sonra evin önünde yakılan ateşte hazırladığı çorba, tarhana ve bulgurla karınlarını doyurur doyurmaz kenarda köşede kalmış öte beriyi de yerlerine yerleştirmek için kalkıp tekrar işe koyuldular. İşlerini bitirip de soluklanmak için dışarıya çıkarak etraftaki güzellikleri yeni baştan seyre durduklarında yüzüne gülümsemeler yayılıp gözlerine de ışıltılar doluşan Osman kardeşi, karısı ve çocuklarına gündür kafasında yapmayı tasarladığı işleri büyük bir heyecan ve şevk içerisinde, ağzını her açışında düşünüp tasarladıklarına birbirinden ilginç yeni bir şeyler de ekleyerek anlattı:

-Şuraya tavuklar için kümes, az ileriye de hayvanların kalacağı bir ahır yapmamız gerekecek. Avlunun çevresine de çeşit çeşit meyve ağaçları dikeriz.

-Hayvanlarımız, tavuklarımız da mı olacak baba? diye sordu Celil.

-Tabii ya... Kırdada, ovada tavuk, koyun, inek gibi hayvan olmadan yaşanır mı ki... dedi Osman. Hem geldiğimiz köyde de hayvanlarımız vardı.

-Tavukları ben beslerim, dedi Cevriye.

-Olur kızım...

-Köpeğimiz de olsun, dedi Cemil.

Bir köpek de alırsın oğlum.

Böyle sohbet ederlerken ara sıra bakmaktan kendilerini alamadıkları komşuları Durmuş'la karısı Zühre'nin de çocuklarıyla birlikte evlerini bir an önce oturulacak hale getirebilmek için hummalı bir çalışma içerisine girdikleri görülüyordu. Biri kız, diğeri erkek olmak üzere iki çocukları vardı komşularının. Evlerini bir an önce dayayıp döşeyebilmek için her iki aile üyeleri de akşamın alaca karanlığına dek uğraşıp dururlarken erkekler, kadınlar, çocuklar avluya içeriye bir şey alıp götürmek için çıktıklarında birbirlerine hallerinden memnun olduklarını belirtmek amacıyla karşılıklı el sallayıp duruyorlardı.

Akşam vakti yaklaştığında deyim yerindeyse yorgunluklarından artık ayakta duracak halleri kalmamıştı. Akşamın alaca karanlığında yemeklerini yedikten, Emine'nin hazırladığı çaylarını içmeye hazırlandıkları bir sırada komşuları Durmuş ta karısı ve çocuklarıyla misafirlğe gelince evin içerisini Zühre'nin "Ne de güzel olmuş, sağlıklıca, güle güle otursunuz..." temennileri içerisinde bir kez daha hep birlikte gezip gördükten sonra çıkıp oturdukları verandada çaylarını içerlerken geleceklerine dair hoş bir sohbete daldılar. Gecenin bir vakti misafirler bitişikteki evlerine gitmek üzere kalktıktan, Süleyman, çocuklar odalarına çekilip te yattıktan sonra karı koca verandada baş başa kaldıklarında Emine kocasına:

-Her şey ne çabuk, ne de güzel oluverdi, diye konuştu.

-Öyle ya... diye kendisine hak verdi Osman. Doğrusunu söylemek gerekirse bu kadar kısa bir süre içerisinde ev ve arazi sahibi olacağımıza ben de inanmamıştım.

Karısı susuyordu. Bir şey söylemeyince Osman:

-Niye sustun ki? diye sordu.

-Aklıma memleketteki anam, babam, kardeşlerim düştü, diye söylendi Emine. Kim bilir şimdi ne yapıyorlardır?

-İyidirler inşallah, dedi Osman. Ben de düşünürüm anamı, babamı, küçük kardeşimi. Bugünlerde artık Tokat'a varması gereken Zülfikar Ağa'yla kendilerine mektup gönderdim. Mektubu götürüp verdiğinde ne kadar sevineceklerdir.

Titrek, soluk ışıklardan aşağıdaki ovanın ucunda bir köy olduğunun anlaşıldığı tarafa bakan Emine:

-O köyde acaba kimler yaşıyormuş ki? diye sordu:

-Bize araziye göstermek için gelen görevlinin anlatığına göre gayrimüslimler yaşıyormuş, dedi Osman.

-Şehirden gelirken geçtiğimiz yanı başımızdaki şu köyde?

-Burada da Sırplar yaşıyormuş öğrendiğim kadarıyla.

-Desene gavurların arasına gelip yerleşmişiz.

-Doğrudur hanım ama...

-Ama...

-Her şeyin bir bedeli vardır. Ama yıllar içerisinde Allah'ın izniyle burasının da çocuklarımızın torunları, onların torunlarıyla yavaş yavaş İslamlaşmış Türkleşeceğini unutmama-

yasın, dedi Osman. Üstelik bunun sevabı da bol olmalı.

- Kara Hasan bizi artık istese de burada bulamaz.
- Bulamaz hanım. Baksana, dünyanın bir ucu.
- Öyle ya, aylarca yol yürüyüp geldik.
- Kalkıp yatalım mı? diye sordu Osman.
- Uykun geldi mi?
- Geldi ya... Sen de esnemeye başladın.
- Mübarek Ramazan ayı da geldi.
- E ya, üç gün sonra başlıyor.
- Erzak almamız gerekecek.

-Alırız hanım. Evimize sağ salim girip yerleştik ya...Biraz daha paramız var. Yetiştireceğimiz ürünü satın-caya kadar idare ederiz.

-Çocukların da mektebe gitmeleri gerek.

-Yarın Durmuş ile civarı dolaşmaya çıkacağız. Ya-kında bir yerde belki mektebi olan bir Müslüman köyü vardır. Olmazsa şehre götürürüz.

Böyle konuşa konuşa vakit geçirirlerken gecenin bir vakti iyice esnemeye başladıklarında kalkıp yattılar. Sabahın erken saatlerinde dışarıdan gelen gürültüler üzerine kalkıp pencereden bakan Osman daha ince hiç görmediği üç dört kişinin önlerine kattıkları bir inek, on koyun ve bir koçla av-lularına dayadıklarını görünce şaşırıp kalmakla birlikte neler olduğuna bakmak için hemen dışarıya fırladı. Adamlardan bir olup biteni anlamak için don gömlek dışarıya fırlar fırlamaz şaşırılmış bir halde bir kendilerine bir avluda meleşip bö-ğürmekte olan koyunlara, ineğe bakarken olup biteni anlamaya çalışan Osman'a hayvanları göstererek:

-Uyandırdığımız için özür dilerim ağam, dedi. Mu-tasarıf Paşa'mızın talimatı üzerine size bir sağmal inek, on koyunla bir koç getirdik.

-Sahi mi? diye sordu Osman hayvanlara bakarken. Bize mi getirdiniz bunları?

-Size tabii... Paşamız gönderdi.

-Allah razı olsun Paşa'mızdan.

Bu arada Süleyman da kalkıp dışarıya çıkmıştı. Hayvanları büyük bir mutluluk içerisinde teslim alırken az ile-ride duran arabadan indirdikleri irili ufaklı birkaç çuvalı getirip kapının önüne bırakan görevli:

-Biraz erzak da getirdik, dedi. Pirinç, bulgur, yağ, peynir, buğday. Buğdayı da artık aşağıdaki köyün değirmenine götürüp öğütürsünüz.

-Götürürüz beyim, Allah razı olsun.

-Ayaklarınız üzerinde durmaya başlayınca, kendi ürününüzü yetiştirinceye kadar erzakınız her ay mutasarrıflık tarafından verilecektir. Hadi sağlıcakla.

-Güle güle beyim.

Bu kez önlerine kattıkları küçük sürü ile az ilerideki evin avlusuna giren görevliler kendilerini karşılayan Durmuş'a da yavrulmuş bir inekle birkaç koyun ve bir koç teslim ettiler. Bu sırada gürültü patırtı üzerine kalkıp avluya çıkan karısının tanık olduğu manzara karşısında şaşırıp kaldığını gören Osman:

-Mutasarrıf Paşa'mız bize sağmal bir inekle on koyun göndermiş Emine, dedi.

-Sahi mi?

-Vallahi sahi Emine. Yaşadık sayılırız. İnek, koyun sahibi de olduk.

-Sağ olsun Paşa'mız, dedi Emine. Artık sırtımız yere gelmez.

-Allah'ın izniyle hayvanlarımızın sayısı her sene artacak hanım, dedi Osman sevincinden ellerini ovuşturup du-rurken. Bu inek, koyunlar yavruladıklarında seneye hayvanlarımız sürü haline gelecek.

Dışarıdaki gürültü patırtı üzerine uyanan çocuklar da avluya çıkmışlardı. Sevinç içerisinde inekle buzağısının,

koyunların, koçun, etrafını sardılar. Süleyman az ilerideki ça-yırdan biçip getirdiği bir kucak dolusu taze otu önlerine ser-pince iştahla yemeğe koyuldular. Hayvanları gösteren Süleyman:

-Bunlara hemen bir ahır yapmamız gerekecek ağa-bey, dedi.

-Yaparız Süleyman, yaparız, dedi Osman. Sadece ahır değil, daha çok şeyler yapmamız gerekecek. Yeni baş-tan bir hayat kuruyoruz burada. Hele bir soluklanalım da...

Ramazan ayı boyunca da ovadaki işlerine güçlerine oruçlu bir halde devam ettiler. İkinci vakti sıcak iyice bastı-ğında paydos edip eve dönüyorlardı. Bu arada evlerin yapı-mından arta kalan malzemelerle avlunun dibine bir ahır yapıverince hayvanların da başlarını sokacakları bir yerleri olmuştu. Osman ile Durmuş'un ara sıra evlerine gerekli öte beriye almak veya bir türlü gelmeyecek gibi görünen iftari beklerken biraz da vakit öldürmek amacıyla atlarına atladık-ları gibi soluğu bir sigara içimlik mesafedeki kentte aldıkları oluyordu. Kente namazı bir camide kılabilmek amacıyla genel-de cuma günleri gitmeye özen gösteriyorlardı. Son gittik-lerinde de öyle yaptılar. Namazlarını Şadırvan meydanı girişindeki Sinan Paşa Camisi'nde kıldıktan sonra derenin aşağısında yer alan Tabakhane tarafında yan yana sıralan-mış rengarenk tabelalı dükkanların vitrinlerinde buralarda imal edilen ürünlerin yanı sıra Selanik, İstanbul veya Avrupa ülkelerinden getirilip sergilenen birbirinden sık giysilere bakıp dolaşırken değirmenin bulunduğu dereye çıkan so-kağın başında evlerine taşındıklarından beri görüşmedikleri Nalbant Salih'e yeni açtığı nalbant dükkanında at nallarken rastladıklarında çocuklar gibi sevindiler. Rastgele karşılaştıkları Nalbant Salih'le konuşup dertleşirlerken bir yandan da atlarını nallattılar yol arkadaşlarına. Para almak istemeyen Salih'e zorla verdiler parasını. Ardından da hep birlikte Ber-ber Ömer'in az ilerideki Şadırvan meydanında açtığı berber dükkanına uğradılar. Sohbet edip hasret giderdikten sonra uzun zamandır kestiremedikleri saçlarını kestirip sinekkaydı sakal tıraşı olmayı da ihmal etmediler. Nalbant Salih gibi kendilerinden bu seferlik para almak istemeyen Berber Ömer'e de "Gurbet elde eşe dosta ücretsiz hizmet verirsen iflas edip sokakta kalırsın..." deyip zorla verdiler parasını. Anlattıklarına göre her ikisi de kente yerleşmeyi kararlaştıran diğer yerleşimciler gibi kısa sürede ev bark, iş sahibi olmuş-lardı. Osman'la Durmuş gurbete kara sevda yüzünden düş-tüğünü bildikleri Berber Ömer'e bakarken yol arkadaşlarına "İşinizi de kurduğunuza göre artık yaşamın zorluklarını bir-likte sırtlayabileceğiniz birer hayat arkadaşı da bulmanız ge-rekir..." deyip bir an önce evlenmelerini salık verip sözlerine vakit bulduklarında misafirliğe beklediklerini de ekledikten sonra köyün yolunu tuttular.

Günleri böyle geçip giderken Ramazan ayının ortalarına doğru bir pazar sabahı yanı başlarındakiyle birlikte karşı köy-deki kiliseden de gelen çan sesleriyle mahmur mahmur uyandıklarında Emine kendi kendine konuşurcasına söyle-meye başlamıştı:

-Allah'a şükür, her şey ne güzel ama, şu çan sesleri de ol-masa...

-Hele sabret hanım, diye söylendi Osman karısına. Çok geç-medeyen çan seslerine şuracıkta yapacağımız mescitten ezan sesleri de karışacak.

Emine'nin bu serzenişini zaten akıllarına koydukları mes-cidin yapımına bir an önce girişmelerini çabuklaştırınca baş başa veren Osman, Süleyman, Durmuş kadın ve çocukla-rının da yardımlarıyla evlerin yapımından kalan malzemeleri kullanarak birkaç gün içerisinde temellerini çınar ağacının yanı başına kurup inşa ettikleri mütevazî mescitlerinin Kadir gecesine doğru çatısını da atınca sıra içini dayayıp döşe-meye gelmişti. Bunu da arife gününe dek bitireceklerine ina-nyıyorlardı.

Mamuşalı Tarımcı Mecit Şala İle Söyleşi:

“BU YILKI FİYATLAR YÜZÜMÜZÜ GÜLDÜRDÜ”

Değerli okurlarımız, bu sayımızda da Mamuşalı genç, çalışkan ve üretken bir tarımcıyla söyleşide bulunduk. Bu kez sizlere Mecit Şala'yı tanıtıyoruz. Bu yılki bereketten, ürünlerini pazarladıkları fiyatlardan çok memnun kaldıklarını söyleyen Mecit Şala sorularımızı şöyle yanıtladı:

-Sayın Mecit Şala, okurlarımız için kendinizden kısaca bahseder misiniz?

-Ben Mecit Şala. 35 yaşında, evli ve iki çocuk babasıyım. Çocukluğumdan beri baba mesleği olan çiftçilikle uğraşmaktayım. Kısa bir dönem çalışmak için gittiğim Avrupa'da 3 sene kaldıktan sonra ülkeme geri döndüm. Mamuşa'da kendimi bildim bileli baba mesleği olan çiftçilikle uğraşmaktayım.

Mecit Şala lahana tarlasında

-Tarımcılıkla uğraşı çerçevesinde daha çok hangi ürünleri yetiştiriyorsunuz?

-Başta domates olmak üzere, lahana, salatalık, ıspanak, soğan, sarımsak, biber, patates gibi sebzelerin çoğunu üretmekteyiz. Bu arada tahıl üretimi de yapmaktayız.

-Bu işle uğraşmaktan memnun musunuz? Okurlarımıza bu konuda neler söylemek istersiniz?

-Baba mesleği olan çiftçiliği memnuniyetle yaptığımı belirtmek isterim. Babamdan öğrendiklerimi daha da geliştirip büyütürüm çocuklarıma da aktarmak istiyorum. Tarımcılık yaparak, ailemi geçindirip, kendi evimi yapıp, sayın aldığımız yeni araziler üzerinde yeni seralar yaparak işimi daha da geliştirmektedirim.

-Ürünlerinizi daha çok nerelere götürüp satıyorsunuz?

-Başta başkent Priştine olmak üzere, Kosova ovası, Gilan, Prizren gibi Kosova'nın tamamına yakın pazarlarına ürünlerimizi götürüp satmaktayız. Bu sene talep olmasından dolayı ürünlerimizi yurtdışına da sattığımız oldu. Eğer durum elverir ve imkânlar yaratılsa Mamuşalı çiftçiler olarak yurtdışına da ürün yetiştirebilecek kapasitede olduğumuzu özellikle belirtmek isterim.

-Belediye veya devletten veya herhangi bir destek, sübvansiyon alıyor musunuz?

-Tarımcılığı daha da ileriye götürme açısından yeni teknolojik araç-gereçlere, sahip olabilmek için devlet desteğine ihtiyacımız olduğunu belirtmek isterim. Bu nedenle, Tarım Bakanlığından sera desteği, Tika'dan araç-gereç, Belediyemizden de traktör desteği gibi farklı yardımlardan fay-

Büyüklerine yardımcı olan çocuklar

dalanma imkânı bulduk. Tarımcılar olarak bize vermiş oldukları desteklerden dolayı Tarım Bakanlığı'na, Tika ve Mamuşa Belediyesi'ne teşekkür ederken Mamuşalı tarımcılar olarak sübvansiyon ve yardımların daha da artırılmasını beklediğimizi belirtmek isterim.

-Ürünlerinizin satışından ve fiyatlardan memnun musunuz?

-Özellikle bu seneki ürün satışlarından ve fiyatlardan çok memnun olduğumu belirtmek isterim. BU yılki fiyatlar yüzümüzü güldürdü. Ürünlerimizi sattığımız fiyatlar eğer böyle devam ederse, çiftçiliğe ara verenlerin tekrardan çiftçilik yapmaya döneceklerine inanıyorum.

-Tarımcılıkla uğraşan veya uğraşmak isteyen gençlere ne söylemek istersiniz?

-Mamuşalı gençlere baba mesleği olarak yaptığımız çiftçilikle sevak uğraşmalarını, çok çalışıp, azimli, sabırlı olmalarını, ailelerinin yanında kalmalarını tavsiye ederim. Avrupa ülkelerinde çok ağır şartlarda çalışıldığını ve orada

çalıştığımız kadar burada da o kadar çalışırsak daha fazla kazanacağımızı belirtmek isterim.

-Teşekkür eder, bereketli çalışmalar, bol kazançlar dileriz.

Nazmi MORINA

Sevgili öğrenciler, sizler için hazırladığımız bu sayfamızda bu kez Prizrenli iki arkadaşınızın beğeneceğinizi umduğumuzu şiirlerine yer verdik

Bağımsız Kosova

Sarı, mavi, yıldızlı bayrağın
Dalgalanıyor gökyüzünde durmadan
Bağımsızlık senin adın
Aydınlıkta umutlu yaşamak

Bir destan yazıldı uğruna
Özgürlük şarkıları söylendi yoluna
Vatan diye çığlıklar atıldı
Sen doğdun Bağımsız Kosova

Sena Osi
“Abdyl Frasher” ilköğretim okulu
IV. sınıf öğrencisi

Sevgi nedir?

Saf bir duygudur sevgi
İnsanın inanması gereken
Sevgisiz büyüyemez çocuklar
Çünkü hayatlarının anlamı kalmaz

Çocukların sevgileri kalptedir
Her zaman tertemizdir
Çocuklar kötülük bilmez
Sevgi dünyalara bedeldir

Kutsal Çuçin
“Mati Logoreci” ilköğretim okulu
V. sınıf öğrencisi

La Fonten'den bir masal

Aslan ile Fare

Ormanlar kralı aslan ormanda bir gün avlanmaktan gelmiş çok yorulmuş. Bu nedenle yatmış uyuyormuş. Minik bir fare aslanın üzerinde dolaşmaya başlamış. Aslan sinirlenerek uyanıp fareyi yakalayış. Tam öldüreceği sırada fare yalvarmış:

-Ne olur beni bırak! Gün olur benimde sana bir iyiliğim dokunur! demiş.

Aslan farenin bu sözlerine gülererek:

-Sen küçük bir faresin. Bana nasıl iyilik yapabilirsin ki? diyerek fareye acımış bu nedenle fareyi bırakmış.

Fare sevinerek oradan uzaklaşmış.

Aradan zaman geçmiş. Aslan bir gün avcılarının kurduğu tuzağa yakalanmış.

Aslan çırpınmış, bağırılmış ama tuzaktan bir türlü kurtulamamış. Oradan geçmekte olan minik fare aslanın bu durumunu görmüş. Hemen dişleri ile tuzağın iplerini kemirerek kesmiş. Aslanı tuzaktan kurtarmış.

Fare aslana:

– Beni küçük diye beğenmiyordun fakat bak senin canını kurtardım, demiş.

Aslan, böylece kimsenin küçümsenmemesi gerektiğini, yapılan bir iyiliğin de karşılıksız kalmayacağını anlamış.

Yeni Öğretim Yılında Tüm Öğrencilerimize Başarılar Dileriz

Nasrettin Hoca Fıkrası

Ye Kürküm Ye

Akşehir'in beyleri Hoca'yı yemeğe davet etmişler. Hoca nereden bilsin; davete, günlük kıyafetiyle katılmış. Katılmış ama ne hoş geldin, ne sefa getirdin diyen var. Herkes, allı pullu kıyafetlere el pençe duruyormuş. Hoca, bir koşu evine giderek, sandıktaki işlemeli kürkünü giyip yemeğe geri dönmüş. Az evvel hoş geldin bile demeyenler, önünde yerlere kadar eğilmişler.

Hoca'yı, yere göğe sığdıramayıp başköşeye oturtmuşlar. Kuzunun en hasını önüne koymuşlar. Herkes Hoca'nın yemeğe başlamasını bekliyormuş. Hoca, bir taraftan kürkünün kolunu sofrada sallamaya, bir taraftan da "Ye kürküm ye, ye kürküm ye!" demeye başlamış.

– İlahi Hoca, demişler, kürkün yemek yediğini kim görmüş?

Hoca taşı gediğine koymakta gecikmemiş:

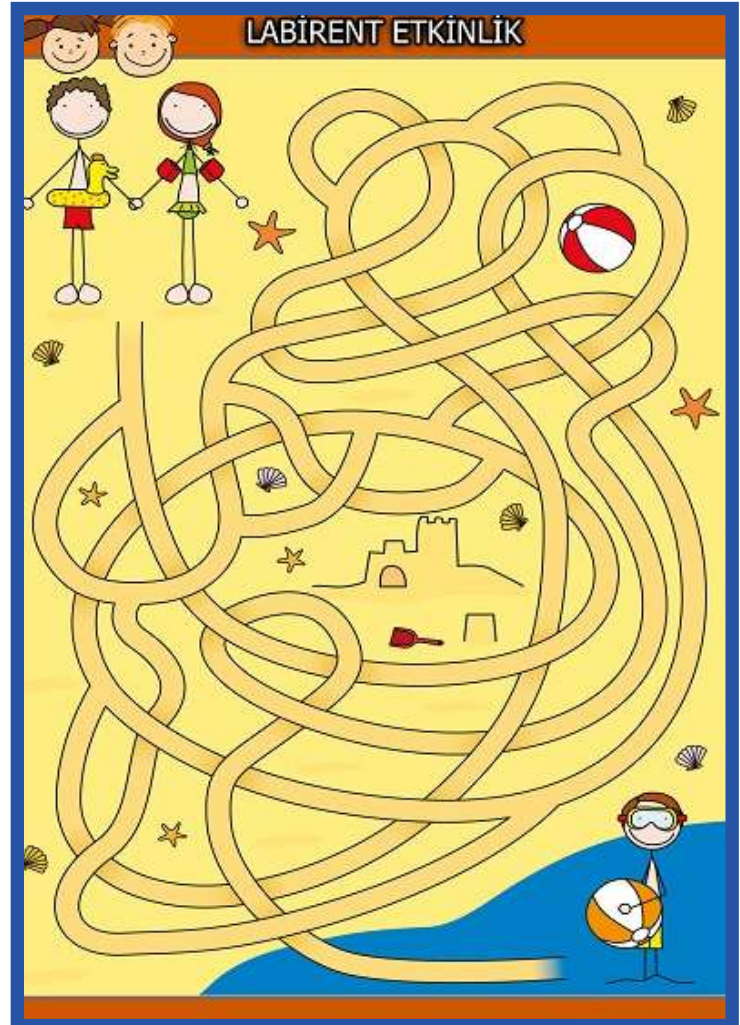
– Kürksüz adamdan sayılmadık... İtibarı o gördü, yemeği de o yesin.

Çapraz matematik bulmaca

6	+		=	14
+		+		+
	+	9	=	16
=		=		=
13	+		=	

20	-	12	=	
+		+		+
25	-		=	13
=		=		=
	-		=	

“Kosovalı 15’liler Çanakkale’de” Projesi çerçevesindeki Türkiye gezisine katılan öğrencilerimiz yurda döndü

ÖĞRENCİLERİMİZİN UNUTAMAYACAKLARI BİR GEZİ

Kosovalı Öğrenciler Edirne Selimiye Camisi Önünde

Kosova Demokratik Türk Partisi’nin girişimi, T.C. Dışişleri Bakanlığı, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı desteği, Kosova Türk Öğretmenler Derneği organizasyonu ile hayata geçirilen “Kosovalı 15’liler Çanakkale’de” projesi kapsamında gerçekleştirilen Türkiye gezisine Mamuşa, Priştine, Prizren, ve diğer şehirlerden çok sayıda Türk öğrencisi katıldı.

Kosovalı Türk öğrencilerin ortak tarih ve kültür şuuruna

Mamuşalı Öğrenciler bir arada

ulaşmaları, aidiyet duygularını ve gönül bağlarını güçlendirip geliştirmeleri amacıyla “Kosovalı 15’liler Çanakkale’de” Projesi çerçevesinde düzenlenen gezi programı 24-29 Temmuz tarihleri arasında gerçekleştirildi. Program ilk olarak Selimiye Camii ve Selimiye Vakıf Müzesi, Selimiye Arasta Çarşısı, Eski Camii, Saraçlar Caddesi, Karaağaç Tren İstasyonu, Lozan Barış Anıtı ile Meriç Nehri

Öğrenciler Ayasofya Camisi Önünde

ve Köprüsü gibi Edirne’nin tarihi ve turistik mekânlarının gezilip görülmesiyle başladı. Gezi Edirne’nin ardından İstanbul’a hareket edilmesiyle devam etti. Etkinlik İstanbul’da Topkapı Sarayı, Ayasofya, Sultan Ahmet ve Eyüp

Öğrenciler Çanakkale Şehitliğinde

Sultan camileri, Panorama 1453, Minia Türk, Mısır Çarşısı gibi önemli mekânların ziyaret edilmesiyle sürdürüldü.

“Kosovalı 15’liler Çanakkale’de”projesi çerçevesinde düzenlenen Türkiye gezisiprogramıÇanakkale Boğazı’nda yer alıp Türk Milli Mücadele tarihindeönemli yer tutan Çanakkale Zaferi’yle ilgili tarihi, turistik mekânlara ve Çanak-

Mamuşalı Öğrenciler Çanakkale Şehitler Abidesi Önünde

kale Gençlik Merkezi’ne yapılan ziyaretlerle son buldu.

Bu ilginç gezi projesine katılan öğrencilerimiz her zaman hayal edip durdukları tarihi, milli ve dini mekanları görmekten büyük bir mutluluk duyduklarını, ziyaretleri esnasında gururla gezip gördükleri mekanları asla unutamayacaklarını söylediler.

Gülhan Krüezi